

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา  
SKRU ACADEMIC JOURNAL

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2558 Vol.8 No.1 January - June 2015

**วัตถุประสงค์**

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานการวิจัย และผลงานทางวิชาการของอาจารย์ นักศึกษา ในสาขาวิชาต่างๆ
2. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้สาขาวิชาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น สังคมส่วนรวม และกระตุ้นให้เกิดการวิจัยการพัฒนาค้นคว้าความรู้อย่างต่อเนื่อง

**กำหนดออก**

ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

**เจ้าของ**

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน  
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

**สำนักงาน**

160 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง

อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 90000

โทรศัพท์ 074-336933 ต่อ 323

กด 13, 15

โทรสาร 0 7433 6940

Website : <http://www.skru.ac.th/skrujournal>

**สถานที่พิมพ์**

เทมการพิมพ์

24 ถ.ราษฎร์อุทิศ 1 ซอย 4 อ.เมือง จ.สงขลา

โทรศัพท์ 0 7431 2329

โทรสาร 0 7444 2389

[www.tameprint@gmail.com](http://www.tameprint@gmail.com)

**คณะผู้จัดทำ**

**ที่ปรึกษา**

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา  
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ  
ศาสตราจารย์อำนวยการ ยัสโยธา  
รองศาสตราจารย์วรรณิ ชรรณโชติ  
รองศาสตราจารย์วรสิทธิ์ มุทขเมธา  
รองศาสตราจารย์ยาใจ โรจนวงศ์ชัย  
รองศาสตราจารย์อมรรัตน์ แมกไม้รักษา  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ฤทธิภิรมย์  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกวิท จิตบรรจง

**กองบรรณาธิการ**

ศาสตราจารย์ ดร.วินัย ประถมภ์กาญจน์  
ศาสตราจารย์ ดร.พวงเพ็ญ ศิริรักษ์  
รองศาสตราจารย์กิตติ ต้นไทย  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรเลิศ อาภาอนุตต์  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูลีรัตน์ คงเรือง  
อาจารย์สุกานดา จันทร์

**บรรณาธิการ**

รองศาสตราจารย์นฤมล อัสวเกศมณี

**พิมพ์ต้นฉบับ**

นางสาวกรรณิการ์ เกศสุริยง

นางลลิตา อ่อนชะนิต

นางสาวธรรศญา จุทอง

## ผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ

รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรีย์	จิ๋วพัฒนกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
รองศาสตราจารย์ลำดวน	เกษตรสุนทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
รองศาสตราจารย์นฤมล	อัสวเกศมณี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอมอร	สิทธิรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกวิท	จิตบรรจง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์	ฤทธาภิรมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายฝน	ไชยศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันทนี	บางเสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา	การะกรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาพร	ยางประยงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุระพรรณ	จตุสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ดร.ครวญ	บัวศิริ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ดร.ปรีดา	เบ็ญคาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ดร.ชุตตา	แก้วละเอียด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

## บรรณาธิการวารสาร

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่หรือส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานด้านวิชาการ และได้รับความสนใจส่งบทความวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องเสมอมา ภายในเล่มได้รวบรวมบทความวิชาการที่ทรงคุณค่าทางด้านการสื่อสารในองค์กร การพัฒนาทางการศึกษา การจัดการด้านการตลาด และการประยุกต์ใช้สมุนไพรมันบ้านเพื่อการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งทุกบทความที่นำเสนอเป็นบทความที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ดังนี้

บทความวิชาการที่พัฒนาองค์กรและผู้บริหาร 2 บทความ ได้แก่ เรื่อง ผู้บริหารกับการสื่อสารเพื่อความสำเร็จขององค์กร โดย ศุภฤกษ์ เวศยาสิรินทร์ ที่เรียบเรียงให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารของผู้บริหาร ประกอบกับกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารให้สามารถบริหารบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ เรื่อง บริหารโครงการในสถานศึกษาอย่างไรให้มีความเป็นเลิศ โดย ปาสีวรรณ สิทธิการ และ เอกรินทร์ สังข์ทอง ที่ศึกษาถึงองค์ประกอบสำคัญในการบริหารโครงการในสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

การศึกษา นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐาน ต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปการพัฒนาทางการศึกษาจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาครู อาจารย์ ที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนพันธกิจของการศึกษาและบทความวิชาการ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา โดย เพชรราวัลย์ ธีระวัฒน์พงศ์ และปัญญ์ปัทมพร บุญพร้อม ที่ได้เรียบเรียงข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ผู้สอนให้ต่อเนื่อง ภายใต้แนวคิดทางการศึกษา คือ ความเป็นเลิศทางวิชาการ ความเป็นอิสระในการดำเนินงานและความมีเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งจัดว่าเป็นพื้นฐานทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยที่การจัดการศึกษา จำเป็นต้องใช้เครื่องมือเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดย อารีย์มาศ เหมจำ และบทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนคติ โดย สิริมา แทนบุญ ที่ได้พัฒนาชุดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และหาแนวทางให้เกิดประสิทธิผลต่อการเรียนรู้มากที่สุด

บทความวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียม ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดย ฐิติพงศ์ ชินมา สุระพรรณม์ จุลสุวรรณ และฐานิษฐ์ ทินนาม ซึ่งได้เสนอแนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟ เพื่อเป็นแนวทางในการลดความเสี่ยงทางธุรกิจ และส่งเสริมธุรกิจกาแฟให้เกิดความยั่งยืน ต่อไป

บทความวิจัยที่มุ่งพัฒนาด้านการเกษตร 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง การศึกษาวิธีการใช้สมุนไพรมันบ้านในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองระยะเล็ก โดย วรัญญา ชะโนวรรณะ ที่ได้ประยุกต์ใช้สมุนไพรมันบ้าน

บ้าน ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไก่พื้นเมืองและลดการใช้สารเคมีในการเลี้ยงสัตว์ และ เรื่อง การ  
ตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกรในอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา โดย พลากร  
ศักดิ์ชื่อ นับว่าเป็นงานวิจัยที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง

ทางกองบรรณาธิการ ขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกบทความที่ได้ร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา  
ด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง และหวังว่าจะได้รับการอนุเคราะห์บทความจากท่านในโอกาสต่อไป

รองศาสตราจารย์นฤมล อิศวเกศมณี

บรรณาธิการวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา



## สารบัญ

ผู้บริหารกับการสื่อสารเพื่อความสำเร็จขององค์การ .....	1
Administrators and Communication for the Success of an Organization ศุภฤกษ์ เวศยาสิรินทร์	
บริหารโครงการในสถานศึกษาอย่างไรให้มีความเป็นเลิศ .....	20
How to Excel Project Management in Schools ปาลิวรรณ สิทธิการ	
การพัฒนาศักยภาพอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา .....	33
The Development of Lecturer's Potential in higher education institutions เพชรราวดี ภิระวัฒน์พงศ์ และปัญจภัทรกร บุญพร้อม	
การพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 .....	41
The Development of Activity Package of Science Learning on "The Universe" for Secondary Grade 3 Students อาร์ชีมาด เหมจำ	
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดรวบยอด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังโนมตี .....	55
The Development of Science Learning Achievement and Conceptual Thinking Ability of students in Mattayom 4 Taught by Inquiry Teaching Method (5E) with the Concept Mapping สิริมา แทนบุญ	
แนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียม ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา .....	66
Premium Coffee Shop Marketing Management Approaching Hatyai Municipality ฐิติพงศ์ ชินผา สุระพรรณณ์ จุลสุวรรณ และฐานิสฎฐ์ ทินนาม	
การศึกษาวิธีการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองระยะเล็ก .....	73
Study on Application of Andrographis paniculata (Burm. F) Wall. ex Nees in Starting Period Native Chicken วรัญญา ชะโนวรรณะ	
การตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกรในอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา .....	81
Farmer's Decision on Paddy Field under Oil Palm Plantation in Krasaesin District, Songkhla Province พลากร สัตย์ซื่อ และปวีชญ์ ทิทยาภิรักษ์	



**ผู้บริหารกับการสื่อสารเพื่อความสำเร็จขององค์การ**  
**Administrators and Communication for the Success of an Organization**

**ศุภฤกษ์ เวศยาสิริ<sup>1\*</sup>**

**Suparek Wessayasirin<sup>1\*</sup>**

**<sup>1\*</sup>นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์  
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000**

**<sup>1\*</sup>A Doctoral Student, Education Administration Program,  
Faculty of Education Prince of Songkhla University, Pattani Campus, Meuang, Pattani, 94000**

**ผู้นิพนธ์ประสานงาน : หมายเลขโทรศัพท์ 08-9733-9200 และ E-mail : E.ak\_media@hotmail.com**

**บทคัดย่อ**

ผู้บริหารคือบุคคลสำคัญที่จะนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จด้วยการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การบริหารองค์การจึงเกี่ยวข้องกับสามด้านที่มีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ การบริหาร ผู้บริหาร และผู้นำ โดยผ่านกระบวนการบริหารที่ประกอบด้วย 1) Decision-making (การตัดสินใจ) 2) Planning (การวางแผน) 3) Organizing (การจัดองค์การ) 4) Communication (การติดต่อสื่อสาร) 5) Influencing (การใช้อิทธิพลกระตุ้นให้คนทำงาน) 6) Coordination (การประสานงาน) และ 7) Evaluating (การประเมินผลงาน) จะเห็นได้ว่า “การสื่อสาร” ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการบริหารที่มีความสำคัญยิ่ง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับระบบการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีทั้งการสื่อสารภายในองค์การ และภายนอกองค์การ รวมทั้งการสื่อสารทางตรงและการสื่อสารทางอ้อม การศึกษาถึงบริบทการสื่อสารขององค์การ ทำให้ทราบถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในทุกด้านขององค์การที่จะส่งผลกระทบต่อการวางนโยบายด้านการสื่อสารในการบริหารงานองค์การ ประกอบด้วย รูปแบบการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร บรรยากาศการสื่อสาร และเครือข่ายการสื่อสาร นอกจากนี้ความสามารถทางการสื่อสารของผู้บริหาร ประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร การจัดการข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งทักษะการสื่อสารของผู้บริหารเป็นคุณลักษณะเฉพาะของผู้บริหารที่จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การสื่อสารในการบริหารองค์การเป็นไปได้อย่างราบรื่น ดังนั้นการสื่อสารจะเป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จขององค์การได้ ผู้บริหารต้องมีระบบการสื่อสารองค์การที่ดี มีเครือข่ายการสื่อสารภายในและภายนอกองค์การที่ยืดหยุ่น มีช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้าง สมาชิกในองค์การไว้วางใจกันและเข้าถึงข้อมูลทั่วไปได้อย่างครบถ้วน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม และที่สำคัญผู้บริหารต้องยินดีรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย

**คำสำคัญ : ผู้บริหาร การบริหารองค์การ การสื่อสาร บริบทการสื่อสาร ความสามารถทางการสื่อสาร**

### Abstract

Administrator is a person who accomplishes the organization with efficient administration. There are 3 aspects which affect to Organization Administration such as Administration, Administrator and Leader. Those 3 aspects will accomplish by administration process such as 1) Decision-making 2) Planning 3) Organizing 4) Communication 5) Influencing 6) Coordination and 7) Evaluation. Communication is a key process of administration which accomplishes or ruins the organization. Communication System is important both sides of communication in organizational context and outside context, including direct and indirect communications. The context of organizational communication research leads to know the related factors of organizational communication effect to the organizational communication policy. Those factors consist of communication format, communication process, communication strategy, communication climate, and communication network. Moreover, the especial characteristics of Administrator which have to develop are communication competency; such as information searching and information management, and communication skills. Therefore, communication is the tool to accomplish organization administration. Administrator has to have good organizational communication system, flexible organizational communication networks both inside and outside context, and provide open-communications. Staffs in organization trust each other and connect to information clearly, including the administrator accepts knowledge sharing and opinion giving process.

**Keywords :** Administrators, Organizational Administration, Communication, Communication context, Communication skill

### บทนำ

ผู้บริหารหรือผู้นำ ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนองค์กร ถ้ามีผู้บริหารดีองค์กรนั้นย่อมเดินหน้าต่อไปได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารจึงเปรียบเสมือนเสาหลักที่สำคัญยิ่งต่อหน่วยงาน ผู้ได้บังคับบัญชาและผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและบทบาทของผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพของหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะปัจจุบันในยุคโลกไร้พรมแดน ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว องค์กรที่ประสบความสำเร็จทั้งภาครัฐและเอกชนจะพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรเหล่านั้น นอกจากผู้บริหารมีความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีกลยุทธ์ในการบริหารงานในลักษณะมีอาชีพ องค์กรมีเป้าหมายชัดเจน มีบุคลากรมีคุณภาพที่ยั่งยืนและทุ่มเท สิ่งสำคัญนั่นก็คือ ผู้บริหารยังต้องมีความสามารถหรือมีทักษะทางการสื่อสาร มีกลยุทธ์ในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้สามารถบริหารบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงนโยบายการสื่อสารระดับกลยุทธ์ ถือเป็นเครื่องมือหลักประการหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหารองค์กรสามารถก้าวเดินไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี



**ผู้บริหารหรือผู้นำ : ความสำคัญที่มีต่อองค์กร**

การบริหารงานในองค์กรเกี่ยวข้องกับคำสามคำที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันซึ่ง กัลยาณี สูงสมบัติ (2555) ได้ให้ความหมายของทั้งสามคำไว้ดังนี้

การบริหาร คือ กระบวนการคิด วางแผน จัดการ และควบคุม การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ จำเป็นต้องอาศัยทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ในการจัดการ ผู้บริหารจึงมีความแตกต่างกันในความสามารถ ขึ้นกับกระบวนการทัศน ความรู้ ความสามารถและความมุ่งมั่น

ผู้บริหาร คือ สมาชิกในองค์กรที่มีหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากร และประสานภารกิจของบุคคลอื่นในองค์กรให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นผู้แก้ปัญหาอุปสรรค ขจัดความยุ่งยากซับซ้อน ด้วยการปฏิบัติตามหลักการบริหารงานที่ดี โดยเน้นที่การวางแผน การจัดระเบียบ การควบคุม การรักษาระบบ และโครงสร้างองค์กรให้เป็นไปตามปกติ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งสร้างสิ่งใหม่ๆ พัฒนาปรับเปลี่ยน มองการณ์ไกล ทำหลายสิ่งเดิมๆ มุ่งทำในสิ่งที่ถูกต้อง และทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานไปได้ในทิศทางที่ถูกต้อง โดยคำนึงถึงพื้นฐานความเป็นมนุษย์ คุณค่า และใส่ใจในเรื่องของอารมณ์ด้วย

จากการให้ความหมายของ การบริหาร ผู้บริหาร และผู้นำ จะเห็นได้ว่าทั้งสามคำมีความหมายต่อการบริหารงานองค์กรอย่างมาก โดยผู้บริหารจะเป็นผู้นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ แสดงว่าผู้บริหารที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติของผู้นำด้วย ในการกล่าวถึงเรื่องการบริหารจึงมีการใช้คำว่าผู้นำและผู้บริหารไปด้วยกัน ซึ่ง นพ.สมชัย ตั้งพร้อมพันธ์ (2555) กล่าวเพิ่มเติมว่า การบริหารมักถูกมองว่าเป็น “ศาสตร์” ส่วนภาวะผู้นำ เป็น “ศิลป์” ผู้บริหารที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยความรู้ในการบริหาร และมีภาวะผู้นำ ผู้ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาวิชาการบริหารให้ถ่องแท้และเข้าใจ ไม่เช่นนั้นก็ไม่สามารถจัดการกับกระบวนการบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย ส่วนความเป็นผู้นำนั้นถึงแม้จะสามารถศึกษาจากความเป็นผู้นำของบุคคลสำคัญที่ประสบความสำเร็จก็ตาม แต่การที่จะมีภาวะผู้นำที่ดีก็ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ในการเป็นผู้นำนั่นเอง

ดังนั้น การบริหารกิจการใดๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะในยุคโลกาภิวัตน์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อทำให้ธุรกิจต่างๆ ดำเนินการไปได้ด้วยดี และบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เพราะการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงรวดเร็วอย่างไร้พรมแดน และกระทบกระเทือนไปทุกประเทศทั่วโลก ดังนั้นผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องแสดงบทบาทที่จะนำองค์กรหรือหน่วยงานไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งบทบาทดังกล่าวก็คือ พฤติกรรมที่ผู้บริหารหรือผู้นำแสดงจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปัจจัย หรือบริบทต่างๆ ทั้งจากภายในหรือภายนอกองค์กรหรือหน่วยงาน ผู้นำหรือผู้บริหารจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จ หรือความอยู่รอดขององค์กรหรือหน่วยงาน นอกจากนี้ พฤติกรรมผู้นำเป็นพลังที่สำคัญในการที่จะนำองค์กรไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ทำให้เกิดความพึงพอใจและความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กร ซึ่งล้วนแต่มีอิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลและต่อองค์กรในการกำกับดูแลการทำงาน ผู้บริหารหรือผู้นำจึงเป็นผู้ให้คำแนะนำและควบคุมกิจกรรมตั้งแต่เบื้องต้นขององค์กร และถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารทุกคนจึงต้องมีความสามารถในการใช้อำนาจให้เกิดประสิทธิผล มีความสามารถในการชักจูงใจบุคคลทุกระดับทุกสถานการณ์และที่สำคัญผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าต่างๆ ได้ดีอีกด้วย

### กระบวนการบริหารองค์การ : สิ่งที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเรียนรู้

นอกจากการแสดงผลการดำเนินงานตามบทบาทของผู้บริหาร การเรียนรู้เรื่องการบริหารองค์การถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของงาน บุคลากร ตลอดจนกลไกการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ของการบริหารจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหาร กระบวนการบริหารที่ผู้บริหารควรพิจารณาในการบริหารองค์การมีหลากหลายแนวทาง ได้มีนักวิชาการการบริหารทำการศึกษาค้นคว้าหลักการเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานไว้ อาทิ

กระบวนการบริหารงานของ (Henri Fayol) วิศวกรชาวฝรั่งเศสเป็นคนแรกที่คิดค้นกระบวนการบริหารขึ้นมา นับว่าเป็นบิดาแห่งกระบวนการบริหาร สาธารณสำคัญของกระบวนการบริหารตามแนวคิดนี้ได้แก่ 1) Planning (การวางแผน) 2) Organizing (การจัดองค์การ) 3) Commanding (การบังคับบัญชา) 4) Coordinating (การประสานงาน) และ 5) Controlling (การควบคุม) ส่วนกระบวนการบริหารที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือวิธีการของ Luther Gulick and Lyndall Urwick ซึ่งกล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ 7 ประการด้วยกัน โดยเรียงด้วยอักษรย่อตัวต้นของคำว่า POSDCoRB คือ 1) Planning (การวางแผน) 2) Organizing (การจัดองค์การ) 3) Staffing (การบริหารงานบุคคล) 4) Directing (การอำนวยความสะดวกหรือการสั่งงาน) 5) Coordinating (การประสานงาน) 6) Reporting (การรายงาน) และ 7) Budgeting (การจัดงบประมาณ)

Russel T. Gregg ได้ประมวลการบริหารและสรุปออกมาได้ 7 ประการ ได้แก่ 1) Decision-making (การตัดสินใจ) 2) Planning (การวางแผน) 3) Organizing (การจัดองค์การ) 4) Communicating (การติดต่อสื่อสาร) 5) Influencing (การใช้อิทธิพลกระตุ้นให้คนทำงาน) 6) Coordinating (การประสานงาน) และ 7) Evaluating (การประเมินผลงาน) นอกจากนี้ Hagmann & Schwartz เสนอเพิ่มเติมว่าการบริหารมีองค์ประกอบดังนี้ 1. การวางแผน 2. การติดต่อสื่อสาร 3. การประสานงาน 4. การแก้ปัญหา และ 5. การประเมินผลกระบวนการบริหารงานตามแนวของนักคิดข้างต้นนี้ จึงถือเป็นขั้นตอนและวิธีการสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสนใจศึกษาแต่ละขั้นตอนให้ละเอียดถี่ถ้วน สามารถปรับประยุกต์ขั้นตอนหรือกระบวนการบริหารดังกล่าวให้เหมาะสมกับองค์การที่ตนเองบริหารงานอยู่ได้ โดยไม่ลืมนิ่งที่จะคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

### การสื่อสาร : ตัวแปรสำคัญในการบริหารองค์การ

จากกระบวนการบริหารงานที่นักคิด นักวิชาการด้านการบริหารได้นำเสนอไว้ นั้น เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงกระบวนการบริหารองค์การ พบว่ากระบวนการ (Process) เป็นวิธีการปฏิบัติที่ถูกสร้างขึ้นมา เพื่อหวังผลให้เกิดการกระทำที่สำเร็จและสอดคล้องกับเป้าหมายของงาน ซึ่งหนึ่งในกระบวนการแห่งความสำเร็จของนักบริหาร นั่นคือการติดต่อสื่อสาร (Communication) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากแนวคิดการบริหารงานของ Russel T. Gregg (1957) ที่เห็นว่าการติดต่อสื่อสาร คือหนึ่งในกระบวนการบริหารใน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตัดสินใจ (Decision Making) 2) การวางแผน (Planning) 3) การจัดองค์การ (Organizing) 4) การติดต่อสื่อสาร (Communicating) 5) การใช้อิทธิพล (Influencing) 6) การประสานงาน (Coordinating) และ 7) การประเมินผล (Evaluating) จากแนวคิดดังกล่าว Russel T. Gregg (1957, pp.294 - 296) ให้ความหมายของการติดต่อสื่อสารไว้ว่า การติดต่อสื่อสาร คือ กระบวนการส่งสาร ที่เป็นคำสั่ง (Directions) ข้อมูลข่าวสาร (Information) ความคิด (Ideas) คำอธิบาย (Explanation) และคำถาม (Question) จากบุคคลากรไปถึงบุคคลากร หรือจากหน่วยงานหนึ่งไปถึงอีกหน่วยงานหนึ่ง การติดต่อสื่อสารเป็นการติดต่อประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interaction Between or Among

Individuals) ถ้าขาดการติดต่อสื่อสาร องค์การจะไม่อาจดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์การได้ นอกจากนี้ Robbins (1980, p.356) ยังให้ความหมายของการติดต่อสื่อสารเพิ่มเติมอีกว่า การติดต่อสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอด และการเข้าใจในความหมายที่ตรงกัน การติดต่อสื่อสารที่สมบูรณ์นั้น ผู้รับสารจะต้องรับรู้ภาพในใจของผู้ส่งสารได้ถูกต้องแม่นยำ เหมือนภาพที่ผู้ถ่ายทอดหรือผู้ส่งแนวคิดได้จินตนาการหรือมุ่งหมายไว้

ในการปฏิบัติงานและการกิจต่างๆ ในองค์การผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารเป็นสื่อกลางเพื่อถ่ายทอดนโยบาย คำสั่ง ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ตลอดจนอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีของบุคคลต่างๆ ภายในองค์การในการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และตัวของผู้บริหารเองก็จะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการที่จะสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดี เพื่อความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบุคคลในองค์การและเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของผู้ปฏิบัติงานในการปฏิบัติงานขององค์การ ดังที่ สิทธิพร นิยมศรี สมศักดิ์ (2541, น.37) กล่าวไว้ว่า การสื่อความหมายในองค์การให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์การที่สำคัญคือ ระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงาน และสุพรรณิ ภรณ์ยภิตติคุณ (2533, น.3) กล่าวเพิ่มเติมว่าในการบริหารงานของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาจะต้องมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ภายในองค์การเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งรับทราบถึงความต้องการ ความรู้สึกนึกคิด นโยบายหรือแผนงานของตน เพื่อชักจูงให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับระบบการติดต่อสื่อสารภายในองค์การ ซึ่งจะสร้างให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในการร่วมกันปฏิบัติงาน สอดคล้องกับที่วิน เอี่ยมอ่อง (2552, น.118) กล่าวไว้ว่ายิ่งเรามีทักษะด้านการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารมากเท่าไรเรายังมีความสามารถในการชักจูงคนอื่นได้มากขึ้นเท่านั้น

การติดต่อสื่อสารในองค์การจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ ของคน และพฤติกรรมการสื่อสารที่แสดงออกนั้นก็จะเป็นบ่งบอกถึงบรรยากาศการสื่อความหมายในองค์การว่าเป็นไปในลักษณะใดอยู่ในระดับเป็นที่น่าพอใจมากน้อยเพียงใด ตามแนวคิดของ O'Connell (1979, p.2) กล่าวถึงบรรยากาศการสื่อความหมายในองค์การว่า มีลักษณะดังต่อไปนี้คือ 1) การสื่อความหมายระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา 2) โอกาสของผู้ใต้บังคับบัญชาที่จะสื่อความหมายไปยังผู้บริหาร 3) คุณภาพของข้อมูลข่าวสาร 4) ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร และ 5) การเป็นคนเปิดเผยของผู้บริหาร เนื่องจากบรรยากาศการสื่อความหมายเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการปฏิบัติงาน เพราะทำให้เห็นถึงสภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรว่าสามารถที่จะปฏิบัติงานได้ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเข้าใจและพอใจในข่าวสารข้อมูลต่างๆ มากน้อยเพียงใด ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานได้เพียงใด ผู้บริหารจึงต้องทำหน้าที่ในการแสดงบทบาทด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารที่สามารถทำให้เกิดบรรยากาศการสื่อความหมายที่ดีในองค์การ ดังที่ ชาญชัย อาจินสมजार (ม.ป.ป., น.112) กล่าวว่าบทบาทหนึ่งในหลายบทบาทที่สำคัญของหัวหน้างานก็คือ การสร้างสรรคบรรยากาศของการทำงานที่เอื้อต่อการสื่อความหมายที่ดี บรรยากาศดังกล่าวจะส่งเสริมสนับสนุนพนักงานให้แสดงออก รวมถึงการยอมรับฟังคำสั่งในการมอบหมายงาน หัวหน้างานจึงเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการสื่อความหมาย รวมทั้งระดับของการสื่อความหมายจะเป็นตัวชี้ประสิทธิผลของการสื่อความหมายในองค์การทั้งหมด

### ผู้บริหารกับการสื่อสารองค์การ

การสื่อสารถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการบริหารคนในองค์การเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารใช้การสื่อสารตลอดเวลาในการบริหารงาน เห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยของเนตรพัฒน์ ยาวีราช (2552, น.172) พบว่าผู้นำใช้เวลา 80 เปอร์เซ็นต์ในการทำงานในแต่ละวันเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น หรือใช้เวลา 48 นาที ของทุกๆ ชั่วโมงในการประชุม การโทรศัพท์ หรือการพูดคุยกับบุคคลต่างๆ เมื่อผู้บริหารได้รับข้อเท็จจริงและข้อมูลต่างๆ

ข้อมูลดังกล่าวทั้งจากการพูดคุย การเขียน ผู้บริหารก็จะส่งข่าวสารข้อมูลนั้นไปยังผู้ได้บังคับบัญชา และเมื่อผู้บริหารพิจารณาจากผลสะท้อนของการสื่อสารที่กลับมา ก็จะเข้าใจได้ทันทีว่าผู้ได้บังคับบัญชาเข้าใจข้อมูลข่าวสารได้ถูกต้องหรือไม่ ในแต่ละวันผู้บริหารจึงมีการสื่อสารมากมายและส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการควบคุมสั่งการ ดังนั้นประสิทธิภาพของการสื่อสารในองค์การ คือ การที่ผู้บริหารสามารถสื่อสารข้อมูลต่างๆ และตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ไม่มีอุปสรรคที่ทำให้การสื่อสารผิดไปจากความต้องการ โดยจะเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายของข้อมูลที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้การทำงานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การสื่อสารที่ผู้บริหารมักใช้ในการบริหารมีทั้งการสื่อสารภายในองค์การ และภายนอกองค์การ โดยกลยุทธ์สำคัญที่ผู้บริหารต้องใช้นั้นคือ การสื่อสารทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม การสื่อสารโดยตรง หมายถึง การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ และวิธีการต่างๆ โดยมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ภายในเป็นแรงสนับสนุนด้วยการใช้เครื่องมือเหล่านั้นให้เกิดการสร้างการรับรู้และจดจำ ส่วนการสื่อสารโดยอ้อม หมายถึง ภาษา วาจา และท่าทีการแสดงออกของผู้บริหารที่ฟังมีต่อบุคลากรในโอกาสที่เหมาะสม ไม่ต้องลงทุนด้วยทรัพยากรหรือสินทรัพย์มีค่า แต่สร้างผลกระทบที่มีพลังมหาศาลได้อย่างคาดไม่ถึง ดังที่เสรี วงษ์มณฑา (2553) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารที่แสดงออกต่อบุคลากรด้วยความเอื้ออาทร เอาใจใส่ จริงใจในโอกาสที่เหมาะสมนั้น ถือว่าเป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่จะ “มัดใจ” บุคลากรให้อยู่กับองค์การได้

การติดต่อสื่อสารจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหาร โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกทุกขั้นตอนของการบริหาร ย่อมมีการติดต่อสื่อสารเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารระดับสูง จนถึงระดับปฏิบัติการที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดี มีเหตุผล และเป็นการปลูกฝังความสามัคคีในองค์การ การจัดทำมีระบบการติดต่อสื่อสารที่ดีในองค์การเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร และจะเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นอรรถประโยชน์ของนักบริหารในองค์การได้เป็นอย่างดี สมพงษ์ เกษมสิน (2519) และ Barnard (1939) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการสำคัญขั้นแรกขององค์การ และเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จและได้รับประสิทธิผลตามเป้าหมายขององค์การ รวมทั้ง Simon (1957) มีความเห็นว่า องค์การที่สมบูรณ์แบบจะมีส่วนสัมพันธ์อย่างสูงกับแบบของการติดต่อสื่อสาร ถ้าผู้บริหารมีความสามารถที่จะควบคุมดูแลการติดต่อสื่อสารให้เป็นไปเพื่อการร่วมมือในองค์การ และถ้าประสิทธิภาพของการติดต่อสื่อสารภายในองค์การมีมากเพียงใด ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์การก็จะมากขึ้น และถ้าปราศจากการติดต่อสื่อสารก็ไม่สามารถเป็นองค์การได้

นอกจากนี้ Hoy และ Miskel (1982) ให้ความเห็นว่า การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับระบบราชการ บรรยากาศขององค์การ การจูงใจ ภาวะผู้นำ และการตัดสินใจของผู้บริหาร รวมถึงเป็นพฤติกรรมที่จะช่วยให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะความสามารถในการติดต่อสื่อสารนั้น น่าจะถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของนักบริหาร แต่พึงตระหนักอยู่เสมอว่า การติดต่อสื่อสารภายในองค์การเพียงประการเดียวไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ดังเช่นที่ กรพจน์ อัครวินิจิตร (2550, น. 59 - 66) ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาองค์ประกอบอื่นๆ ของการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์การ เห็นได้จากความพยายามใช้ช่องทางการสื่อสารอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง อาศัยทั้งการปรับปรุงช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่เดิม การสร้างช่องทางการสื่อสารใหม่ๆ รวมทั้งการใช้มีเดียและเทคโนโลยีใหม่เข้ามาช่วยเพื่อให้การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ทั้งคนในองค์การ หน่วยงานรัฐบาลและสังคมภายนอก ให้ความร่วมมือและสนับสนุน

ขับเคลื่อนธนาคารออมสินเข้าสู่ยุคใหม่ได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการยืนยันให้เห็นเชิงประจักษ์ว่าการสื่อสารมีผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์การมากน้อยเพียงใด แบร์รี ลิเบิร์ต และริคค์ พอลส์ (2552) ได้เสนอเคล็ดลับแห่งการสร้างชัยชนะของโอบามาจากการที่เขารุ้จักใช้พลังแห่งอินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Networking) เว็บไซต์อย่าง Facebook Flickr Twitter และ YouTube ว่าเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงอเมริกันชนรุ่นหนุ่มสาวนับล้านๆ คน ให้เข้ามาลงทะเบียนเป็นสมาชิก ไม่เฉพาะในพื้นที่ฐานผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งแรกเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้เป็นที่กระตุ้นเตือนให้ทุกคนออกไปใช้สิทธิ์ได้อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าผู้บริหารจะมีทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านการมองภาพรวมอยู่สูงมาก แต่หากไม่สามารถติดต่อสื่อสารกับฝ่ายอื่นหรือบุคคลอื่น เพื่อจะทำความเข้าใจแล้ว ทักษะด้านเทคนิค และภาพรวมที่มีทั้งหมด ความหมาย ไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดผลต่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

### **บริบทการสื่อสาร : ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในการบริหารองค์การ**

เมื่อผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารในการบริหารงาน ก็จะต้องศึกษาถึงการสื่อสารองค์การให้ลึกซึ้งถึงแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาถึงบริบทการสื่อสารขององค์การ ที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในทุกด้าน หรือทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับองค์การ ซึ่งบริบทการสื่อสารจะมีส่วนเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการวางนโยบายด้านการสื่อสารขององค์การ รูปแบบการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร บรรยากาศการสื่อสาร และเครือข่ายการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

#### **1. นโยบายด้านการสื่อสารขององค์การ**

พรสิทธิ์ พัฒรนาบุรุษ และเสน่ห์ จุ้ยโต (2548, น.236-260) กล่าวว่านโยบายการสื่อสาร คือ แนวทางที่ผู้บริหารระดับสูงได้กำหนดไว้เป็นกรอบการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานด้านการสื่อสารเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หากเป็นหน่วยงานที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการสื่อสารก็คือแนวทางการบริหารจัดการที่ผู้บริหารระดับสูงได้ประกาศไว้เพื่อเป็นกรอบปฏิบัติของกิจการสื่อสาร แต่ถ้าเป็นหน่วยงานที่ไม่ได้ดำเนินกิจการสื่อสารก็คือแนวทางที่ใช้เป็นกรอบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของหน่วยงานดังกล่าว

นโยบายการสื่อสาร จึงมีความสำคัญต่อองค์การ ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารจัดการของทุกหน่วยงานหรือกิจการที่มีการจัดตั้งขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายนั้น ผู้ที่รับผิดชอบการบริหารจัดการในระดับสูงต้องมีการกำหนดนโยบายไว้เป็นกรอบเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้ยึดถือ ดูกดเข้มทึศมิไว้เพื่อบ่งชี้ทิศทางในการดำเนินงานของหน่วยงานหรือกิจการนั้นว่า ผู้บริหารระดับสูงที่เขามารับผิดชอบได้คาดหวังว่าต้องการผลลัพธ์จากการดำเนินการนั้นปลายเป็นอย่างไร ควบคู่ไปกับการที่ผู้บริหารระดับสูงนั้นจะต้องเข้ากำกับควบคุมการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ อันคล้ายเสมือนหนึ่งการถือทางเสือ เพื่อคัดการดำเนินงานของหน่วยงานหรือกิจการให้เป็นไปตามทิศทางที่กำหนดไว้ แต่ละหน่วยงานหรือกิจการต่างๆ จึงควรมีการกำหนดนโยบายการสื่อสารไว้เป็นแนวทางเพื่อถือปฏิบัติ เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางดำเนินงานด้านการสื่อสารของหน่วยงานหรือกิจการ เป็นเหมือนสายพานเพื่อมุ่งบอกสิ่งที่หน่วยงานหรือกิจการต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการสื่อสารองค์การ เป็นสัญญาประชาคมการดำเนินงานด้านการสื่อสารของหน่วยงานหรือกิจการ และเป็นพันธกิจการดำเนินงานด้านการสื่อสารของหน่วยงานหรือกิจการอีกด้วย

ความสำคัญของนโยบายการสื่อสารนี้ นอกจากจะมีผลต่อหน่วยงานหรือกิจการด้านการสื่อสาร และหน่วยงานที่ไม่ได้มุ่งดำเนินการด้านการสื่อสารแล้ว การประกาศนโยบายด้านการสื่อสารไว้เป็นกรอบแนวทางการ

ดำเนินงานด้านการสื่อสารอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความรับผิดชอบระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ช่วยให้การตัดสินใจมีความ  
คงเส้นคงวา ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ประหยัดระยะเวลาและค่าใช้จ่าย เสริมสร้างการประชาสัมพันธ์  
เป็นกำแพงป้องกันความกดดันจากกลุ่มต่างๆ ลดคำวิพากษ์วิจารณ์ว่าการบริหารไม่มีหลัก ให้ทิศทางความชัดเจนใน  
การดำเนินงาน ส่งผลให้มีการทบทวนอย่างเป็นระบบ และยังความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

## 2. รูปแบบการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสารความหมายในองค์การ ถือเป็นปัจจัยแวดล้อมทางการสื่อสารที่มีความสำคัญเช่นกัน  
รูปแบบการสื่อสารในองค์การมีมากมายหลายชนิด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่นักวิชาการต่างๆ ใช้เป็นหลักในการจำแนก  
ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้จำแนกอาจแตกต่างกันไป

โดยทั่วไปแล้วการสื่อสารในองค์การ ถูกแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) การสื่อสารทางเดียว (One-way  
Communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้สื่อสารหรือผู้บังคับบัญชาถ่ายทอดข่าวสารหรือคำสั่งไปยังผู้รับสาร หรือ  
ผู้ใต้บังคับบัญชา มีลักษณะเป็นเส้นตรง ไม่มีการย้อนกลับหรือปฏิบัติการของผู้รับสาร ซึ่งการสื่อสารแบบนี้จะมี  
ลักษณะเป็นไปในรูปของนโยบาย คำสั่งของผู้บริหารระดับสูงผู้ใต้บังคับบัญชา ที่อาจจะผ่านสื่อในประกาศต่างๆ หรือ  
สื่อมวลชนเสนอข่าวสารสู่ประชาชนหรือรายงานข่าวสารขององค์การต่างๆ เป็นต้น และ 2) การสื่อสารสองทาง  
(Two-way Communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถส่งข่าวสาร และแลกเปลี่ยน  
ความคิดเห็นระหว่างกันและกัน การสื่อสารสองทาง ผู้ส่งสารให้ความสนใจกับปฏิกิริยาโต้ตอบกลับของผู้รับสาร  
(Feedback) ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการบริหาร เปรียบเสมือนหัวหน้าที่ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสารจาก  
ลูกน้อง ในขณะเดียวกันนั่นเอง การเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แสดงความคิดเห็นและความเข้าใจเรื่องต่างๆ  
นับเป็นการลดช่องว่างของการสื่อสารที่ตีความหมายไปคนละทิศคนละทาง ประการสำคัญ การสื่อสารสองทางสามารถ  
สร้างขวัญ และการมีส่วนร่วมในงานความรู้สึกเป็นเจ้าของงานของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานจะออกมาใน  
ลักษณะของการประชุมหรือปรึกษาหารือกัน

นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกตามลักษณะการสื่อสารองค์การได้ 2 รูปแบบ คือ 1) การติดต่ออย่างเป็นทางการ (Formal Communication) เป็นการติดต่อที่เป็นแบบแผนมีระบบและขั้นตอน มีคำสั่งหรือการกระทำที่  
เป็นลายลักษณ์อักษร และ 2) การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ (Informal Communication) เป็นการติดต่อที่เป็น  
แบบแผนมีระบบและขั้นตอน มีลักษณะอาศัยรูปแบบความสัมพันธ์ส่วนบุคคล หรือหากมองรูปแบบการสื่อสารใน  
เชิงปฏิสัมพันธ์ของหน่วยงานก็พบว่ามีการสื่อสารโดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสื่อสารในแนวตั้ง (Vertical  
Organization) เกิดจากหน่วยงานต่างระดับกัน 2 ระดับขึ้นไป ซึ่งแยกออกเป็นการติดต่อสื่อสารจากระดับสูงสู่  
ระดับล่าง (Downward) และการติดต่อสื่อสารจากระดับล่างสู่ระดับสูง (Upward) และ 2) รูปแบบการสื่อสารใน  
แนวนอน (Horizontal Organization) อาจเกิดขึ้นภายในหน่วยงานเดียวกันหรือต่างหน่วยงาน ซึ่งการสื่อสารทั้ง  
ในแนวตั้งและแนวนอน จัดเป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการที่เกิดขึ้นตามสายงานการบังคับบัญชา หรือระหว่าง  
หน่วยงานก็ได้

รูปแบบของการสื่อสารที่ใช้ในการบริหารองค์การที่น่าสนใจอีกแนวคิดหนึ่ง เป็นแนวคิดของ Jerry Kart  
และ Ronald (1981, p.48) โดยได้เสนอรูปแบบพื้นฐานของการติดต่อสื่อสารไว้ 6 รูปแบบ คือ 1) เชิงควบคุม  
(Controlling Style) เป็นการติดต่อสื่อสารที่มุ่งจำกัดขอบเขต มีการใช้อำนาจบังคับและควบคุมพฤติกรรมหรือ  
ความคิด ไม่สนใจการรับรู้ในข้อมูลป้อนกลับ 2) เชิงสภาพ (Equalitarian Style) เป็นการสื่อสารที่กระตุ้นให้ผู้อื่น  
ตอบสนอง โดยทั้งผู้ส่งและผู้รับต่างมีการใช้อิทธิพลและมีการริเริ่มงานร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข่าวสารทำให้การ

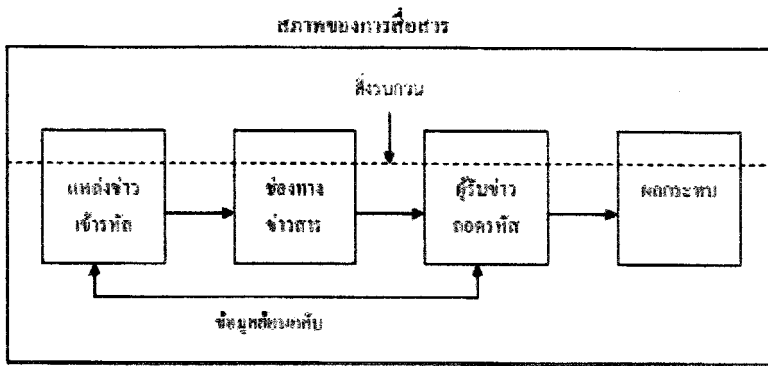
ติดต่อสื่อสารสะดวกง่ายดายยิ่งขึ้น 3) เชิงโครงสร้าง (Structuring Style) เป็นการสื่อสารตามโครงสร้าง ตามระเบียบขององค์การที่กำหนดไว้ใช้เป้าหมาย มาตรฐาน กำหนดการ ข้อบังคับ นโยบาย ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความกระฉับกระเฉงในการปฏิบัติงานไปตามลักษณะโครงสร้างขององค์การ 4) เชิงพลวัต (Dynamic Style) เป็นการติดต่อสื่อสารที่มุ่งเน้นให้มีระบบการสื่อสารที่รวดเร็ว ฉับไว เสริมสร้างและรุกร้ากำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 5) เชิงยอมตาม (Relinquishing Style) เน้นให้ผู้ส่งสารเปิดเผยแนวคิดในการปฏิบัติงานให้ผู้ร่วมงานทราบ ผู้บังคับบัญชายินยอมให้ออกาสผู้ปฏิบัติงานวินิจฉัยและตัดสินใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งการสื่อสารรูปแบบนี้จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากหากผู้ปฏิบัติงานมีความรอบรู้และมีความสามารถ มีประสบการณ์ มีจิตสำนึกที่ดี เข้าใจและเต็มใจที่จะรับผิดชอบงานที่ดำเนินการ และ 6) เชิงถอนตัว (Withdrawing Style) เป็นการติดต่อสื่อสารที่ย่ำแย่ ขาดความรับผิดชอบ บุคคลจะมักปรับใช้รูปแบบการสื่อสารนี้เมื่อไม่ต้องการสื่อสาร เพราะเกิดปัญหาการขัดแย้งหรือมีความยุ่งยากต่างๆ ในองค์การ

การสื่อสารจึงนับเป็นงานสำคัญที่เป็นการกิจหลักของผู้บริหาร รูปแบบการสื่อสารจึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลของผู้บริหาร ความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าขององค์การจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารและการสื่อสารของผู้บริหาร ซึ่งรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่จะมีประสิทธิผลนั้นต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์พื้นฐานของการติดต่อสื่อสารด้านอื่นๆ อีกด้วย

### 3. กระบวนการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทักษะ ความคิดเห็น และประสบการณ์ต่างๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง การสื่อสารจึงเป็นกระบวนการพิเศษ ซึ่งก่อให้เกิดปฏิกริยาสัมพันธ์กันในมวลมนุษยชาติ และทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ เพราะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง และดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องกันไปอยู่เสมอตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง ไม่มีจุดเริ่มต้น และไม่มีจุดสิ้นสุด เพราะมนุษย์เราทำการสื่อสารอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการสื่อสารทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นวิธีใดก็ตามต้องมีองค์ประกอบ ซึ่ง สุเมธ เดียววิศเรศ (2527, น.95) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสื่อความหมายมีดังนี้ คือ 1) ผู้ส่งสาร หมายถึง ผู้แจ้งเรื่องราวอาจเป็นบุคคลเดียวหรือเป็นกลุ่มหมู่คณะ 2) สาร หมายถึง เรื่องราวที่ผู้ส่งข่าวสารถ่ายทอด ไปให้แก่ผู้รับข่าว รวมความไปถึงสิ่งซึ่งมีได้เป็นถ้อยคำหรือตัวหนังสือด้วย เช่น รหัส กริยาท่าทางที่มีความหมาย เป็นต้น 3) ผู้รับสาร หมายถึง ผู้ที่รับรู้เรื่องราวที่ส่งมาอาจเป็นบุคคลเดียวหรือเป็นหมู่คณะ 4) ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้สึกของผู้รับข่าวที่มีต่อข่าวสารที่ส่งมานั้น และ 5) การตอบสนอง หมายถึง ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับข่าวและเกิดความเข้าใจในข่าวนั้นแล้วซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ การได้รับความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นด้วย

นอกจากนี้ เสนาะ ดีเยาว์ (2538, น.45) ยังกล่าวว่า กระบวนการสื่อสารประกอบด้วยส่วนต่างๆ คือ สภาพของการสื่อสาร (Context) แหล่งข่าว (Source) ข่าวสาร (Receiver) ช่องทาง (Channel) สิ่งรบกวน (Noise) กระบวนการส่งข่าวหรือเข้ารหัส (Encoding) กระบวนการรับข่าวสารหรือถอดรหัส (Decoding) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และผลกระทบจากการสื่อสาร (Effect) ส่วนประกอบดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานสำหรับการสื่อสารทุกประเภท

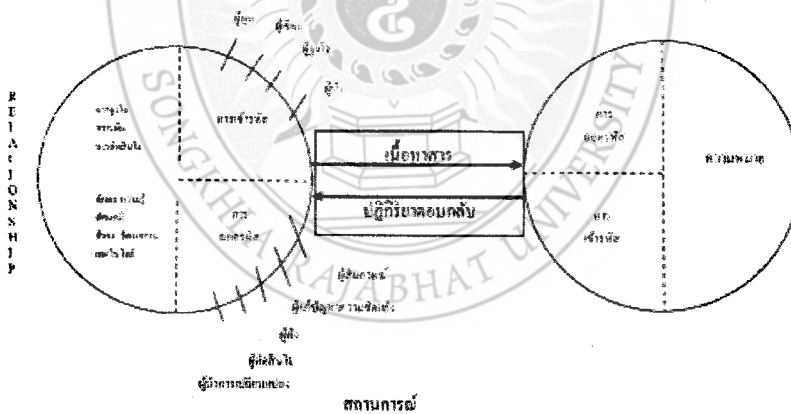


รูปที่ 1 : กระบวนการติดต่อสื่อสารตามแนวคิดของเสนาะ ดีเยาว์ (2538, น.45)

นอกจากจะกล่าวถึงส่วนประกอบของการสื่อสารขั้นพื้นฐานแล้ว ในมุมมองของการสื่อสารเพื่อการจัดการ นั้น Rasberry และ Lindsay (1993) (อ้างถึงใน สุรพงษ์ 2550, น.8) ได้นำเสนอแบบจำลองการสื่อสารเพื่อการจัดการ ซึ่งเหมาะสมสำหรับการสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาในสภาพแวดล้อมขององค์กร ดังนี้

**แบบจำลองการสื่อสารเพื่อการจัดการสภาพแวดล้อมขององค์กร**

ผู้บังคับบัญชาในฐานะแหล่งสาร สารที่ขัดแย้ง-สถานการณ์-ความสัมพันธ์-พื้นที่-เวลา ผู้รับสาร



รูปที่ 2 : แบบจำลองการสื่อสารเพื่อการจัดการของ Rasberry และ Lindsay (1993)

กล่าวโดยสรุป มนุษย์สื่อสารกันอย่างไร้เป้าหมาย การที่จะสื่อสารให้มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบ และกระบวนการของการสื่อสาร การมีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาส่วนต่างๆ ของการสื่อสาร ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในจุดต่างๆ ของการสื่อสารได้

**4. กลยุทธ์การสื่อสาร**

กลยุทธ์ในการสื่อสาร หมายถึง แนวทางหลักต่างๆ ที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการสื่อสารได้ ซึ่งทำให้กลยุทธ์ในการสื่อสารมีขอบเขตแคบกว่ากลยุทธ์ขององค์กร นอกจากนั้นกลยุทธ์ในการสื่อสารยังเป็นแนวทางที่



มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารขององค์การ ตลอดจนการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท (Roles) และจุดยืน (Position) ในด้านการสื่อสารขององค์การที่ชัดเจน การกำหนดกลยุทธ์ในการสื่อสารจำเป็นต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าหมาย (Goal) ขององค์กร ภารกิจ (Mission) ขององค์การ เป้าหมายในการสื่อสาร (Communication Goal) วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร (Communication Objective) ขององค์การ ตลอดจนสถานการณ์แวดล้อมภายนอก กลุ่มเป้าหมายหลัก และความคุ้มค่าในด้านต่างๆ อาทิ กำลังคน กำลังเงิน เป็นต้น

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2548, น.487-498) ได้กล่าวถึงการกำหนดกลยุทธ์ในการสื่อสารว่า อาจดำเนินการโดยการอิงกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกกลยุทธ์การสื่อสารสำเร็จรูปต่างๆ หรือการผสมผสานแนวทางต่างๆ เข้าด้วยกัน ดังนี้

#### 1) การกำหนดกลยุทธ์โดยการอิงกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานะแวดล้อมมาดำเนินการวิเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์การตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม ในทางปฏิบัตินิยมใช้แนวทางวิเคราะห์ข้อมูลแบบ “สวอต” S - W - O - T เข้ามาสนับสนุนการจัดระเบียบข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์แวดล้อมให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม การวิเคราะห์ข้อมูลแบบ SWOT ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลักคือ 1) การพิจารณาแยกแยะข้อมูล เกี่ยวกับสถานการณ์ภายในองค์กร ข้อมูลเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างองค์กรกับสาธารณชน และข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ภายนอกองค์กร และ 2) การตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์ ดำเนินการภายหลังการแยกแยะข้อมูลเสร็จสิ้นลงโดยนำมาข้อมูลมาเปรียบเทียบความเหมาะสมในการเลือกยุทธศาสตร์ หรือกลยุทธ์หลักในการดำเนินการ ได้แก่ 1) SO Strategies การพัฒนากลยุทธ์โดยคำนึงถึงจุดแข็งภายในองค์กร และโอกาสต่างๆ ภายนอกที่เอื้อประโยชน์ต่อการบรรลุเป้าหมาย 2) ST Strategies การพัฒนากลยุทธ์โดยคำนึงถึงจุดแข็ง มีความโดดเด่นภายในองค์กร และมีความเป็นไปได้ในการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ที่อยู่ภายนอก 3) WO Strategies การพัฒนากลยุทธ์โดยคำนึงถึงโอกาสต่างๆ ภายนอกที่เอื้อกับองค์กร และการใช้โอกาสต่างๆ ในการกำจัดจุดอ่อนภายในองค์กร และ 4) WT Strategies การพัฒนากลยุทธ์โดยคำนึงถึงการหาหนทางลดจุดอ่อนต่างๆ และหลีกเลี่ยงอุปสรรคต่างๆ ที่กำลังคุกคาม

#### 2) การกำหนดกลยุทธ์โดยการเลือกกลยุทธ์สำเร็จรูป

คือการดำเนินการโดยอิงกับกลยุทธ์สำเร็จรูปต่างๆ ที่ผ่านการประมวลกลยุทธ์ต่างๆ ขององค์กร ที่ต้องการดำเนินการกิจการด้านการสื่อสารมาแล้ว ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์เชิงรุก (Proactive Communication Strategies) คือ การวางแผนการดำเนินการต่างๆ ขององค์กรเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในอนาคต โดยคำนึงถึงสถานะแวดล้อม กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการสื่อสารขององค์กรเป็นที่ตั้ง กลยุทธ์การสื่อสารเชิงรุกประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การวางระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาและรักษาสัมพันธภาพกับสาธารณชนกลุ่มต่างๆ การชี้แนะประเด็นในการสื่อ การสื่อสารผ่านกิจกรรมต่างๆ การกระตุ้นการมีส่วนร่วมกับสาธารณชน และ 2) กลยุทธ์เชิงรับ (Reactive Communication Strategies) คือ การวางแผนการดำเนินการต่างๆ ขององค์กร เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคหลัก (Issues) ในการก้าวไปสู่เป้าหมายที่กำหนด หรือเพื่อรับมือวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ โดยคำนึงถึงสถานะแวดล้อม กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการสื่อสารขององค์กรเป็นที่ตั้ง กลยุทธ์หลักในการสื่อสารเชิงรับประกอบด้วย 6 กลยุทธ์หลัก คือ

การช่วงชิงจังหวะในการให้ข้อมูลกับสาธารณชน การแสดงปฏิกิริยาเชิงก้าวร้าว การแสดงปฏิกิริยาปกป้อง การพูดจาให้ดูน่าสงสาร การกระทำพฤติกรรมเชิงแก้ไข และการไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง

### 3) การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารแบบผสมผสาน

นอกเหนือจากการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารโดยการอิงการวิเคราะห์ข้อมูล และอิงกลยุทธ์สำเร็จรูปแล้ว ในทางปฏิบัติบ่อยครั้งเรามักพบการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารแบบผสมผสาน (Integrated Communication Strategies) โดยการผนวกรวมการวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ โดยอิงหลักการวิเคราะห์แบบ SWOT เข้ากับการตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์เชิงสำเร็จรูปที่สอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ และทางออกที่เหมาะสมอีกด้วย หรือการปรับเปลี่ยนผสมผสานกลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์สำเร็จรูปต่างๆ หรือการพัฒนายุทธศาสตร์ขึ้นใหม่ โดยดำเนินการต่างๆ บนพื้นฐานความสอดคล้องกับการพิจารณาข้อมูลต่างๆ ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และคุณค่าทางศีลธรรม (Morality) ความสอดคล้องกับการกิจ (Mission) และวิถีทางปฏิบัติ (Means) ขององค์กร ตลอดจนความเป็นไปได้ในการปฏิบัติการจริง

### 5. บรรยากาศการสื่อสาร

บรรยากาศการสื่อสาร (Communication Climate) หรือ บรรยากาศการสื่อความหมายในองค์การ คือ สภาพการณ์ที่บุคคลมีความสนใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การเกิดจากได้รับข่าวสาร โอกาส ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนผลงานที่บุคคลแสดงออก บรรยากาศของการติดต่อสื่อสารสามารถกระตุ้นให้บุคคลสนใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีความสุข ดังนั้นบรรยากาศการติดต่อสื่อสารจึงเป็นผลจากการที่สมาชิกรับรู้ (ทัศนคติและความคาดหวังหรือความพึงพอใจ) ต่อคุณลักษณะขององค์การ เช่น นโยบาย การส่งข่าวสาร งาน ผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่ง เพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา โดยสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าองค์การวางใจและยอมให้เขามีอิสระ สนับสนุนและให้เขารับผิดชอบต่องาน ส่งข่าวสารเกี่ยวกับองค์การที่ถูกต้องและเพียงพอ ปรีกษาหรือกับสมาชิกขององค์การ

โดยทั่วไปแล้วหากจำแนกประเภทขององค์การตามสภาพแวดล้อมแล้ว พบว่าองค์การจะมีลักษณะ 2 แบบ คือ องค์การแบบปิด (Close organization) เป็นองค์การที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนค่าใช้จ่ายเป็นสำคัญ ไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การและองค์การแบบเปิด (Open organization) เป็นองค์การที่มุ่งเน้นการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันเป็นสำคัญ มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์การและพร้อมที่จะปรับตัวอย่างรวดเร็วและทันที ดังนั้นองค์การที่สามารถสร้างบรรยากาศการสื่อสารได้โดยง่ายคือ องค์การที่มีลักษณะแบบเปิด คือ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสื่อสารกัน ผู้บริหารที่มีความชำนาญมักเห็นความสำคัญของการสร้างบรรยากาศการสื่อสาร ก่อนที่ปัญหาต่างๆ จะบานปลาย การสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ย่อมทำให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสเปิดเผยความรู้สึก ความคิดเห็น ที่นำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน มองเห็นปัญหาร่วมกัน ไว้วางใจกัน ทำให้เกิดบรรยากาศที่จะเอื้ออำนวยในการแก้ปัญหา ซึ่ง เสนาะ ดิเยว่ (2538, น.524-525) ได้กล่าวถึงการสร้างความพอใจในบรรยากาศการสื่อสารในองค์การให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกสามารถทำได้โดยยึดหลักปัจจัย 7 ประการ คือ

1) การทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในงานของตัวเอง ด้วยการจ่ายค่าจ้างอย่างยุติธรรม การให้ประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่เหมาะสม การเลื่อนขั้นให้มีความก้าวหน้า และการมอบหมายงานที่ตรงกับความสามารถ เมื่อผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในงานของตน ก็จะเป็นส่วนที่ทำให้เกิดความพอใจในบรรยากาศการสื่อสารขององค์การด้วย

2) การให้ข้อมูลและข่าวสารที่เพียงพอ ซึ่งต้องรวมข้อมูลต่างๆ 5 รายการ คือ การแจ้งให้รู้ถึงนโยบายขององค์การเทคโนโลยีใหม่ๆ ของการทำงาน การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารและพนักงาน แผนงานเกี่ยวกับอนาคตขององค์การ และผลประเมินการปฏิบัติงานของพนักงาน การให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดหลักของการสื่อสารองค์การ

3) การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของบุคลากรในองค์การ จัดทำโครงการพัฒนาพนักงาน โดยให้ทุกคนเข้าฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ต้องกำหนดนโยบายฝึกอบรมไว้อย่างแน่นอน และจัดให้มีการฝึกอบรมจากหน่วยงานทั้งภายในหรือภายนอกองค์การ

4) การจัดให้มีช่องทางติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีระบบและวิธีการแจ้งข้อมูลหรือเผยแพร่ข่าวสารให้พนักงานรับรู้โดยทั่วถึง อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น วารสาร หนังสือเรียน บันทึกรายวัน หรือศูนย์เผยแพร่ข่าวสาร บุคคลในองค์การจะเกิดความพึงพอใจ หากเขาสามารถหาหรือส่งข้อมูลไปยังบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างทั่วถึงและตามต้องการ

5) การจัดให้มีสื่อในการติดต่อที่มีประสิทธิภาพ ความพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลในองค์การมีความเชื่อถือในข่าวสารหรือสื่อที่ใช้ในการติดต่อ คุณภาพของการติดต่อสื่อสารหมายถึง วิธีการที่อำนวยความสะดวกให้บุคลากรแจ้งข่าวสารไปยังบุคคลอื่นในองค์การได้ ข่าวสารตรงกับความจริง เชื่อถือได้ เนื้อหาข่าวสารมีคุณค่า และเสนอข่าวได้รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์

6) การอำนวยความสะดวกให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถติดต่อกันได้ องค์การต้องสร้างการสื่อสารตามแนวนอน ที่เป็นลักษณะส่วนตัวระหว่างบุคคลที่อยู่ต่างหน่วยงาน เพื่อให้ติดต่อกันได้ ทั้งในการประสานงานและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน จัดให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะทำให้สัมพันธภาพระหว่างบุคคลดี และสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้น

7) การสร้างความพอใจในระบบการติดต่อสื่อสารโดยส่วนรวมขององค์การ รวมถึงวิธีการที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายใน การสนับสนุนกิจกรรมทางการสื่อสาร และให้ข้อมูลโดยไม่ปิดบัง เพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างองค์การกับสมาชิก ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติ

บรรยากาศการสื่อสารในองค์การจึงมีความสำคัญจะทำให้บุคลากรมีปฏิริยาตอบสนองต่อกิจกรรมทุกอย่างขององค์การ ถือเป็นการรับรู้ของแต่ละบุคคลที่จะก่อให้เกิดทัศนคติ ความคาดหวังและความพอใจ รวมทั้งจะช่วยกระตุ้นให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและบรรลุเป้าหมายขององค์การต่อไป

## 6. เครือข่ายทางการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2549, น.205) อธิบายความหมายของเครือข่ายการสื่อสาร (Communication Network) ไว้ว่า เป็นสายใยของความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งแนวดิ่งและแนวนอนที่เชื่อมร้อยผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคลหนึ่งและบุคคลอื่นๆ อีกหลายๆ คน ในหลายๆ รูปแบบ และหลายๆ สถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jan Van Dijk (2001, p.20) ที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ Network Society ไว้ว่า สังคมเครือข่าย คือ กระบวนการก่อตัวของรูปแบบทางสังคม ที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและระบบเครือข่ายที่ใช้ในการจัดการกับบุคคลทุกระดับ (เฉพาะบุคคล, กลุ่ม/องค์การและสังคม) ในสังคมตะวันตกระดับเฉพาะบุคคลจะถูกเชื่อมโยงกับเครือข่ายกลายมาเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม ส่วนสังคมตะวันออกยังคงเป็น

ระดับกลุ่ม (ครอบครัว ชุมชน กลุ่มคนทำงาน) ที่ถูกเชื่อมโยงโดยเครือข่าย ซึ่งประวัติศาสตร์ของเครือข่ายมนุษย์หรือเครือข่ายทางสังคม (Social Network) นั้น มีความเป็นมายาวนานพร้อมๆ กับการกำเนิดของมนุษยชาติ มนุษย์คนเดียวมักจะติดต่อกับบางคนมากกว่าคนอื่นๆ เนื่องจากพวกเขาอาศัยอยู่เป็นหมู่และเผ่า และได้ข้อสรุปสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเครือข่ายมนุษย์ ดังนี้

1) ทุกเครือข่ายมีการร่วมมือกันและมีการแข่งขันกัน การติดต่อสื่อสารจะช่วยสนับสนุนการร่วมมือกันระหว่างมนุษย์ ในการร่วมมือกันนี้จะทำให้เกิดการแข่งขันและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมเกิดขึ้น รวมทั้งความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสังคม ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขัน เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการร่วมมือกันกับคนอื่นๆ

2) ทิศทางของประวัติศาสตร์เครือข่ายมนุษย์ จะเป็นไปในทางที่มีการร่วมมือกันทางสังคมที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ทั้งโดยสมัครใจ และถูกบังคับโดยมีการแข่งขันทางสังคมเป็นแรงขับเคลื่อน กลุ่มและสังคมที่ร่วมมือกันจะสามารถพัฒนาและอยู่รอดได้ การร่วมมือกันจะทำให้เกิดความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการทหาร และด้านสาธารณสุข

3) เครือข่ายมนุษย์จะเติบโตขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่มีสังคมมนุษย์ไหนที่ยังคงอยู่โดยที่แยกตัวอยู่โดดเดี่ยวอีกต่อไป การติดต่อสื่อสารมีการพัฒนาให้มีปริมาณและความเร็วมากขึ้นทำให้เกิดผลกระทบกับสังคมในปัจจุบันมากกว่าการติดต่อสื่อสารในสังคมสมัยโบราณ

4) การติดต่อสื่อสารของมนุษย์ ทั้งในรูปแบบของการร่วมมือกัน และการแข่งขันกัน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลกอย่างใหญ่หลวง มีการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและประชากร สังคมเมืองและเทคโนโลยีล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา

ในกระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น สิ่งหนึ่งที่ได้รับนอกจากผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่ายที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาที่ต่อเนื่องมีดังนี้ (พระมหาสุทิตย์ อภากรโ, 2547 อ้างถึงในกมลรัฐ อินทรทัศน, 2547, น.35)

1) เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการร่วมกับเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นทุนภายในตนเอง คือทุกคนมีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์มากขึ้น หลังจากที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการทำงานร่วมกัน โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้คุณคน และองค์กรได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลให้การทำงานในด้านต่างๆ ของเครือข่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) การเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหา กลุ่มเครือข่ายจำนวนไม่น้อยเช่นกัน ที่พยายามผลักดันในการแก้ปัญหาภายในกลุ่มองค์กรของตน แต่ส่วนหนึ่งไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากปัญหาที่ประสบอยู่นั้นเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอื่นๆ หรือปัญหาอื่นๆ การรวมกลุ่มและการประสานงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เพราะเป็นการระดมความเห็น และความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าไม่มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายแล้ว โอกาสในการแก้ปัญหานั้นๆ อาจไม่ได้รับการตอบสนองเพราะขาดแนวร่วมในการดำเนินงานร่วมกันนั่นเอง

3) เกิดการพึ่งพาตนเอง เมื่อเครือข่ายมีกระบวนการทำงานที่เข้มแข็ง และสามารถแก้ไขปัญหาของเครือข่ายได้แล้ว เครือข่ายและสมาชิกเครือข่ายก็จะพึ่งพาตนเองได้ โดยการพึ่งพาตนเองนั้นเป็นการพึ่งพาตนเองในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้ และการจัดการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมหรือชุมชนโดยร่วมนั่นเอง และนับว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายที่ต่อเนื่อง

4) เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น การรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายนับว่าเป็นหนึ่งในความสำเร็จที่จะสามารถร่วมกันพัฒนาการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนได้ร่วมกันและเข้มแข็ง เช่น เครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวบ้านหินกรูดและบ้านปอนอก จ.ประจวบคีรีขันธ์

5) เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันประเด็นปัญหาสาธารณะจำนวนมากไม่น้อยที่เกิดขึ้นและสามารถนำไปสู่ข้อยุติด้วยพลังของเครือข่ายและการจัดการเชิงนโยบาย เช่น การรวมกลุ่มขององค์กรเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อผลักดัน พ.ร.บ.ป่าชุมชน เป็นต้น

6) เกิดอำนาจหรือพลัง อำนาจหรือพลังจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเข้มแข็งถ้าไม่มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เพราะเครือข่ายทำให้เกิดความสามัคคี เกิดมิตรภาพ และการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ซึ่งในที่สุดก็นำพาไปสู่ความสำเร็จร่วมกันและยั่งยืน

การนำเครือข่ายการสื่อสาร ไม่ว่าจะอยู่ในเครือข่ายระดับใด หรือลักษณะเครือข่ายแบบใดก็ตาม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการบริหารจัดการองค์กรนั้น ถือได้ว่าเป็นความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการให้ความสำคัญกับองค์กรที่ไม่ได้แบ่งเพียงลำดับชั้นการบริหารที่แบ่งอำนาจตามตำแหน่งที่สูงสุดลงมาถึงต่ำสุดเหมือนเดิม แต่ใช้การสื่อสารในลักษณะการเป็นองค์กรแบบเครือข่าย จะทำให้เป็นองค์กรที่ไม่มีขอบเขต หรือกำแพงมาขวางกั้นผู้คนในระดับต่างๆ อีกต่อไป ความร่วมมือในหน่วยงานภายในต่างๆ ทั้งหน่วยงานภายในเองและภายนอกองค์กร สามารถเกิดขึ้นได้จากการสร้างเครือข่ายการสื่อสาร โดยวิธีการสร้างเสริมศักยภาพให้องค์กรเกิดการพัฒนา และมีความเข้มแข็งนั่นเอง

### ความสามารถทางการสื่อสาร : คุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้บริหาร

แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสารเกิดขึ้นจากความสนใจทางด้านภาษาศาสตร์จึงเน้นการศึกษาถึงพฤติกรรมทางภาษามนุษย์ และมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ “ความสามารถทางการสื่อสาร” ไว้อย่างหลากหลาย อาทิ Hymes (อ้างถึงใน Bostrom N., 1984) ได้นิยามความสามารถทางการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่ประกอบไปด้วยความรู้ (Knowledge) และความสามารถในการใช้ความรู้ (Ability for Use) โดยสนใจในตัวแปรเรื่องสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรู้ทางภาษาของผู้พูด และข้อสังเกตว่า ความสามารถในการใช้ความรู้เป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก ดังนั้นการที่จะบอกว่ามีความสามารถทางการสื่อสารหรือไม่จำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ (Relation) ของทั้งส่วนที่เป็นความรู้และการใช้ความรู้ด้วยสถานการณ์ที่มีการกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรู้นั้นออกมา

Larson และคนอื่นๆ (อ้างถึงใน Bostrom N., 1984) อ่างนิยามความสามารถทางการสื่อสารไว้ว่า คือความสามารถในการแสดงความรู้ทางด้านสังคมในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ นอกจากนี้ Wiemann และ Backlund (อ้างถึงใน Cooley E. & Roach A : 1984) ยังได้ให้ความหมายของ “ความสามารถทางการสื่อสาร” ว่าเป็นความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์ (Interact) ระหว่างการเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมทางการสื่อสารในแต่ละสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์แต่ละบุคคล

นิยามความหมายเกี่ยวกับความสามารถทางการสื่อสารดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงจุดสนใจในเรื่องพฤติกรรม การสื่อสาร ซึ่งเป็นเรื่องที่เห็นได้ยาก แต่แนวคิดเหล่านี้ก็ยังคงได้รับความสนใจแพร่หลายทั้งในสาขาจิตวิทยา การเมือง และการบริหารจัดการและเริ่มขยายความสนใจออกไปจากการศึกษาพฤติกรรมทางภาษา ไปยังการเลือกใช้ความรู้ ก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมทางภาษาออกมาด้วย เช่น Trenholm และ Jensen (2000) ได้เสนอความหมายของ ความสามารถทางการสื่อสารคือ ความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับ สังคมถึงน้อย 2 ระดับ คือ ความสามารถในระดับของการกระทำหรือพฤติกรรมสื่อสารที่แสดงออก (Performative Competence) และระดับลึกลงไปคือ ความสามารถในการรู้ว่าต้องสื่อสารออกไปอย่างไรจึง เหมาะสม (Process Competence) ซึ่งหมายถึงการรู้ว่าการกระทำใดจำเป็นต้องใช้ความรู้เรื่องใดในการสื่อสารให้ ออกมาอย่างเหมาะสม นั่นคือ ความสามารถทางการสื่อสารภายในบุคคลจะประกอบด้วย ความสามารถด้านเนื้อหา สารและความสามารถในการตีความ ดังนั้น หากมองถึงการบริหารงานในยุคเทคโนโลยีเช่นปัจจุบันที่สังคมเต็มไปด้วย ข้อมูลข่าวสารมากมาย ทำให้บุคคลและสังคมแวดล้อมไปด้วยข่าวสารที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง คนเราจึงต้องหาทางจัดการกับข้อมูลข่าวสารด้วยกระบวนการต่างๆ ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารที่จำเป็นต้องตัดสินใจในเรื่องราวต่างๆ จึงต้องมีความสามารถทางการสื่อสาร โดยจะต้องมี ความรู้ในข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง และสามารถจัดการกับข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้ นั่นคือผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่ เป็นผู้สื่อสารที่ดีทั้งการเป็นผู้รับสาร (Receiver) ที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารและจัดการกับข่าวสาร และเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เพราะฉะนั้นแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้อง กับความสามารถทางการสื่อสารที่สามารถอธิบายถึงความสามารถในการสื่อสารของผู้บริหารนั่นก็คือ แนวคิด เกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการจัดการข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการสื่อสารของผู้บริหาร ที่จะถ่ายทอดสารเพื่อทำให้การบริหารงานที่อาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือสามารถดำเนินไปอย่างเหมาะสมและประสบ ความสำเร็จ และเป็นคุณลักษณะเฉพาะของผู้บริหารที่จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การสื่อสารในการบริหาร องค์กรเป็นไปได้อย่างราบรื่นนั่นเอง

#### การสื่อสารในองค์กรที่ดี : เคล็ดลับความสำเร็จในการบริหาร

เมื่อทราบถึงปัจจัยแวดล้อมและสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่จะเกิดขึ้นในองค์กรแล้ว การจะบริหาร องค์กรให้มีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่สุดนั่นก็คือ ผู้บริหารจะต้องมีระบบของการสื่อสารในองค์กรที่ดี ซึ่งจะต้องมี คุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) จะต้องเป็นเครือข่ายของการสื่อสารที่ยืดหยุ่น มีช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างทุกทิศเปิดโอกาสให้มี การทำงานร่วมกันขององค์กรในเชิงบูรณาการ
- 2) พนักงานทุกคนต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ นโยบาย กติกา และขั้นตอนในการ ทำงานได้ครบถ้วน
- 3) สมาชิกในองค์กรต้องมีความไว้วางใจกัน เปิดเผยข้อมูลแก่กันอย่างโปร่งใสมีการสื่อสารเพื่อให้เกิดการ ทำงานร่วมกันที่ดี สนับสนุนซึ่งกันและกัน
- 4) มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน เพื่อให้มีความเข้าใจในการทำงานของแผนกต่างๆ เพื่อให้เกิดการ ร่วมมือกันที่ดี มีประสิทธิภาพและมีความเข้าใจกัน

5) พนักงานทุกคนในทุกระดับของทุกฝ่าย ควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และกำหนดแนวทางในการทำงานภายใต้การนำของผู้บริหารที่มีหัวใจเป็นประชาธิปไตยที่ยินดีรับฟังความคิดเห็นของพนักงานทุกคน

6) การสื่อสารจะต้องทำให้ได้ครบถ้วน ในการเป็นเครื่องมือของการบริหารองค์การกล่าวคือ การสื่อสารในองค์การจะต้องก่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดำรงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกขององค์การ และสร้างแรงบันดาลใจให้พนักงานทั้งหลายยินดีขานรับการแลกเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาองค์การไม่แน่นอน

7) ต้องทำให้เกิดความชัดเจนในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างพนักงานเพื่อลดความไม่แน่นอน โดยยึดหลักการสื่อสารในองค์การจะต้องเกิดขึ้นเพื่อลดความไม่แน่นอน (Entropy) ไม่ให้มีอยู่ในสมาชิกขององค์การ พนักงานทุกคนควรรับข้อมูลที่จำเป็นในการทำงานถูกต้อง และครบถ้วนทันเวลา หัวใจแห่งความสัมฤทธิ์ของการสื่อสารในองค์การก็คือ คนที่ควรรู้ข้อมูลข่าวสารอะไร ก็ต้องได้รู้ ดังนั้นข้อมูลต่างๆ ขององค์การต้องได้รับการกระจายไปยังบุคคลต้องรู้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนทันเวลา องค์การที่ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการทำงานให้มีประสิทธิภาพจะมีอุปสรรคในกาทำงาน และการกระจายข้อมูลที่จำเป็นในการทำงานไปยังบุคคลที่ไม่รู้ต้องไม่ครบถ้วนไม่ทันเวลา จะทำให้เกิดปัญหาของการทำงานในองค์การที่ควรรู้การสื่อสารที่ดีต้องเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication)

ดังนั้น การสื่อสารองค์การที่ดีที่มีการส่งผ่านข้อมูลกันอย่างทั่วถึงในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ทุกฝ่ายทุกระดับมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสื่อสาร ก็จะเป็นการสร้างให้เกิดวัฒนธรรมองค์การในการสื่อสารร่วมกัน ทุกคนเข้าใจถูกต้องตรงกันในเรื่องเดียวกัน เกิดความไว้วางใจกัน ก็จะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญทำให้การบริหารงานองค์การเป็นไปอย่างราบรื่น องค์การมีความมั่นคง และประสบผลสำเร็จบรรลุในจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้

## สรุป

แม้การสื่อสารจะเป็นสิ่งที่ทุกคนต่างคุ้นเคยเพราะได้ปฏิบัติมาแทบทั้งชีวิต ซึ่งหากจะดูว่าเป็นเรื่องที่ธรรมดาเกินไป หรือหากจะมองว่าเป็นเรื่องยากเกินกว่าจะรับมือได้ก็ไม่ผิด แต่เมื่อต้องการทำหน้าที่บริหารองค์การและบริหารคนในองค์การแล้วผู้บริหารที่ชาญฉลาดจึงควรตระหนักว่าต้องไม่ปล่อยให้การสื่อสารเป็นไปตามยถากรรม เนื่องจากการสื่อสารสามารถสร้างผลกระทบทั้งต่อจิตใจ วิถีคิด วิถีการทำงานของบุคลากรในองค์การ และส่งผลอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนภารกิจต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคสมัยปัจจุบัน จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารที่ไม่ให้ความสำคัญกับการสื่อสาร เป็นผู้บริหารที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ หรือบริหารงานไม่เป็น ทั้งนี้เพราะการสื่อสารถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในองค์การ ในการปฏิบัติงานไม่ว่าหน่วยงานนั้นจะมีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กก็จำเป็นต้องใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือ ซึ่งในแต่ละองค์การจะมีการใช้รูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างกันตามสถานการณ์ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกันไปด้วย ถ้าผู้บริหารและองค์การมีการใช้การสื่อสารอย่างเหมาะสมจะส่งผลให้คนในองค์การมีขวัญกำลังใจในการทำงานและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และองค์การก็จะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้

**เอกสารอ้างอิง**

- กมลรัฐ อินทรทัศน์ และคนอื่นๆ. (2547). โครงการรูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีฯ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กรพจน์ อัศวินวิจิตร. (2550). บนเส้นทางชมพู – ทอง ออมสิน เป็นยิ่งกว่าธนาคาร. สมุทรสาคร: แอ๊ปเปิ้ลพรีนติ้ง กรุ๊ป.
- กัลยาณี สูงสมบัติ. (2555). ความหมายและประเภทของผู้บริหาร. สืบค้น 6 ตุลาคม 2555 จาก: <http://uhost.Rmutp.ac.th/kanlayanee.so/LA/4-2-1.htm>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549) ได้พักฟ้าแห่งการศึกษาสื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กรีซ สืบสนธิ์. (2526). การสื่อสารในองค์กร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2529). ทฤษฎีการบริหารองค์กร. กรุงเทพฯ: ชนะการพิมพ์.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2547). เทคนิคการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร (Effective communication). กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (ม.ป.ป.). เทคนิคการบริหารงานสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต.
- ถวิล เกื้อกุลวงศ์. (2530). การบริหารการศึกษาสมัยใหม่ : ทฤษฎีวิจัย และปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: แอลที เพรส.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2552). ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด
- ลิเบิร์ต, แบร์รี่ ฟอสต์, ริคค์ (2552). นำธุรกิจสู่ชัยชนะ สไตล์ บาร์ค โอบามา (แปลจาก BARACK, INC.) โดย ณงลักษณ์ จารูวัฒน์). สมุทรปราการ: เนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป.
- ปารีชาติ สถาปิตานนท์. (2548). ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีการจัดการการสื่อสาร หน่วยที่ 7 การจัดการการสื่อสารเชิงประยุกต์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรสิทธิ์ พัฒขนานูรักษ์, และ เสน่ห์ จัยโต. (2548). ประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีการจัดการการสื่อสาร หน่วยที่ การจัดทำนโยบายและแผนการสื่อสาร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพ็ญศรี พิทักษ์ธรรม มัชฌิมาภิโร. (2550). รายงานการวิจัยภาวะการณ์เป็นผู้นำของผู้บริหารการศึกษาต่อประสิทธิผลในกระบวนการบริหารการศึกษา : กรณีการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จังหวัดสงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- วิน เอี่ยมอ่อง. (2552). รู้แล้วเหยียบไว้. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สมชัย ตั้งพร้อมพันธ์. (2555). ผู้นำกับการบริหาร. สืบค้น 6 ตุลาคม 2555 จาก: <http://www.ksbrhospital.com/site/Director/story9.php>
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2546). การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมยศ นาวิการ. (2543). การบริหารและพฤติกรรมองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.



- สมยศ นาวิการ. (2544). **การบริหารและพฤติกรรมองค์การ Management and Organization Behavior**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สมยศ นาวิการ. (2545). **การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative management)**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2540). **บรรยากาศการสื่อความหมายในองค์การ**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 10(2), 37-50.
- สุธี สุทธิสมบุรณ์, และ สมาน รังสียกฤษณ์. (2537). **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สวัสดิการ ก.พ.
- สุพรรณิ กรันย์กิตติคุณ. (2533). **ความสัมพันธ์ของลักษณะงานที่ปฏิบัติกับการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชาในการติดต่อสื่อสารภายในองค์การของการประปานครหลวง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพงษ์ ไสริยะเสถียร. (2550). **สถานภาพองค์ความรู้ของการจัดการทางการสื่อสารในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ภัณฑ์แอนด์พริ้นติง
- เสนาะ ดิยาว. (2538). **การสื่อสารในองค์การ (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสน่ห์ จัยโต. (2536). **ภาวะผู้นำ. ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 5**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2553). **ชีข้ามคิดิตออนไลน์ สื่อสารบูรณาการ**. สืบค้น 2 สิงหาคม 2553, จาก: <http://www.mis.nu.ac.th/sharing/seeree1.php>.
- Bass, B. M. & Edward C. R. (1979). **Organizational psychology**. (2nd ed). Massachuset : Allyn and Bacon.
- Bostrom N. (1984) **Competence in communication**. SAGE Publications Ltd.
- Cooley, E. & Roach A. (1984) Conceptual framework. In **Competence in communication**. SAGE Publications Ltd.
- Gregg, Russell T. (1957). In Campbell, Roald F. and Russell T. Gregg . **Administrative behavior in education**. New York: Harper & Row.
- Hoy, W. K. and Miskel, C. G. (1987). **Education administration theory research practice**. Singapore: McGraw - Hill.
- Jan Van Dijk. (2001). **The network society : Social aspects of new media**. (2<sup>nd</sup> ed). Sage: Publication Ltd.
- O'Connell, Sandra E. (1979). **The manager as communitor**. Harper & Row, Sanfrancisco.
- Robbins, S. P. (1980). **The administrative process** (2<sup>nd</sup> ed). London: Prentice - Hall.
- Trenholm, S. & Jensen, A. (2000) **Interpersonal communication**. Belmont California: Wadsworth publishing Company.

**บริหารโครงการในสถานศึกษาอย่างไรให้มีความเป็นเลิศ**

**How to Excel Project Management in Schools**

ปาสิวรรณ สิทธิการ<sup>1\*</sup> เอกรินทร์ สังข์ทอง<sup>2</sup>

Parleewan Sittikarn<sup>1\*</sup> Ekkarin Sungtong<sup>2</sup>

<sup>1</sup>นิสิตปริญญาเอก ศึกษาศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต การบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

<sup>1\*</sup>Graduate Programmers Doctoral of Education in Educational Administration

Prince of Songkhla University, Pattani Campus, Meuang, Pattani, 94000

<sup>2</sup>อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

<sup>2</sup>Professor, Faculty of Education, Prince of Songkhla University, Pattani Campus

Meuang, Pattani, 94000

\*ผู้พิมพ์ประสานงาน : หมายเลขโทรศัพท์ 08-9204-9746 และ E-mail : parleewan2510@hotmail.com

**บทคัดย่อ**

รูปแบบการจัดการศึกษาในสถานศึกษาจะดำเนินการผ่านโครงการต่างๆ เพื่อตอบเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาคุณภาพการจัดการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับว่ามีรูปแบบการบริหารโครงการที่ดีเยี่ยมที่สามารถตอบสนองเป้าหมายของสถานศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ซึ่งพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารโครงการในสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ มี 11 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ระบบข้อมูลสารสนเทศโครงการ 2) การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ 3) การวางแผน 4) ลักษณะโครงการ และเอกสารโครงการ 5) คุณลักษณะและภาวะผู้นำของผู้บริหารโครงการ 6) การบริหารทรัพยากรบุคคล 7) การจัดการงบประมาณ 8) ระบบและกระบวนการบริหารจัดการ 9) การกำกับควบคุมโครงการ 10) การประเมินผลโครงการและ 11) การปิดโครงการโดยผ่านกระบวนการบริหารโครงการ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การริเริ่มโครงการ มี 4 องค์ประกอบ ระยะที่ 2 การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ มี 5 องค์ประกอบ และระยะที่ 3 การตรวจสอบและปิดโครงการ มี 2 องค์ประกอบ ซึ่งทั้ง 3 ระยะต้องนำกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมการนิเทศติดตามงานอย่างเป็นระบบและการบริหารจัดการเวลาที่ลงตัวมาใช้ในการบริหารโครงการ

**คำสำคัญ :** การบริหารโครงการ องค์ประกอบ ความเป็นเลิศ ระยะ

**Abstract**

This study develops a model of education management that reflects the strengths of various projects in terms of goals, vision, mission and strategy. Eleven key elements of excellent project management of schools are identified, namely 1) the project information system, 2) investigation of the feasibility of the project, 3) project planning, 4) documentation of project features, 5) executive leadership of the project, 6) human resource management, 7) budget

management, 8) system and process of management, 9) project monitoring, 10) evaluation and 11) closing of the project. These elements are relevant to three key phases in the management of the project: 1: the initiation phase, which involves four of the key elements; 2: the efficient implementation of the project, involving five key elements; 3: inspection and closing of the project, involving two key elements. Cooperation, monitoring and time management were found to be essential to all three phases. The quality of education management depends on such a model of excellent project management that reflects school objectives and relates to the needs of learners and the community.

**Keywords :** Project management, Elements, Project excellence, Phase

## บทนำ

คุณภาพผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งในปัจจุบันพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งได้นำโครงการและการบริหารโครงการมาใช้ในการบริหารและพัฒนางานของตนเองตามขอบข่าย งานและภารกิจของสถานศึกษา เพราะเชื่อว่าสถานศึกษาที่มีนโยบาย แผนงาน และโครงการที่ดีเปรียบเสมือนมี เข็มทิศและหางเสือในการบริหารจัดการที่ช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าทำอะไร ทำอย่างไร ทำเวลาใด เพื่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติช่วยให้บุคลากรทุกระดับชั้นเข้าใจในภารกิจขององค์กร และส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้บริหารให้ เป็นไปโดยถูกต้อง มีเหตุผล มีความยุติธรรม ช่วยให้การบริหารงานเป็นไปโดยประสานสอดคล้องกัน ประหยัดกำลัง เงิน กำลังคน กำลังเวลา การตรวจสอบและควบคุมงานมีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากขึ้น (สมคิด พรหมจ้อย, 2550, น.11-15) เพราะแนวคิดการบริหารโครงการนั้นเป็นแนวคิดหนึ่งที่น่าแนวทางระบบ (System Approach) มาเป็นแนวคิดพื้นฐานของการบริหาร โดยเน้นการมองภาพระบบโดยรวมของโครงการ และเชื่อว่า โครงการหนึ่งๆ ประกอบด้วยระบบย่อยๆ หลายระบบรวมกัน การบริหารโครงการที่ดีจะต้องมีการบริหารจัดการเชื่อมโยง (Interface Management) และจัดการกับระบบย่อยๆ ของโครงการให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันช่วยกันทำหน้าที่แปรเปลี่ยน ทรัพยากรในระบบย่อยต่างๆ ออกมาเป็นผลผลิต ผลลัพธ์ คุณภาพผู้เรียนหรือบริการ ด้วยการคำนึงถึงความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้การทำงานของระบบโดยรวมก่อประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา องค์กรและบรรล วัตถุประสงค์ของโครงการ (มยุรี อนุมานราชธน, 2551, น.18-24)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าในปัจจุบันจะมีสถานศึกษาเกือบทุกแห่งได้นำโครงการและการบริหารโครงการมาใช้ในการ บริหารจัดการสถานศึกษามาเป็นระยะเวลาไม่นาน แต่กลับพบว่ายังมีสถานศึกษาที่สามารถบริหารโครงการจนทำให้ โครงการสามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศได้และได้รับการยอมรับมีน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของโครงการที่ สถานศึกษาดำเนินการทั่วประเทศ คำว่าโครงการ (Project) ของสถานศึกษาโดยแท้จริงแล้วไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็น เครื่องมือที่สำคัญในการทำงาน แต่กลับกลายเป็นกระดาษที่พิมพ์รายละเอียดการดำเนินงานลงไปเพื่อใช้ในการขอ งบประมาณเท่านั้น ซึ่งโดยความหมายของโครงการนั้น อาจกล่าวได้ว่าโครงการเป็นความพยายามในการคิดค้น สร้างสรรค์ผลผลิต ผลงาน หรือบริการ (Meredith & Mantel, 2006, p.8 ; Kloppenborg, 2009, p.4) มี วันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดโครงการภายใต้ข้อจำกัดของงบประมาณความต้องการของลูกค้าและธรรมชาติขององค์กร ดังนั้นสถานศึกษาที่ใช้การบริหารโครงการมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพ

ผู้เรียน จึงต้องเป็นสถานศึกษาที่ต้องดำเนินงานด้วยความพยายามอย่างมาก เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งภายในระยะเวลาที่กำหนด และภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ ต้นทุน เวลา เพราะโครงการเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่สัมพันธ์กันและจัดทำเป็นพิเศษอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดที่สุดในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมโครงการต้องมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด การบริหารโครงการที่ดีจะต้องเป็นการวางรูปแบบ เทคนิค ในการวางแผนควบคุมความซับซ้อนในการดำเนินการเป็นการบูรณาการหลักการจัดการเพื่อกำหนดกิจกรรมและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผู้จัดการหรือผู้บริหารโครงการจะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องการจัดการเป็นอย่างดีเพื่อนำโครงการให้สามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศ (Excellence) ที่มีคุณภาพสูงที่สุดมากกว่าระดับดี (Good) เป็นที่ยอมรับและเหนือกว่าคู่แข่ง

การสร้างความสำเร็จที่เหนือชั้นกว่าคู่แข่งเป็นแนวทางทำให้องค์กรอยู่รอดสถานศึกษาไม่ถูกยุบหรือเลิกไปและเป็นการท้าทายความสามารถในการทำงานของผู้บริหารโครงการที่ได้ชื่อว่า “มีอาชีพ” จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของโครงการและการบริหารโครงการเป็นอย่างดี เพราะโครงการทั้งโครงการขนาดเล็กและโครงการขนาดใหญ่ต่างก็มีกระบวนการบริหารหรือวงจรการบริหารที่คล้ายคลึงกัน โครงการทุกโครงการมีช่วงอายุหรือช่วงเวลาที่ยาวนาน มีวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดการสร้างความเป็นเลิศในการบริหารโครงการ ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารโครงการ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ เป็น 3 ระยะ กล่าวคือระยะที่ 1 การริเริ่มโครงการ ระยะที่ 2 การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ และระยะที่ 3 การตรวจสอบและปิดโครงการ ซึ่งในแต่ละระยะจะมีปัจจัยหลายปัจจัยที่สัมพันธ์กันในการช่วยกันทำให้งานบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์โครงการ ดังนั้นโดยธรรมชาติของความแตกต่างของขั้นตอนการบริหารโครงการผู้บริหารมีอาชีพ จึงต้องใช้ทักษะในการบริหารโครงการที่แตกต่างกันทั้งในแง่ของลักษณะงาน ระดับของงานหรือจุดเน้นการทำงาน “ทำอย่างไรให้โครงการในสถานศึกษาสามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศได้” จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้เขียนจะหยิบยกนำมาเสนอเพื่อทำให้งานโครงการในสถานศึกษามีแบบฉบับที่มีความเป็นเลิศดังรายละเอียดต่อไปนี้

### ระยะที่ 1 การริเริ่มโครงการ

“โครงการมิได้ล้มเหลว ณ จุดที่พบเห็นปัญหา แต่ล้มเหลวตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ : Project does not fail at the point where you found, but it fails from the start” จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการริเริ่มโครงการที่ดีจะส่งผลให้แต่ละขั้นตอนของการทำงานดีขึ้นอีกทั้งยังช่วยป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างดำเนินโครงการ การที่สถานศึกษามีการริเริ่มโครงการเป็นการยอมรับว่าสถานศึกษามีปัญหาเกิดขึ้นและกำลังต้องหาทางแก้ไขปัญหา หรือสถานศึกษากำลังมีเป้าหมายที่ต้องการส่งเสริม พัฒนาให้สถานศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะเด็กนักเรียนและครู ต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาริเริ่มโครงการที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาระบบข้อมูลสารสนเทศโครงการ วิเคราะห์ทำความเข้าใจและศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ร่วมวางแผนการดำเนินโครงการและร่วมกันกำหนดลักษณะโครงการเขียนเอกสารโครงการให้ชัดเจนซึ่งผู้เขียนจะอธิบายรายละเอียดดังนี้

#### 1. ระบบข้อมูลสารสนเทศโครงการ(The project information system)

การบริหารโครงการที่ดี ผู้บริหารจะต้องใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศของโครงการถึงร้อยละ 90 มาใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจ หากผู้บริหารใช้เพียงสามัญลักษณ์ในการตัดสินใจบริหารโครงการย่อมทำให้โครงการก้าวสู่ความเป็นเลิศได้ยากและอาจทำให้องค์กรล้มเหลวข้อมูลสารสนเทศจะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาได้อย่างชัดเจนว่าเป็น

ปัญหาสำคัญและเร่งด่วนเพียงใดคำว่า “ข้อมูล” และ “สารสนเทศ” มีความแตกต่างกัน ข้อมูล (Data) เป็นข้อเท็จจริงหรือข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอาจเป็นตัวเลขหรือตัวหนังสือ สัญลักษณ์ ในการตัดสินใจที่ยังไม่ผ่านการประมวลผล ส่วนสารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ได้ผ่านการจัดกระทำและประมวลผลแล้วมีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ประกอบการตัดสินใจ (เสนาะ กลิ่นงาม, 2549, น.69) ข้อมูลสารสนเทศที่ดีต้องกำหนดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อใด โดยใคร เก็บรวบรวมอะไร ข้อมูลที่จัดเก็บมีรูปแบบเหมาะสมกับลักษณะการวัดและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีลักษณะของข้อมูลสารสนเทศต้องมีความสอดคล้องกับปัญหาทันต่อเวลา (Timely) และเป็นปัจจุบันมีความถูกต้องแม่นยำ (Accurate) มีความกระชับสาระสำคัญของข้อมูลต้องสมบูรณ์เพียงพอ (Completeness) ตรงตามที่ต้องการใช้สามารถใช้เทียบเคียงกับสิ่งที่ได้ ที่สำคัญควรนำระบบเทคโนโลยี และวิธีการทางสถิติมาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล มีระบบการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมของโครงการให้สาธารณชนและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างหลากหลายวิธีและทั่วถึงต่อเนื่อง (Vokurka, Robert, & Jason, 2000, pp.41-49; Spring, 2011)

## 2. การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ (Investigation of the feasibility of the project)

การศึกษาความเป็นไปได้เป็นกระบวนการในการศึกษาโครงการอย่างละเอียดถึงโอกาสความสำเร็จของโครงการ และการให้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงสุด เป็นการประเมินถึงข้อดี (Advantage) และข้อเสีย (Disadvantage) ผลตอบแทน (Benefit) และค่าใช้จ่าย (Cost) โครงการของรัฐโดยเฉพาะโครงการทางการศึกษาในสถานศึกษาเป็นโครงการที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร การวิเคราะห์และศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการจึงต้องวิเคราะห์และศึกษาถึงแนวทางที่ทำให้โครงการบรรลุผลตามเป้าหมาย มีความประหยัดและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ดังนั้นการวิเคราะห์โครงการในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องวิเคราะห์และศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ 2 ส่วน คือ 1) องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมภายนอกโครงการ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินโครงการเพื่อดูปัจจัยเอื้อ นอกจากนี้ต้องทำการวิเคราะห์กลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการคือใครถ้าตรงประเด็นเพื่อเด็กและครู ถือว่าอาจเป็นโครงการที่มีความเหมาะสมและ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบภายในหรือตัวโครงการผู้บริหารหรือผู้เขียนโครงการ ต้องทำการวิเคราะห์ข้อจำกัดต่างๆ ในการดำเนินโครงการ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กับวิธีการดำเนินงานที่นำไปสู่เป้าหมาย และค่าใช้จ่าย ความชัดเจนและสามารถวัดได้ของวัตถุประสงค์ความเหมาะสมของหลักการและเหตุผล เหตุผลหรือความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่ต้องดำเนินโครงการความเหมาะสมของระยะเวลาในการดำเนินงาน และสถานที่ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมหรือไม่ความสามารถของผู้ดำเนินโครงการ ความพร้อมทางด้านเทคนิคการดำเนินงาน ความพร้อม ความเพียงพอ เหมาะสมของ เทคโนโลยี อุปกรณ์ กำลังคนงบประมาณและคุณสมบัติของผู้รับผิดชอบโครงการเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ความเหมาะสมของการจัดโครงสร้างองค์การโครงการและที่สำคัญโครงการต้องสามารถปฏิบัติได้จริง มีคุณค่าและให้ประโยชน์ต่อองค์การโดยรวม (ฐาปนา ฉันทไพศาล, และอัจฉรา ชีวะตระกูลกิจ, 2551, น.1-29) การวิเคราะห์โครงการมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ด้วยการตอบคำถามตามหลัก W<sup>2</sup>H คือ What (จะทำอะไร) Why (จะทำไปทำไม) When (จะทำเมื่อไหร่) Where (จะทำที่ไหน) Who Whom (ใครทำและทำเพื่อใคร) How (จะทำอย่างไร) How much (จะจ่ายเท่าไร) ถ้าผู้จัดทำโครงการตอบคำถามทั้งหมดได้ชัดเจน และอยู่ในระดับน่าพึงพอใจแสดงว่าโครงการมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

### 3. การวางแผนโครงการ (Project planning)

การวางแผนเป็นการพิจารณากำหนดเป้าหมายขั้นตอนการปฏิบัติงานการประสานงานและมาตรฐานการทำงาน การวางแผนที่เป็นระบบช่วยให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยทำให้การทำงานระบบย่อยๆ ของโครงการมีความสัมพันธ์กัน ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้กรอบของเวลา งบประมาณ อย่างมีคุณภาพ การวางแผนที่ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วม ผู้บริหารโครงการจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจงานก่อน เริ่มดำเนินการต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมวางแผนดำเนินโครงการและต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา ทรัพยากร เงื่อนไขภายในและบริบทสภาพแวดล้อมตลอดจนสมรรถนะการแข่งขันขององค์กรเป็นหลัก นอกจากนี้ยังต้องมีการวางแผนกระบวนการติดต่อสื่อสารเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันของสมาชิก มีการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของโครงการ การแตกโครงสร้างงาน การระบุรายการเทคนิคที่ใช้ ระบุกิจกรรมของโครงการตลอดจนกำหนดผลผลิต ผลลัพธ์ ของโครงการ และต้องมีการจัดทำตารางกำหนดความรับผิดชอบงานและตารางการมอบหมายงาน ให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ให้ได้รับรู้ ที่สำคัญต้องออกแบบกำหนดจุดวัดความก้าวหน้าและวิธีประเมินโครงการ ที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่มีคุณภาพ สามารถระบุทรัพยากรที่ต้องการอะไรบางอย่างในการดำเนินโครงการ (Pinto, 2007, p.11; Meredith, & Mantel, 2006, pp.237-243) และเมื่อสิ้นสุดการวางแผนโครงการผู้บริหารต้องมีการประชุมชี้แจงแผนงาน โครงการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบเพื่อทำให้ทุกคนได้รับทราบได้ว่าปัจจุบันเรายืนอยู่ที่ใด (Where are we now ?) เราต้องการจะไปที่ไหน (Where do we want to be?) และจะไปถึงที่หมายได้อย่างไร (How do we get there?)

### 4. ลักษณะโครงการและเอกสารโครงการ (Documentation of project features)

ลักษณะโครงการที่ดี ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลและความคุ้มค่าของงาน การเขียนโครงการที่ดี ต้องมีความกระชับ รัดกุม สั้น กะทัดรัด ได้ใจความเป็นไปตามหลักของเหตุและผลเริ่มจากชื่อโครงการต้องชัดเจน เหมาะสม เจาะจง บ่งบอกให้ทราบว่าทำอะไรวิสัยทัศน์โครงการต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงบ่งบอกถึงเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินโครงการผลสำเร็จจะเป็นอย่างไร การเขียนวัตถุประสงค์โครงการต้องเขียนให้มีความชัดเจน เฉพาะเจาะจง วัดผลได้ มุ่งสู่การกระทำตามหลัก “SMART” คือ S : Sensible (เป็นไปได้) M: Measurable (วัดได้) A : Attainable (ระบุสิ่งที่ต้องการ) R : Reasonable (เป็นเหตุผล) และ T: Time (เวลา) มีการกำหนดกรอบเวลาเริ่มต้นและเวลาเสร็จของงานไว้อย่างชัดเจนเหมาะสม ส่วนการกำหนดขอบเขตโครงการนั้น เริ่มจากเป้าหมายของโครงการต้องแสดงถึงความสำเร็จในเชิงปริมาณและคุณภาพ ผู้บริหารจะต้องใช้การมีส่วนร่วมในการแตกโครงสร้างงาน ให้สอดคล้องกับปัญหาและกำหนดปฏิทินการดำเนินกิจกรรมแต่ละขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกิจกรรมสุดท้ายไว้อย่างชัดเจนทำอะไร อย่างไร เพียงใด ใครทำ มีหน่วยงานใดบ้างที่สามารถช่วยสนับสนุนการดำเนินโครงการ นอกจากนี้การกำหนดขอบเขตโครงการที่ติจะต้องระบุรายการทรัพยากรที่ต้องการ รายการเทคนิคที่ต้องการความช่วยเหลือหรือต้องพัฒนาระบุความเสี่ยง หรือข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นในโครงการกำหนดระบบการรายงานผลการดำเนินโครงการ จุดตรวจสอบและเกณฑ์ตรวจสอบความสำเร็จของโครงการและรายการที่ต้องส่งมอบเมื่อโครงการสิ้นสุด (สุภาพร พิศาลบุตร, 2550, น.140; วิสูตร จิระดำเกิง, 2552, น.123; Liu, Chen, Jiang, & Klein, 2010, pp.200-227)

### ระยะที่ 2 การนำโครงการไปปฏิบัติ(Project implementation)

การนำโครงการสู่การปฏิบัติเปรียบเสมือนเป็นการลงมือสร้างบ้านจากแบบแปลนที่วางไว้ ถ้าแบบแปลนที่เขียนไว้ดีมีรายละเอียดครบถ้วน เข้าใจง่ายก็ทำให้บ้านสร้างเสร็จเร็ว เรียบร้อย สวยงามเป็นไปตามความต้องการเป้าหมายและวัตถุประสงค์ แต่ถ้าแบบแปลนที่เขียนไว้ไม่ดีไม่มีรายละเอียดครบถ้วน ไม่ถูกต้อง ขาดทรัพยากรในการ

สนับสนุน ก็จะทำให้บ้านที่สร้างออกมาไม่ตรงกับความต้องการ หรือบางครั้งอาจสร้างบ้านไม่สำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาต้อง มีคุณลักษณะและภาวะผู้นำในการบริหารจัดการโครงการ มีทักษะในการจัดองค์ประกอบโครงการ ให้เหมาะสมกับโครงการ บริหารทรัพยากรบุคคล การจัดการงบประมาณนอกจากนี้ยังต้องมีทักษะและเลือกใช้เทคนิคการบริหารโครงการให้เหมาะสมกับบริบทของโครงการ ตลอดจนต้องมีกระบวนการในการกำกับควบคุมโครงการอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อให้การนำโครงการลงสู่การปฏิบัติสามารถบรรลุผลได้อย่างแท้จริงซึ่งผู้เขียนจะอธิบายรายละเอียดดังนี้

### 1. คุณลักษณะและภาวะผู้นำของผู้บริหารโครงการ(Executive leadership of the project)

องค์การหนึ่งๆ จะมีผู้ปฏิบัติงานหรือสมาชิกโครงการที่มีแตกต่างกันทั้งความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ทำงาน ภูมิหลัง ดังนั้นผู้บริหารที่ดีต้องสามารถให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันทำงานเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สิ่งสำคัญผู้บริหารต้องเป็นผู้กระตือรือร้นและต้องเข้าใจว่าคนแต่ละคนจะเกิดแรงจูงใจจากความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารจึงต้องยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล ควรใช้ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency model of leadership) ในการบริหารงานโครงการและต้องให้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้นำในการบริหารโครงการต้องลักษณะสำคัญ 4 ด้าน คือ 1) ด้านส่วนตัว เป็นผู้ที่มีความรู้ รอบรู้ ฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น เอาใจใส่ต่องานอย่างจริงจัง ซื่อสัตย์ เข้มแข็ง หนักแน่น มีความมั่นคง และเชื่อมั่นในตนเอง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความรับผิดชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความขยันและอดทนสูงต่อแรงกดดัน มนุษย์สัมพันธ์ดี มีความยืดหยุ่นและรู้จักปรับตัว ไม่คิดเฉพาะในกรอบ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน เคารพความสามารถของผู้อื่น ความเป็นประชาธิปไตย ต้องเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีความเสียสละ ในการทำงาน มีทักษะมีความรู้ ความสามารถในการวางแผน กำหนดทิศทาง กลยุทธ์ เป้าหมาย พันธกิจ วิสัยทัศน์ขององค์กรและโครงการได้อย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ มีความสามารถในการชี้แนะ และกำกับดูแลโครงการ รับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน ส่วนรวม และสภาพแวดล้อม มีทักษะในการทบทวนผลการปฏิบัติงาน สามารถสื่อสารถึง ทิศทาง เป้าหมายและคุณค่าร่วม (Shared Value) ของโครงการและองค์กรให้บุคลากรได้เข้าใจตรงกัน ตลอดจนสามารถสร้างความตระหนักให้กับทีมงานถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของงานในการดำเนินโครงการร่วมกัน (รัตนา สายคณิต, 2552, น.91-99) และสามารถใช้ภาวะผู้นำ สร้างแรงบันดาลใจ (Inspire) ระหว่างบุคคล (Interpersonal Influence) เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มทำงานในสิ่งที่ผู้นำต้องการให้ประสบผลสำเร็จ 2) ด้านการปฏิบัติงาน ต้องมีมาตรฐานในการทำงานสูง เป็นนักคิดทำงานเชิงระบบ นักวางแผน มีความสามารถในการเป็นผู้นำที่มองไปข้างหน้าในการกำหนดทิศทางของโครงการ นักควบคุมและนักประเมิน โดยสามารถประเมินศักยภาพ จุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง และเชื่อมโยงผลการประเมินไปสู่การบริหารจัดการมีความสามารถในการจัดการปัญหา วิจัยสั่งการและมีทักษะการตัดสินใจ จูงใจ ตลอดจนมีความสามารถในการบริหารเวลา บริหารความขัดแย้ง ประสานงานกระจายงาน และเจรจาต่อรองสามารถนำแนวคิดกลยุทธ์ กระบวนการทำงานใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนา งานโครงการ ตลอดจนนำระบบการติดตามงานแบบเดินตรวจงานรอบๆ มาใช้ในการดำเนินงานเพื่อค้นหาข้อผิดพลาดที่แท้จริง และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน การประเมินปรับปรุงคุณภาพงานอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งเน้นสร้างวัฒนธรรมคุณภาพที่มีความเป็นเลิศ (สมยศ ผลอินทร์, สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2556 ; EIPM – EFQM, 2006) 3) ด้านสังคมต้องเป็นผู้นำที่มีพฤติกรรมมุ่งมั่นทั้งงานและมุ่งมั่นทั้งคน สามารถบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพจนทำให้สมาชิกร่วมงานมีความสุข มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อการทำงาน แบบทีมงาน มีความสามารถในการประสานทางด้านการเมือง และ 4) ด้านเทคนิคการบริหารโครงการ ต้องเป็นผู้

ที่มีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ขอบเขตโครงการ และเอกสารโครงการ นอกจากนี้ ต้องมีความสามารถในการทำให้ได้มาซึ่งทรัพยากรการบริหารอย่างเพียงพอ ตลอดจนสามารถเข้าใจ และทราบถึงวิธีการที่จะสร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรที่ต้องการใช้ของโครงการและต้องให้การสนับสนุนทรัพยากรอย่างเหมาะสมในการบริหารโครงการเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งคุณลักษณะของผู้บริหารโครงการทั้ง 4 ด้านต้องมีความสมดุลกันจึงจะทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ (จรินทร์ มูลจันทร์, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2556)

### 2. การบริหารทรัพยากรบุคคล (Human resource management)

ทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีคุณค่ามากที่สุด ดังนั้นการบริหารโครงการให้สามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศ ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นต้องสร้างให้บุคลากรมีความสามารถในการทำงานแข่งกับเวลาที่จำกัด เพราะโครงการมีวงจรชีวิตมีช่วงระยะเวลา โบราณว่า “ทีมงานดีมีชัยไปกว่าครึ่ง” ทีมงานหรือการมีส่วนร่วมการทำกิจกรรม เพื่อสร้างความผูกพันในองค์กร และการสื่อสารถึงเป้าหมายขององค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารทรัพยากรบุคคลของโครงการ นอกจากนี้ผู้บริหารโครงการต้องใช้การจูงใจบุคลากรเพื่อให้ทีมงานเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร เสียสละทุ่มเทในการทำงาน และอุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความสามารถแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน ใฝ่สัมฤทธิ์สูง มีน้ำใจดี และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน คิดริเริ่มงานและพัฒนาตนเอง อยู่เสมอตลอดจนต้องมีการเสริมแรงให้กับบุคลากร เช่น การให้รางวัล การยกย่อง การให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม ใช้ความเป็นประชาธิปไตยในการทำงาน ต้องรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกโครงการเคารพ และยอมรับความต้องการของผู้อื่นมีความสามารถในการตัดสินใจ (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2544, น.267) ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารทรัพยากรบุคคลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการครองตน ครองคน และครองงาน (จิตติ ทองเสน, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2556)

นอกจากนี้ยังต้องมีมาตรการในการสร้างความก้าวหน้า มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความก้าวหน้าที่ชัดเจนของบุคลากรเมื่อดำเนินงานโครงการได้สำเร็จ (Hutton, 2000) การพัฒนาบุคคลที่ดีต้องเกิดจากความต้องการของบุคลากร และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ภาระงาน โครงการ จัดวางตัวบุคคลให้เหมาะสมกับงานและเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความสามารถในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรต้องมีความชัดเจน มีระบบนิเทศติดตาม ประเมินผลทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานและพัฒนางานโครงการที่ทุกคนร่วมคิดและรับทราบร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (ถาวร หนูสงวน, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2557)

### 3. การจัดการงบประมาณ (Budget Management)

การดำเนินการโครงการ ต้องอาศัยงบประมาณ การที่โครงการมีงบประมาณสนับสนุนจำนวนมากไม่ใช่ว่าโครงการทุกโครงการจะประสบผลสำเร็จเสมอไป และไม่ใช่ว่าโครงการที่มีงบประมาณสนับสนุนจำนวนน้อยจะไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ต้องอาศัยทักษะการจัดการงบประมาณ ซึ่งเป็นแผนการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพ แผนการจัดสรรทรัพยากรและแผนรายรับ การจัดการงบประมาณในโครงการให้เกิดความคุ้มค่าและคุ้มทุน ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการ ต้องมีทักษะการประมาณการหรือการพยากรณ์ (Forecast) ทรัพยากรที่ต้องการใช้อย่างรอบคอบ ครอบคลุมภาระงานว่า ต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ใช้เมื่อใด ต้นทุนรวมเป็นเท่าใดไม่ควรสูงเกินไปหรือต่ำเกินไป ผู้บริหารโครงการที่มีทักษะในการบริหารจัดการงบประมาณ จะต้องทำให้งบประมาณที่ได้รับให้เกิดความคุ้มค่า มีคุณค่า มีประสิทธิภาพ งานมีความทันเวลา ภายใต้งบประมาณที่ได้รับ มีความเฉพาะเจาะจง ความปลอดภัย ในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานถูกต้องมีประสิทธิภาพ สร้างความพึงพอใจแก่ผู้มี



ส่วนได้ส่วนเสีย สามารถลดความขัดแย้งและแรงต้านทาน งานมีคุณภาพสูงปราศจากข้อบกพร่อง (Toor & Ogunlana, 2010, pp.228-238) อย่างไรก็ตามการจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพนักบริหารโครงการต้องมีการจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลงานที่ต้องการ ขอบข่ายงานภาระงาน และวิธีการดำเนินโครงการที่ชัดเจน ควรมีมาตรการตั้งเงินสำรอง (Contingency Fund) เพื่อไว้จำนวนหนึ่งเพื่อเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับความไม่แน่นอนตามกาลเวลา เช่นราคาสินค้าที่ปรับสูงขึ้น ระยะเวลาที่อาจล่าช้าทำให้สูญเสียงบประมาณมากขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของงานมีกระบวนการแบ่งสรรทรัพยากรให้เหมาะสม โดยการกำหนดแผนการใช้งบประมาณ ทรัพยากรให้สอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานควรนำข้อจำกัดในเรื่องทรัพยากรที่จำเป็นมาร่วมพิจารณาและแบ่งสรรทรัพยากรให้เป็นไปตามความต้องการของกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลา งบประมาณในการดำเนินโครงการให้ทันกับช่วงเวลาในการทำโครงการ และต้องมีการจัดสรรเวลาในการทำงานโครงการให้อยู่ในวิถีชีวิตของเด็กและครูไม่ให้ถือเป็นการงานที่เพิ่มขึ้น (สุโข อนันตมงคลกุล, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2556; ประมวลเบ็ดเสร็จ, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2557)

#### 4. ระบบและกระบวนการบริหารจัดการ (System and Process of Management)

การบริหารเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ท้าทายให้ผู้บริหารได้นำทฤษฎีการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ดังนั้น การบริหารโครงการ จึงเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานของโครงการ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ภายใต้กรอบของระยะเวลา ต้นทุน และคุณภาพที่ต้องการ ระบบและกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต้องมีการออกแบบระบบการบริหารและการจัดการที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ เป้าหมาย ภาระงานของโครงการความต้องการของผู้เกี่ยวข้องยึดการให้ความสำคัญกับ ลูกค้า สินค้า บริการ และภาระงาน มีการปรับปรุงพัฒนาระบบและกระบวนการบริหารที่มาจากความต้องการของลูกค้า ผู้เรียน และผู้รับบริการ หรือผู้เกี่ยวข้อง อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นอกจากนี้ในการบริหารโครงการผู้บริหารต้องมีการจัดตั้งระบบการบริหารกระบวนการสนับสนุน หรือระบบเฉพาะกิจเพื่อสนับสนุนการทำงาน เช่น มีระบบการติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนในการบริหาร การติดตาม และควบคุมงานและที่สำคัญต้องมีระบบการบริหารกระบวนการจัดการสนับสนุนการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายองค์กร เช่น มีระบบการทำงานโดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาระบบงาน ตลอดจนมีนโยบายติดตามงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นจริง (The guide for Deming Application Prize, 2007) และต้องมีระบบการตรวจสอบ ประเมินปรับปรุง กระบวนการทำงานจนสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นคุณภาพนักเรียน

#### 5. การกำกับควบคุมโครงการ(Project Monitoring)

กฎของ Murphy (Murphy's Law) กล่าวว่าความผิดพลาดย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ (If anything can go wrong, it will) แต่ถ้าผู้บริหารโครงการมีวิธีการควบคุมด้านต่างๆ ที่ได้ผล ความผิดพลาดย่อมไม่เกิดขึ้น (If you have effective control, it will not) ตามกฎของ Anderson (Anderson's Law) ดังนั้น การติดตามดูแลโครงการจึงเป็นการใช้ทักษะบทบาทของนักบริหารในการติดตาม ให้กระบวนการวางแผนเป็นไปตามกำหนด และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมบริหารโครงการได้ทราบถึง สถานภาพของการดำเนินโครงการว่าอยู่ในแนวทางที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีที่นิยมใช้ในการติดตามดูแลโครงการได้แก่ 1) การตรวจสอบงาน (Inspection) 2) การวัดความก้าวหน้าระหว่างกรดำเนินการ (Interim Process) 3) การทดสอบ (Testing) และ 4) การสอบบัญชี (Auditing) ส่วนกระบวนการควบคุมโครงการเป็นการตรวจสอบให้การดำเนินโครงการอยู่ในแผนงานฐานที่วางไว้ และให้การดำเนินงานของโครงการมีความรวดเร็ว ทันเวลา ในการวัดประเมินและแก้ไขปรับปรุงการดำเนินโครงการ

ซึ่งกระบวนการพื้นฐานของการควบคุมโครงการ ได้แก่ การกำหนดแผนงานฐาน การวัดความก้าวหน้าของงานที่ทำได้ ขณะดำเนินโครงการแบบทางการหรือไม่เป็นทางการ การประเมินผลงานที่ทำได้เทียบกับแผนงานฐาน เพื่อดูว่ามีการ เบี่ยงเบนจากแผนงานฐานหรือไม่ และการแก้ไขในกรณีที่เกิดการประเมิน พบว่ามีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข สุวัฒน์ พัฒน์ไพบูลย์ (2544, น.366-387) ได้ชี้ให้เห็นว่า การควบคุมเน้นการดำเนินการเพื่อลดความแตกต่างระหว่างแผน กับสภาพที่เป็นจริง โดยการควบคุมมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ทำให้ผลงานเป็นไปตามที่ต้องการโดยอาศัยการ เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับงาน และต้องการพิทักษ์ทรัพย์สินขององค์กร ซึ่งได้แก่ พิทักษ์รักษาทรัพยากรที่มีตัวตน ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรทางการเงินขององค์กรดังนั้นเมื่อพิจารณากระบวนการควบคุมโครงการจะพบว่าเป็นการ ค้นหาค่าเหตุบางประการที่เกิดขึ้นกับโครงการในด้านผลงาน ค่าใช้จ่าย และเวลา กล่าวคือ ด้านผลงานเกิดปัญหา ทางด้านเทคนิคที่ไม่ได้คาดหมายมีทรัพยากรไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้เมื่อต้องการเกิดความยุ่งยากทางด้านเทคนิคที่ไม่ สามารถแก้ไขได้เกิดปัญหาด้านคุณภาพและความเชื่อถือได้ลูกค้าต้องการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนด ระบบเกิดปัญหา ยุ่งยากซับซ้อนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของหน้าที่ต่างๆ กันมีการค้นพบสิ่งใหม่ๆ ทางด้านเทคโนโลยีซึ่งมีผลกระทบต่อ โครงการด้านค่าใช้จ่าย เกิดความยุ่งยากทางด้านเทคนิคทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นขอบข่ายของงานเพิ่มขึ้นการ ประเมินหรือคาดคะเนในตอนแรกกำหนดค่าใช้จ่ายไว้ต่ำเกินไปการดำเนินงานเป็นไปอย่างไม่เหมาะสมหรือไม่ทันต่อ เวลาที่กำหนดงบประมาณไว้ไม่พอไม่ได้ดำเนินการควบคุมเพื่อแก้ไขภายในเวลาการเปลี่ยนแปลงราคาของปัจจัยป้อน เข้าและด้านเวลาเกิดความยุ่งยากทางด้านเทคนิคทำให้ต้องใช้เวลานานกว่าที่วางแผนไว้การคาดคะเนเวลาที่ทำไว้แต่ แรกมองในแง่ดีจนเกินไปลำดับก่อนหลังของงานไม่ถูกต้องสิ่งป้อนเข้าไม่ว่าจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากรไม่มีอยู่ใน เวลาที่จำกัดงานที่จำเป็นต้องทำก่อน ทำให้ไม่เสร็จตามเวลาลูกค้าเปลี่ยนแปลงแบบทำให้ต้องทำงานซ้ำกฎหมาย ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตามไม่มีระบบการควบคุมแบบใดที่สามารถใช้งานได้กับทุกโครงการ ลักษณะของระบบควบคุมที่ ดีต้องส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ นักบริหารควรจัดวางระบบการควบคุมโครงการ (Project Controlling System) ให้ครอบคลุมภารกิจ 2 ส่วน คือ 1) การควบคุมภายใน เป็นการควบคุมปัจจัยการทำงาน กระบวนการ ทำงาน และควบคุมผลงานและ 2) การควบคุมภายนอก เป็นการควบคุมผลลัพธ์ ผลกระทบและควบคุมสภาพแวดล้อมองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องดำเนินการในการจัดวางระบบควบคุมโครงการเพื่อให้มีความเป็นเลิศ มี 8 ประเด็น กล่าวคือ 1) การกำหนดมาตรฐานของงานในระดับสูงสุด (High Standards) ที่มีความเป็นไปได้ วัดได้ บรรลุผลที่ต้องการ อธิบายได้และระบุเวลาที่แน่นอนในการควบคุม เช่น ควบคุมก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ ควบคุมหลังดำเนินการและต้องควบคุมสิ่งใด 2) การกำหนดแบบแผนของรายงาน ระยะเวลา รูปแบบ วิธีการ รายงานที่ชัดเจนเพื่อทำให้การติดตามงานรัดกุม รอบคอบ และทันเวลา 3) มีการวัดผลงานโดยการเปรียบเทียบกับ เป้าหมายและแผน เพื่อดูความสำเร็จ ความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ความเพียงพอของทรัพยากร 4) การแก้ไข ปรับปรุงงาน ต้องเกิดจากการติดตามผลที่เป็นปัจจุบันเสมอ 5) ระบบการควบคุมต้องมีความสอดคล้องกับระบบ การวางแผน ระบบการจัดการที่วางไว้ล่วงหน้า โครงการทุกโครงการจะต้องมีจุดตรวจสอบความก้าวหน้าอย่างชัดเจน ว่าอะไรบ้างที่ควรจะได้รับผลการดำเนินงานสำเร็จ อะไรบ้างที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ 6) การ ออกแบบระบบควบคุมติดตาม ต้องออกแบบในลักษณะที่ทำให้สามารถเข้าใจได้โดยง่ายและสมเหตุสมผล มีคุณภาพ เน้นผลระยะยาว มุ่งแก้ไขความผิดพลาดมากกว่าการลงโทษ ทำการควบคุมเพียงแค่ว่าระดับที่ต้องการเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์เน้นปัจจัยที่เหมาะสมและที่สำคัญมาตรฐานที่ชี้จะต้องเป็นมาตรฐาน มีตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน 7) ระดับ ขอบเขตที่ควรควบคุมต้องเหมาะสมกับความต้องการ รางวัล ค่าปรับ การลงโทษต้องเหมาะสมกับลักษณะ

การดำเนินงานที่เกิดขึ้น และ 8) มีเอกสารต่างๆ พร้อมสมบูรณ์ ยอมรับได้ เข้าใจง่าย สมเหตุสมผล อยู่ในระดับมาตรฐานที่บรรลุได้ มีความยืดหยุ่น มีประสิทธิผลในแง่ของต้นทุน ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ทันเวลา ถูกต้องแม่นยำ ง่ายต่อการดำรงรักษา

### ระยะที่ 3 การตรวจสอบและปิดโครงการ(Project Closing)

การตรวจสอบและยุติโครงการหรือการปิดโครงการเป็นขั้นตอนการแสดงถึงการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น งานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนที่วางไว้ ล้มเหลวล่าช้าจนไม่อาจดำเนินการได้ต่อไป ขาดทรัพยากรในการดำเนินการ เกิดความขัดแย้งในองค์การโครงการ เปลี่ยนลำดับความสำคัญ และเหตุการณ์ภายนอกไม่อาจควบคุมได้ การตรวจสอบยุติโครงการต้องมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ ผลการดำเนินงาน (Performance) ต้องแสดงให้เห็นถึงความคืบหน้าของงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แผนงาน (Plan) งานที่ทำควรทำอยู่หรือไม่และยังเป็นไปตามแผนและอยู่ภายใต้งบประมาณที่กำหนดหรือไม่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีแรงจูงใจ มีทักษะที่จำเป็นและมีเวลาพอที่จะทำตามความรับผิดชอบต่อโครงการหรือไม่ มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นหรือไม่อย่างไรซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อตรวจสอบโครงการว่าสำเร็จมากน้อยเพียงใดอันจะนำไปสู่ขั้นตอนกระบวนการปิดโครงการหรือยุติโครงการสำหรับสาเหตุของการปิดโครงการมีหลายสาเหตุ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงประเด็นการยุติโครงการด้วยเหตุผลงานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนที่วางไว้ ซึ่งการประกาศปิดโครงการเป็นการสร้างความมั่นใจในความสำเร็จโครงการภาระงานที่ผู้บริหารโครงการจะต้องทำในขั้นตอนของการปิดโครงการคือ จัดทำรายการสำหรับตรวจสอบงานสำคัญ การเขียนรายงานปิดโครงการอย่างเป็นทางการ มีการจัดประชุมเพื่อสรุปและตรวจสอบสิ่งที่ส่งมอบ รวมทั้งจัดระเบียบรายการจัดเก็บเอกสารหลักฐาน ว่าไว้ที่ใด อย่างไรจึงเหมาะสมวางแผนแจกจ่ายทรัพยากรอื่นๆ และร่วมตรวจสอบโครงการในขั้นตอนต่างๆ จากรายงานการยุติโครงการ และข้อคิดเห็นจากการดำเนินโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารไม่มองข้ามปัจจัยที่มีความสำคัญในการดำเนินโครงการ ช่วยควบคุมระบบการทำงาน ลดความคลุมเครือ และเป็นข้อมูลให้แก่ผู้ปฏิบัติโครงการต่อไป

การตรวจสอบและยุติโครงการเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวงจรการบริหารโครงการ ที่ผู้บริหารควรให้การใส่ใจมีขั้นตอนที่สำคัญได้แก่ 1) การประเมินผลโครงการ (Project Evaluation) 2) การปิดโครงการ (Project Closing) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

#### 1. การประเมินผลโครงการ (Project Evaluation)

การประเมินผลโครงการสามารถแบ่งได้หลายประเภท เช่น แบ่งตามลำดับเวลาเป็นการประเมินระหว่างปฏิบัติและหลังปฏิบัติเสร็จสิ้นหรือแบ่งตามลักษณะการตัดสินใจ แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน การประเมินผลโครงการเป็นการประเมินความก้าวหน้าของงานเทียบกับแผนและวิเคราะห์ผลงานที่ทำได้ (Earned Value Analysis) เทียบกับวัตถุประสงค์ กำหนดการ ต้นทุน เพื่อทราบถึงจุดเด่นจุดด้อย ความก้าวหน้าและผลกระทบของโครงการอย่างมีระบบ เพื่อตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการปรับปรุงแก้ไขโครงการ หรือดำเนินการต่อ หรือจะยุติโครงการ ตลอดจนเป็นการสร้างบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินโครงการ (สุพจน์ โกวิทยา, 2548, น.19-20) การประเมินผลโครงการที่ดีต้องประเมินผลการทำงานทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานโครงการ ซึ่งต้องดำเนินการโดยให้ทีมงานโครงการมีส่วนร่วม ในการระบุสิ่งที่ดำเนินการไปด้วยดี สิ่งที่มีผิดพลาดของการทำงานในแต่ละขั้นตอน ต้องมีการจัดทำรายการผลค่าใช้จ่าย เวลา และวิธีการทำงานที่ดีที่สุดเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงานครั้งต่อไปซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้กันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

นอกจากนี้ ประชุม รอดประเสริฐ (2545, น.336) และศุภภาพ พิศาลบุตร (2550, น.222-229) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การประเมินผลโครงการเป็นการตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการว่า เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นการหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข และตรวจสอบหาข้อดีเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติและเป็นแบบอย่างในการทำงานในลักษณะที่คล้ายกัน ดังนั้นการเลือกเครื่องมือประเมินผลโครงการจึงต้องทำอย่างรอบคอบมีการวางแผนการสร้างหรือจัดหาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะกับลักษณะข้อมูล กำหนดจุดตรวจสอบเก็บข้อมูล และต้องคำนึงถึงตัวบ่งชี้และวัตถุประสงค์ของโครงการ (ทวีป สิริวิศรี, 2544, น.120)

## 2. การปิดโครงการ (Project Closing)

การตรวจสอบและยุติโครงการหรือการปิดโครงการเป็นขั้นตอนการตรวจสอบและยุติโครงการที่แสดงถึงการดำเนินงานได้สิ้นสุดลง ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น งานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนที่วางไว้ ล้มเหลวล่าช้าจนไม่อาจดำเนินการได้ต่อไป ขาดทรัพยากรในการดำเนินการ เกิดความขัดแย้งในองค์การโครงการ เปลี่ยนลำดับความสำคัญ และเหตุการณ์ภายนอกไม่อาจควบคุมได้ การตรวจสอบยุติโครงการที่สำคัญต้องมีตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ ผลการดำเนินงาน (Performance) ต้องแสดงให้เห็นถึงความคืบหน้าของงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แผนงาน (Plan) งานที่ทำควรทำอยู่หรือไม่และยังเป็นไปตามแผนและอยู่ภายใต้งบประมาณที่กำหนดหรือไม่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีแรงจูงใจ มีทักษะที่จำเป็นและมีเวลาพอที่จะทำตามความรับผิดชอบต่อโครงการหรือไม่ มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นหรือไม่อย่างไรในที่จะกล่าวถึงประเด็นการยุติโครงการด้วยเหตุผลงานเสร็จสมบูรณ์ตามแผนที่วางไว้ กล่าวคือ การยุติโครงการ เป็นโอกาสสำคัญที่จะขอบคุณสมาชิกโครงการและบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการนอกจากนี้ยังเป็นการสรุปสิ่งที่ได้พบทั้งหมดที่ได้จากประสบการณ์ตรงในการทำโครงการ (อัสติน, 2552, น.34-35) การประกาศปิดโครงการเป็นการสร้างความมั่นใจในความสำเร็จโครงการภาระงานที่ผู้บริหารโครงการจะต้องทำในขั้นตอนของการปิดโครงการ คือจัดทำรายการสำหรับตรวจสอบงานสำคัญ การเขียนรายงานปิดโครงการอย่างเป็นทางการ มีการจัดประชุมเพื่อสรุปและตรวจสอบสิ่งที่ส่งมอบ รวมทั้งจัดระเบียบรายการจัดเก็บเอกสารหลักฐาน ว่าไว้ที่ใด อย่างไรจึงเหมาะสม วางแผนแจกจ่ายทรัพยากรอื่นๆ และร่วมตรวจสอบโครงการในขั้นตอนต่างๆ จากรายงานการยุติโครงการ และข้อคิดเห็นจากการดำเนินโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารไม่มองข้ามปัจจัยที่มีความสำคัญในการดำเนินโครงการ ช่วยควบคุมระบบการทำงาน ลดความคลุมเครือ และเป็นข้อมูลให้แก่ผู้ปฏิบัติต่อไป

## สรุป

การบริหารโครงการในสถานศึกษาให้มีความเป็นเลิศเป็นบทบาทสำคัญและถือเป็นหน้าที่โดยตรงที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญและเอาใจใส่ในทุกกระยะของกระบวนการหรือขั้นตอนการบริหารโครงการ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการสามารถเกิดขึ้นได้ทุกช่วงระยะเวลาของวงจรการบริหารโครงการ ตั้งแต่การริเริ่มโครงการ การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติและการตรวจสอบและปิดโครงการ ดังนั้นการสร้างแบบฉบับของความเป็นเลิศก้าวแรกของการริเริ่มโครงการ ข้อมูลสารสนเทศต้องมีความชัดเจน มีความถูกต้องทันเวลาเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารโครงการต้องนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยในการวิเคราะห์จัดเก็บข้อมูลสารสนเทศเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้ ในการวางแผนโครงการและการเขียนเอกสารโครงการให้สอดคล้องกับปัญหาหรือเป้าหมาย โดยต้องระบุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายให้มีความเหนือกว่า เกณฑ์มาตรฐาน อยู่ในระดับดีเยี่ยม หรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยหลังจากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติผู้บริหารโครงการต้องใส่ใจกับการปฏิบัติในทุกขั้นตอนของโครงการ โดยให้ความสำคัญกับ

สมาชิกโครงการสร้างและมีมาตรฐานการทำงานสูง ทำงานเชิงระบบ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานตลอดจนให้ความสำคัญกับการจัดการงบประมาณให้มีความคุ้มค่าเหมาะสมกับกรอบของระยะเวลาต้นทุนและคุณภาพ นำกระบวนการนิเทศ ติดตามแบบจิงงานคือ การติดตามอย่างใกล้ชิดมาควบคุมกำกับโครงการและขั้นตอนสุดท้ายการตรวจสอบและปิดโครงการผู้บริหารโครงการต้องทำการประเมินผลความก้าวหน้าของงานว่าเป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ระยะเวลา มีความคุ้มค่าหรือไม่ เพื่อนำผลไปใช้ในการตัดสินใจในการบริหารจัดการโครงการ เมื่อได้ผลเป็นที่พอใจ ตรงตามเป้าหมายแล้วจึงทำการประกาศปิดโครงการโดยการรวบรวมผลงาน ชิ้นงาน องค์ความรู้ที่ได้ รวมทั้งยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้ร่วมดำเนินโครงการ ก็จะทำให้โครงการมีความสมบูรณ์และสามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศได้

### เอกสารอ้างอิง

- ฐาปนา ฉันทไพศาล และ อัจฉรา ชิวะตระกูลกิจ. (2551). การบริหารโครงการและการศึกษาความเป็นไปได้ (พิมพ์ ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ซีระพีสม และไซเท็กซ์.
- ทวีป ศิริศรีสม. (2544). การวางแผนพัฒนาและประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปกรณ์ ปริยากร. (2547). การบริหารโครงการ : แนวคิดและแนวทางในการสร้างความสำเร็จ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2545). นโยบายและการวางแผน หลักการและทฤษฎี (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- มยุรี อนุমানราชชน. (2551). การบริหารโครงการ Project management (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: คูมายเบส.
- รัตนา สายคณิต. (2552). การบริหารโครงการ : แนวทางสู่ความสำเร็จ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสูตร จิรดำเกิง. (2552). การบริหารโครงการสำหรับผู้บริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วรณกวี.
- สมคิด พรหมชัย. (2550). เทคนิคการประเมินโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: จตุพร ดีไซน์.
- สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2544). การบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สุพจน์ โกวิทยา. (2548). การบริหารโครงการ. สงขลา: ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุภาพร พิศาลบุตร. (2550). การวางแผนและการบริหารโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น.
- สุวัฒน์ พัฒนาบุญลย์. (2544). บริหารโครงการ : Project management. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- เสนาะ กลิ่นงาม. (2549). การวางแผนและการบริหารโครงการ. เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- อัสดิน, อาร์. ดี. (2552). การบริหารโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 3) (แปลจาก Managing projects large and small โดย คมสันต์ ขจรวิพันธุ์งาม). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- EIPM – EFQM. (2006). EFQM framework for management of external resources. Retrieved August 8, 2012, from: [http://excellenceone.efqm.org/Portals/1/PDF/Framework\\_Ext\\_Resources.pdf](http://excellenceone.efqm.org/Portals/1/PDF/Framework_Ext_Resources.pdf).

- Hutton, D.W. (2000). **Canada Award for Excellence (CAE) Assessment : The CAE Criteria**. National Quality Institute. Retrieved August 20, 2012, from: <http://www.dhutton.com>.
- Liu, J.YC., Chen, H.HG, Jiang, J.J., & Klein, G. (2010, May). Task completion competency and project management performance : The influence of control and user contribution. **International Journal of Project Management**, 28(2010), 220 - 227.
- Kloppenborg, T. J. (2009). **Project Management : Contemporary approach**. Canada: LEAP Publishing Services, Inc.
- Meredith, J. R. & Mantel, S.J. Jr.(2006). **Project management a managerial approach**. (6<sup>th</sup> ed.). Asia: John Wiley & Sons (Asia) Pre Ltd.
- Pinto, J. K.(2007). **Project management achieving competitive advantage**. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Spring. (2011). **Singapore Quality Award : SQA**. Retrieved August 22, 2012, from: [http://www: spring. gov.sg/porta/product/ward/sqq](http://www.spring.gov.sg/porta/product/ward/sqq).
- The Guide for Deming Application Prize. (2007). **The Deming Prize Committee Union of Japanese Scientists and Engineers For Overseas**. Retrieved August 11, 2012, from: [http://www.juse.or.jp/e/deming/pdf/Application\\_Guide2007.pdf](http://www.juse.or.jp/e/deming/pdf/Application_Guide2007.pdf).
- Toor, S.R., & Ogunlana, S.O. (2010, May). **Beyond the triangle : Stakeholder perception of key performance indicators (KPI) for large-scale public sector development projects**. **International Journal of Project Management**, 28 (2010), 228 - 236.
- Vokurka, J., Robert, G.L., Jason, B. (2000, August). **A comparative analysis of national and regional quality awards**. *Quality progress*, 41-49. Retrieved September 3, 2012, from: [http://www.texas-quality.org/SiteImages/125/Reference%20Library/Comparing%20Quality %20Awards.pdf](http://www.texas-quality.org/SiteImages/125/Reference%20Library/Comparing%20Quality%20Awards.pdf).

**การพัฒนาศักยภาพอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา**  
**The Development of Lecturer's Potential in higher education institutions**

**เพชรราวลัย ธีระวัฒน์ฐพงศ์<sup>1\*</sup> ปัญญ์พัชรกร บุญพร้อม<sup>2</sup>**

**<sup>1\*</sup>Phetcharawalai Thirawanutpong<sup>1\*</sup> Punpaphatpron Bunprom<sup>2</sup>**

**<sup>1\*</sup>อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ วิทยาเขตสะพานใหม่  
กรุงเทพมหานคร 10200**

**<sup>1\*</sup>Instructor Faculty of Information Technology North Bangkok University  
Saphanmai Campus, Bangkok 10200**

**<sup>2</sup>อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ วิทยาเขตสะพานใหม่  
กรุงเทพมหานคร 10200**

**<sup>2</sup>Instructor Faculty of Information Technology North Bangkok University  
Saphanmai Campus, Bangkok 10200**

**\*นิพนธ์ประสานงาน: หมายเลขโทรศัพท์ 08-9780-9401 และ E-mail : punpaphatpron.bu@northbkk.ac.th**

**บทคัดย่อ**

การพัฒนาศักยภาพอาจารย์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิธีที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานของอาจารย์ให้ได้ผลดี มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ช่วยให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร การพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ทุกคนในสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารงานของสถานศึกษาให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาให้สามารถนำภาวะผู้นำและบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยมาเอื้อต่อการทำงานของอาจารย์ ให้อาจารย์มีเสรีภาพในการคิดมีโอกาสดำเนินการคุณภาพผลงาน รวมทั้ง การพัฒนาศักยภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน สามารถพัฒนาการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและระดับพัฒนาการของผู้เรียนด้วยเทคนิควิธีที่มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

**คำสำคัญ :** อาจารย์ ศักยภาพ สถาบันอุดมศึกษา

**Abstract**

Potential development is very necessary because it is a method to increase knowledge, ability and skill for practice personnel to make good result, efficacy and effectiveness which achieve the goal of organization. Potential of every personnel in academy is necessary for administration of academy to be good efficacy especially administrators should obtain development to make them have leadership, democratic personality for help lecturer's works which make lecturer's have freedom to think, have ability to develop their workings including lecturer's potential for apply, to enhance knowledge and ability that they teach and develop learning event according to interesting, requirement and developed level of students with more efficient techniques.

**Keywords :** Lecturer, Potential, Higher education institution

**บทนำ**

นับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นต้นมา สถานศึกษาส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุนครูให้ทำวิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ หมวด 4 แนวทางการศึกษามาตรา 24 (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้และมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ (เจริญ กาญจนะ, 2554, น.58) การศึกษาสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่หลักเกี่ยวกับงานบริการวิชาการคือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ การทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการบริการทางวิชาการแก่สังคม สำหรับการพัฒนาประเทศส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาได้รับแรงกดดัน และความคาดหวังของสังคมค่อนข้างสูง ในมิติของการถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ที่ทันเวลาต่อความต้องการของสังคมนั้นๆ และต้องผลิตบัณฑิตที่มีลักษณะตรงตามความต้องการของสังคม กล่าวคือ บัณฑิตในสังคมแห่งการเรียนรู้จะต้องมีความสามารถเชิงวิชาการผนวกกับคุณลักษณะการเป็น “มนุษย์งานความรู้ (Knowledge Worker)” โดยเฉพาะคุณสมบัติ “ผู้ที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning)” ฉะนั้นอาจารย์จึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนพันธกิจหลักดังกล่าวของสถาบันอุดมศึกษาให้ลุล่วง ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนบทบาท และกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยปรับเปลี่ยนจากบทบาทของผู้สอน หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ (Teacher) มาเป็น ผู้ชี้แนะ (Facilitator) เพื่อสร้างองค์ความรู้แก่นิสิตนักศึกษา (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2555, น.42) เน้นการสอนเชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ตลอดจนดูแลคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างอาจารย์มืออาชีพในสถาบันอุดมศึกษาต้องมีความชำนาญด้านการสอน การวิจัย มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถบริการชุมชน และประเมินผลการสอนได้อย่างเป็นระบบ

**วิวัฒนาการการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ (The Evolution of Faculty Development)**

การพัฒนาศักยภาพอาจารย์ เป็นกระบวนการเชิงระบบเป็นการทำหน้าที่จัดหาความรู้และทักษะ เพื่อพัฒนาอาจารย์ของสถาบันการศึกษาในการปฏิบัติงานเพื่อนำไปใช้ในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มีความสามารถในทิศทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายและนโยบายของสถานศึกษานั้นๆ เพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสามารถในการพัฒนาด้านการเรียนการสอนโดยแท้จริงจึงเกิดแนวคิดเรื่อง “องค์กรแห่งการเรียนรู้” (Learning Organization) ขึ้น จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมและพัฒนาอาจารย์จึงได้เปลี่ยนแปลงให้สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาอาจารย์ทุกระดับและทุกเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพอาจารย์คุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพสถาบันการศึกษา โดยปัจจุบันอาจารย์จะต้องมีศักยภาพด้านการสอน ด้านที่ปรึกษา ด้านวิจัย ด้านบริการวิชาการและด้านธรรมาภิบาล เป็นต้น โดยขอยกตัวอย่างโครงการพัฒนาศักยภาพอาจารย์มา 1 โครงการ คือโครงการส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการเรื่อง “การเขียนบทความวิชาการและตำรา” เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการเขียนบทความทางวิชาการ และเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการเขียนตำราให้สามารถใช้ในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (สทศ.) ตามตัวบ่งชี้ที่ 7 ผลงานวิชาการที่ได้รับรองคุณภาพ



การพัฒนาอาจารย์ (Faculty Development) เป็นการพัฒนาที่เน้นสัมฤทธิ์ผลในการปรับปรุงศักยภาพอาจารย์เป็นหลัก โดยทั่วไปสถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาทักษะด้านการสอนของแต่ละบุคคลเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงอาจารย์ควรได้รับการพัฒนาให้มีทักษะเสริมต่อพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา คือ การสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ตลอดจนทักษะการเป็นคณบดีของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพความเชื่อมโยงของวิวัฒนาการพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ยุคสมัย คือ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2550, น.61)

1. **ยุคนักวิชาการ (Scholar Age)** ยุคนี้เป็นยุคต้นๆ ของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งยังมีนิสิตนักศึกษาไม่มาก ทำให้การพัฒนาอาจารย์ในยุคนี้ เน้นการพัฒนาทักษะด้านวิชาการของอาจารย์เป็นหลัก เช่น การให้ทุนการศึกษา การทำวิจัย เป็นต้น

2. **ยุคความเป็นครู (Teacher Age)** ยุคนี้เป็นยุคที่ประชากรโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้น (Baby Boomers) สถาบันอุดมศึกษาเริ่มมีจำนวนนักศึกษามากขึ้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการสอน (Teaching) การพัฒนาอาจารย์ในยุคนี้จึงเน้นเพิ่มในเรื่องของการเรียนการสอนของอาจารย์มากขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาอาจารย์ และการเรียนการสอน

3. **ยุคการพัฒนา (Developer Age)** ยุคนี้เป็นยุคที่มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ อาจารย์เข้ามามีบทบาทในสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น ซึ่งในยุคนี้บางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ได้มีการจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อทำหน้าที่พัฒนาการเรียนการสอน และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะ

4. **ยุคผู้เรียน (Learner Age)** ในยุคนี้ (ซึ่งอาจจะนับว่าเป็นยุคปัจจุบันของประเทศไทย) สถาบันอุดมศึกษาเริ่มตระหนักถึงความต้องการของสังคม และความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเน้น “การสอน” ของอาจารย์ เป็นการเน้น “การเรียนรู้” ของนิสิตนักศึกษา อาจารย์เริ่มเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน มาเป็นผู้ชี้แนะการสร้างความรู้ให้นิสิตนักศึกษา ความหลากหลายของนิสิตศึกษามีมากขึ้น รวมทั้งเทคโนโลยีต่างๆ เริ่มเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษามากขึ้น นั่นคือ อาจารย์ต้องมีทักษะในมิติอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น

5. **ยุคเครือข่าย (Networking Age)** ซึ่งนับว่าเป็นยุคปัจจุบันของประเทศพัฒนาต่างๆ การพัฒนาอาจารย์เริ่มมีมิติกว้างขึ้น เนื่องจากความคาดหวังในการให้บริการสถาบันอุดมศึกษาจะสูงมากขึ้น ส่งผลให้คณาจารย์ได้รับแรงกดดันมากขึ้นการจ้างงานอาจจะมีกฎเกณฑ์ที่มากขึ้น หรือมีหลายๆ แบบ การพัฒนาอาจารย์จะต้องเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาของสถาบันอุดมศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนาอาจารย์ให้เป็นอาจารย์มืออาชีพในสถาบัน อุดมศึกษามีแนวโน้มที่จะซับซ้อนมากขึ้น การพัฒนาอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษา เน้นการปรับปรุงทักษะการสอนของอาจารย์ แต่ละบุคคลในมิติของการเป็นครู (Teacher) นักวิชาการและวิชาชีพ (Scholar and Professional) นักวิจัย (Researcher) และความเป็นคน (Person) ในมิติของความเป็นครู จะเป็นการพัฒนาด้านการสอนของอาจารย์ ซึ่งได้แก่ วิธีการสอน การออกข้อสอบ การจัดการภายในห้องเรียน ทักษะการนำเสนอ การวิจัย และการเป็นที่ปรึกษา เป็นต้น สำหรับการพัฒนาอาจารย์ในมิติของนักวิชาการและวิชาชีพ จะเป็นการพัฒนาทักษะอาจารย์ในด้านการวางแผน ความก้าวหน้าในวิชาชีพ การพัฒนาทักษะด้านวิจัยต่างๆ การสื่อสารและการให้คำปรึกษาด้านวิชาการแก่องค์กรภายนอก การบริหารจัดการและทักษะอื่นๆ ที่ต้องการตามหน้าที่ที่คาดหวังของอาจารย์ สำหรับประการสุดท้ายคือ

ในมิติของความเป็นคน การพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นที่จริยธรรม จรรยาบรรณ ธรรมภิบาล การเป็นผู้นำ การบริหารจัดการ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่าการพัฒนาอาจารย์ในยุคนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญและต้องทำอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษา

### ข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพอาจารย์และการวิจัย

ในการพัฒนาอาจารย์ให้มีศักยภาพความพร้อมทั้งในด้านการสอน และการวิจัย เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาต้องให้การสนับสนุนทั้งในด้านของทักษะ ความรู้ เครื่องมืออุปกรณ์ งบประมาณ และเวลา ซึ่งปัจจุบันเราจะเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่หันมาให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว ในรูปแบบของสถาบันเป็นผู้พัฒนาคณาจารย์เองโดยตรง หรือการพัฒนาโดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ ซึ่งการที่สถาบันอุดมศึกษาหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องของพัฒนาศักยภาพของอาจารย์ และการวิจัย เนื่องจากสภาพสังคมที่มีการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมปัจจุบัน (สุชาติ เมืองแก้ว, 2550, น.54) ในการพัฒนาเรื่องดังกล่าวยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังนี้

- 1) อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนด้วยวิธีการตามประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมาระหว่างที่เป็นนิสิตนักศึกษาในศาสตร์นั้นๆ อาจารย์ขาดความรู้ความชำนาญด้านการออกแบบวิชาหรือหลักสูตร จิตวิทยาการเรียน การออกแบบทดสอบ และการทำวิจัย
- 2) สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นให้อาจารย์ของตนมีความก้าวหน้าในวิชาชีพอาจารย์ หรือเป็นอาจารย์มืออาชีพ แต่มุ่งเน้นให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพที่อาจารย์แต่ละคนจบมา
- 3) สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งยังนำงบประมาณมาใช้ในการทำวิจัยไม่คุ้มค่า ทั้งนี้อาจเกิดจากผู้บริหารสถานศึกษายังไม่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง
- 4) สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ที่สนับสนุนการทำวิจัยอย่างจริงจัง แต่อาจารย์ยังทำวิจัยเพียงเพื่อเพิ่มปริมาณ แต่ไม่เน้นคุณภาพ หรือทำเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ยังไม่ค่อยมีการนำองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

สถาบันการศึกษาไทยยังขาดการบริหารจัดการงานวิจัยทำให้ได้งานวิจัยที่มีประสิทธิภาพต่ำ ส่วนใหญ่เราจะจบการทำงานวิจัยที่การตีพิมพ์ลงในวารสาร แต่ไม่ได้คิดไปถึงการบูรณาการงานวิจัยกับการนำไปใช้ได้จริง ดังนั้นผู้วิจัยควรคำนึงอยู่เสมอว่างานวิจัยที่ตนเองทำจะนำไปพัฒนาและแก้ปัญหาได้อย่างไรบ้าง จึงควรมีการพัฒนางานวิจัยให้เป็นระบบวิจัยที่มีการพัฒนาศักยภาพที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้พร้อมกับการลงทุนใหม่ของประเทศโดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

### การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพอาจารย์และการวิจัย

ปัจจุบันนักวิชาการมีความตื่นตัวและหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ และการวิจัยเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีหน่วยงานต่างๆ ได้มีการจัดประชุมสัมมนาในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ดังข้อมูลต่อไปนี้

จากการสัมมนาเรื่อง แนวทางพัฒนาอาจารย์ระดับอุดมศึกษา ที่ผ่านมามีความเป็นห่วงอนาคตอาจารย์ระดับปริญญาเอกและปริญญาโทจะลดจำนวนลงอย่างมาก ขณะที่การพัฒนาคนใหม่มาแทนไม่มีการวางแผนระยะยาว ระบุต้องใช้เวลา 5-6 ปี จึงจะพัฒนาคนใหม่คุณภาพเท่าคนเกษียณแล้ว ขณะที่ผลวิจัยพบอาจารย์มหาวิทยาลัยต้องการพัฒนาศาสตร์ด้านการสอนอย่างมาก

รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา กล่าวในการประชุมสัมมนา เรื่องแนวทางการพัฒนาอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา (สุชาติ เมืองแก้ว, 2550, น.53) ว่าปัจจุบันอาจารย์ที่สอนในระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศ ทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีอาจารย์ประมาณ 40,000 คน แต่มีอาจารย์ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาเอกเพียงร้อยละ 24 เท่านั้น ซึ่งในอีก 5 ปีข้างหน้า สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีแนวทางที่จะพัฒนาอาจารย์ให้จบการศึกษาปริญญาเอกเพิ่มเป็นร้อยละ 40 และปริญญาโทร้อยละ 60 รวมทั้งต้องมีหน่วยงานที่รองรับการพัฒนาของอาจารย์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น รัฐบาลต้องให้งบประมาณด้านนี้กับสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐบาล เพราะในแต่ละปีจะมีข้าราชการเกษียณประมาณ 800 คน ทำให้อาจารย์ระดับศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์หายไปเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงควรมีการสำรวจแผนระยะยาวด้วยเพื่อเตรียมคนรองรับ

จากรายงานผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยสยาม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) ระบุว่าจากการสอบถามอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ และส่งแบบสอบถามกลับมาจำนวน 25 แห่ง เป็นอาจารย์วุฒิปริญญาโทถึงร้อยละ 96 พบว่าอาจารย์ต้องการพัฒนาทางด้านศาสตร์ และศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการสอน วิธีการสอนร้อยละ 72 อาจารย์ต้องการให้ใช้วิธีการพัฒนา โดยการประชุมปฏิบัติการถึงร้อยละ 80 ส่วนปัญหาที่พบในการพัฒนาอาจารย์ คือความไม่สนใจในการพัฒนาตัวเองของอาจารย์และไม่มีเวลา เพราะมีคาบสอนมาก ประกอบกับผู้บริหารไม่จริงจังในการพัฒนา

จากการประชุมสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาร่วมประชุมกับอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551) ที่ผ่านมาเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาอาจารย์ว่า ในปัจจุบันสถาบันการศึกษาได้มุ่งเน้นการพัฒนาอาจารย์ในด้านวิชาการเป็นหลัก แต่โดยหลักการแล้วการพัฒนาอาจารย์ยังมีอีกหลายมิติ ทั้งมิติความเป็นครู มิติทางวิชาการ มิติทางวิชาชีพ มิติการวิจัย และการบริหารจัดการ ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องวางแผนการพัฒนาอาจารย์โดยปลูกฝังความเป็นครูที่ต้องมีหน้าที่ดูแลนิสิตนักศึกษาควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้โดยส่วนตัวแล้วอยากให้มหาวิทยาลัยราชภัฏพิจารณาในการกลับมาทำเรื่องครูอย่างจริงจัง ถ้ายังไม่สายเกินไป เพราะจะเป็นการรื้อฟื้นเรื่องเก่าที่ดีๆ กลับมาทำให้เป็นประโยชน์ได้

นอกจากหน่วยงานต่างๆ จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ และการวิจัยอย่างต่อเนื่องแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพอาจารย์และการวิจัย ด้วยการจัดโครงการ นำร่องกิจกรรมการจัดสรรทุนภายใต้โครงการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์เพื่อการผลิตและพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์ให้มีศักยภาพในด้านวิชาการ และการวิจัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

## โครงการนำร่องกิจกรรมการจัดสรรทุนภายใต้โครงการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์เพื่อการผลิตและพัฒนาอาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษา

โครงการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาบุคลากรอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาสู่การเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ ซึ่งเป็นโครงการที่บูรณาการกิจกรรมการจัดสรรทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการผลิต (เน้นวุฒิปริญญาเอก) การพัฒนาอาจารย์ (เน้นการเป็นนักวิจัย) และการสร้างความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศ เพื่อให้เกิดรูปแบบของเครือข่ายที่มีเป้าหมายชัดเจนที่ส่งผลอย่างมีประสิทธิภาพต่อการเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญระดับสูง รวมถึงผลงานวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ ผลผลิตเหล่านี้ล้วนมีนัยสำคัญต่อดัชนีชี้วัดถึงขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ ในปีงบประมาณ 2549 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาดำริที่จะให้มีการนำร่องในโครงการ “เครือข่ายเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาบุคลากรอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาสู่การเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ” โดยใช้เงินเหลือนำมาจากโครงการทุนพัฒนาอาจารย์ปี 2549 ในวงเงิน 660 ล้านบาท เพื่อการนำร่องกิจกรรมการจัดสรรทุนในรูปแบบใหม่นี้ ซึ่งประเภทของทุนที่จัดสรรเพื่อการผลิตและพัฒนาอาจารย์ เพื่อให้การจัดสรรทุนผลิตและพัฒนาอาจารย์ในโครงการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์ มีความเป็นระบบและง่ายต่อการจัดการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้แบ่งเนื้องานออกเป็น 3 กิจกรรมดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557)

### กิจกรรมที่ 1 การผลิตอาจารย์ระดับปริญญาเอก

การให้ทุนการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก นับเป็นกิจกรรมหลักของการพัฒนาอาจารย์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นทบวงมหาวิทยาลัย ที่ผ่านมามีการจัดสรรทุนเพื่อการศึกษาต่อทั้งภายใน และต่างประเทศอยู่หลายโครงการในหลายลักษณะ แต่ยังคงขาดด้านการจัดการและการกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ ทำให้การพัฒนาอาจารย์วุฒิปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษา ยังขาดทิศทางที่ชัดเจน และขาดความต่อเนื่อง

### กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาอาจารย์ให้เป็นนักวิจัยอาชีพ

การจัดสรรทุนเพื่อการพัฒนาอาจารย์ให้เป็นนักวิจัยอาชีพ เป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างใหม่ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ผ่านมามีความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในการจัดสรรทุนสำหรับอาจารย์รุ่นใหม่และอาจารย์รุ่นกลาง ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่น่าพอใจอย่างมาก ความร่วมมือนี้จึงมีการขยายผลให้กว้างขวางขึ้นในโครงการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์นี้ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ยังเห็นความสำคัญของการมีทุนวิจัยระดับหลังปริญญาเอก (Post-Doc.) และทุนพัฒนากลุ่มวิจัย

### กิจกรรมที่ 3 การสร้างเครือข่ายเชิงกลยุทธ์และเครือข่ายกับต่างประเทศ

การสร้างเครือข่ายกับผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการยกระดับด้านคุณภาพของการผลิตบุคลากรและผลงานวิจัย ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงให้การสนับสนุนเกี่ยวกับทุน เชิญผู้เชี่ยวชาญ ทุนแลกเปลี่ยนอาจารย์ และทุนจัดประชุมวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนการยกระดับด้านคุณภาพของการผลิตบุคลากรและผลงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ

### แนวโน้มของศักยภาพอาจารย์และงานวิจัย

อนาคตของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพของอาจารย์ในด้านการเรียนการสอนและการวิจัย คือ จะมีการนำผลการวิจัยมาใช้เป็นฐานของการเรียนการสอนและการสร้างสรรค์ผลงานมากขึ้น ซึ่งในกระบวนการเรียนการสอนอาจมีการสอดแทรกการวิจัยตลอดเวลา กระแสการศึกษาจะไปสู่การสร้างสรรค์ หรือ การผลิตนวัตกรรมใหม่ ดังนี้

- 1) อาจารย์จะเป็นผู้วางแผน และร่วมกับฝ่ายบริหารจัดการระบบบริหารที่เอื้อต่อการแสวงหา ความรู้ การสร้างองค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งก่อให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ๆ
- 2) การพัฒนาคุณภาพการสอนและการวิจัยจะอยู่ในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น
- 3) อาจารย์จะมีผลกรวิจัยมาเป็นฐานของการเรียนรู้ การสอน และการดำเนินงาน
- 4) มีการพัฒนาเครือข่ายความรู้ที่เป็นกลุ่มสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือหลักในการสัมพันธ์และเชื่อมโยงคน ผู้ประกอบการ และสถาบันการศึกษาเข้าด้วยกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่
- 5) ทุกสถาบันจะมีการจัดตั้งองค์กรพัฒนาคณาจารย์ เพื่อดูแลการพัฒนาด้านวิชาการ ปรับปรุงคุณภาพ การสอน และวิจัยทดลองใช้เทคนิคและวิธีการสอนใหม่ๆ

### สรุป

สิ่งที่ควรคำนึงในการพัฒนาอาจารย์และการวิจัยคือ การปรับปรุงการเรียนการสอนให้สามารถการผลิตบัณฑิตที่เป็นคนดี เป็นคนที่เชื่อถือได้ มีคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอน จึงเป็นเครื่องมือให้อาจารย์ปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างมีระบบ มีระเบียบ ถูกหลักวิชาการ และมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งทุนเวลาในการลองผิดลองถูกด้วย แบบอย่างของการปรับปรุงการเรียนการสอนนั้น ไม่มีแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ อาจารย์แต่ละคนย่อมมีแบบแผนในการปรับปรุงการสอนของตนเอง และจะต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองโดยเฉพาะด้วย เช่นเดียวกับวิธีการสอนแต่ละวิธีนั้นไม่มีแบบใดเป็นแบบที่ดีที่สุด แต่ละแบบย่อมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหารวมทั้งเหตุการณ์แวดล้อมอย่างหนึ่ง ผู้สอนย่อมจะเป็นผู้ตัดสินใจได้ดีที่สุดว่าวิธีการใดจะเหมาะกับตน กับวิชาของตน และกับลูกศิษย์ของตน

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้บริหารสถาบันยังจัดว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอาจารย์และการวิจัย เพราะในการพัฒนาเรื่องดังกล่าว ผู้บริหารจำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจน และจริงใจที่จะให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอาจารย์และการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักการและแนวคิดทางการอุดมศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) ถือเป็นหลักการที่สำคัญทางการอุดมศึกษา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งที่ผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง เพื่อออกมาพัฒนาประเทศ จึงมีความต้องการความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยได้ประกอบภารกิจหลักทั้ง 4 ประการ คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างเป็นผลดี ความเป็นเลิศทางวิชาการทำให้การสอนในสาขาวิชาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประการที่สองคือ ความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการ (Autonomy) หลักการของความเป็นอิสระนั้นสืบเนื่องมาจากที่สถาบันอุดมศึกษานั้น นับได้ว่าเป็นแหล่งที่รวบรวมผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ไว้มากที่สุด ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในกิจการและธรรมชาติของอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงควรจะเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ ด้วยตัวเอง มีอิสระในการดำเนินการภายในของตนเอง เป็นองค์กรที่ปกครองตนเอง สามารถที่จะดำเนินการภายในเป็นเอกเทศ

ได้ และประการสุดท้ายคือ ความมีเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) ซึ่งจัดเป็นพื้นฐานทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา ความจำเป็นในการที่จะมีเสรีภาพทางวิชาการนั้น เนื่องจากความเป็นอิสระในการค้นคว้า สร้างสรรค์ความรู้เป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญต่อสังคมตลอดมา สังคมได้มีการพึ่งพาสถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างมาก ในการที่จะเป็นแหล่งที่ให้การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาความรู้ให้แก่บัณฑิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไป ก่อให้เกิดการถกเถียงการวิภาควิจารณ์ที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ ดังนั้นคณาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษา และนิสิตนักศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ใหม่ สามารถวิเคราะห์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาชุมชนและสังคม (วราภรณ์ บวรศิริ, 2550, น.45)

### เอกสารอ้างอิง

- เจริญ กาญจนะ. (2554). รูปแบบการพัฒนาครูอาชีวศึกษาเป็นครุนักวิจัย. วารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร, (1) .
- ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน. (2555). เอกสารประกอบการสัมมนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาการเรียนการสอน. ในการประชุมวิชาการวิจัยสถาบัน “การวิจัยสถาบันกับกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่อนาคต”. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน. (2550). อาจารย์มืออาชีพแนวคิด เครื่องมือและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราภรณ์ บวรศิริ. (2550). เอกสารประกอบการสอนหลักอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ เมืองแก้ว. (2550). แนวทางการพัฒนาอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา. เอกสารการประชุมสัมมนา ประจำปี 2550. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). แนวทางการพัฒนาอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสยาม. สืบค้น 18 มิถุนายน 2557, จาก: [http://db.onec.go.th/thaied\\_news/index1.php](http://db.onec.go.th/thaied_news/index1.php)
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 10 พ.ศ. 2551-2554. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). โครงการทุนพัฒนาอาจารย์. สืบค้น 18 มิถุนายน 2557, จาก: <http://www.research.mua.go.th>

การพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์  
เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3  
The Development of Activity Package of Science Learning on  
"The Universe" for Secondary Grade 3 Students

อาร์เซมาร์ด เหมจำ<sup>1\*</sup>

Arseemard Hamjam<sup>1\*</sup>

<sup>1\*</sup>นิสิตปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา  
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

<sup>1\*</sup>Graduate Programmes Master of Education, Science Education, Songkhla Rajabhat  
University, Meuang, Songkhla, 90000

\*ผู้พิมพ์ประสานงาน : หมายเลขโทรศัพท์ 08-8397-6391 และ E-mail : hamjam@chaiyo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรม เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนใช้และหลังใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องเอกภพ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่อการใช้ชุดกิจกรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 475 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านท่ามะพร้าว ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 24 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ 1) ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 77.33/78.89 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับพอใจมากมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.18 ดังนั้นชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ และสามารถเป็นรูปแบบในการพัฒนาการสร้างชุดกิจกรรมในกลุ่มสาระอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนา ชุดกิจกรรม สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

### Abstract

The purposes of this research were to 1) develop and determine efficiency of the Science teaching activity package on Universe for Mattayom Suksa 3 students (grade 9) for standard criterion of 75/75 2) compare the learning achievement of the students samples before and after using the activity package 3) investigate the satisfaction of the students towards the activity package. The research population of 475 students was students Mattayom Suksa 3 in the school group under the Project of Expanding Opportunities for Education, Songkhla Primary Education Service Area 2. The cluster random sampling was used with the sample of 24 students of the Banthamprang School in 2 nd semester of 2013 academic year. The research instruments included 1) the Science teaching activity package on “the Universe” for Mattayom Suksa 3 2) the test assesses the learning achievement and 3) the assess of satisfaction form regarding learning with the activity package. Data were analyzed by using the mean value, standard deviation, and the Dependent samples t-test.

The results were as follows: The science teaching activity package had efficiency higher than the standard criteria that 77.33/78.89. The ability for the learning achievement after learning higher than before learning at the level .01 and the satisfaction of the learner with the science teaching activity package is very satisfied levels with mean of 4.18. Therefore, the activity package could be used as tool for the classroom management and also it is the prototype for the development of activity package of science learning

**Keyword :** Development, Activity Package, Science Learning

### บทนำ

ย้อนอดีตเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เจริญพัฒนาอย่างรวดเร็วมาก โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อวกาศ ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวทางด้านการจัดการศึกษาวิทยาศาสตร์ขึ้นในประเทศต่างๆ เริ่มจากประเทศทางตะวันตกขยายวงกว้างไปยังภูมิภาคต่างๆ ของโลก มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการเรียนวิทยาศาสตร์โดยเปลี่ยนจากการรับรู้และทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิทยาศาสตร์ในบทเรียน มาเป็นการเน้นให้นักเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry method) ซึ่งเชื่อว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สุดในขณะนั้น ในการพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน (กองบรรณาธิการ, 2552, น.7) โดยทั่วไปแล้วเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ไม่ได้มีความหมายแค่การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเนื้อหาในแบบเรียนเท่านั้น แต่จะมีความหมายรวมถึงการเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานและความจริงทางวิทยาศาสตร์ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และการเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในประเด็นของการเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จะเป็นเรื่องที่ทำให้ยากที่สุดเพราะต้องทำให้ผู้เรียนได้นำเอาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ร่วมกับทักษะของการคิดวิเคราะห์และ



แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเป็นประเด็นทางสังคม ณ เวลานั้นๆ โดยที่ผู้สอนจะต้องใช้เวลาสำหรับการจัดการเรียน การสอนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (สุทธิพงษ์ พงษ์วร, 2552, น.17)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545 ที่ส่งผลต่อการปรับปรุงหลักสูตร วิทยาศาสตร์ คือ มาตราที่ 10 ระบุว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรัฐจะต้องจัดให้เสมอภาคกัน ไม่น้อยกว่า 12 ปี และต้องจัดอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 22 ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียน ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยรัฐต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, น.12) ในส่วนของการจัดกระบวนการเรียนรู้ วิชาวิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 คือ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ การคิด กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดได้ทำเป็น รักการอ่านและเกิดความใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่อง (ฝ่ายวิชาการบริษัทอักษรเจริญทัศน์, 2551, น.15) การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกล่าวข้างต้นต้อง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนทั้งของครูและนักเรียนกล่าวคือ ลดบทบาทของครูผู้สอนจากการเป็น ผู้บอกเล่า บรรยาย เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการจัดการ เรียนการสอน สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะ วิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตทุกคน ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันและในงานอาชีพวิทยาศาสตร์ทำให้คนได้ พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ดี การที่จะสร้างความเข้มแข็งทางด้านวิทยาศาสตร์นั้นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดการศึกษาเพื่อ เตรียมคนให้อยู่ในสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2545, น.1)

ด้านทักษะและกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลง อยู่อย่างสม่ำเสมอ กระบวนการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระบบโรงเรียนจึงควรเน้นไปที่การสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักการ ค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่น่าเชื่อถือ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นได้ และสุดท้ายก็ตัดสินใจได้ว่าสิ่งที่ ถูกต้องคืออะไร ส่วนแรงจูงใจที่มีต่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คือ แรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากตัวนักเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความสามารถและทักษะด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวนักเรียนเอง ปัจจัยทางทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาวิทยาศาสตร์ และปัจจัยที่เกิดจากความพร้อมหรือสภาพของครอบครัวของนักเรียนที่มีให้กับนักเรียนแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ปัจจัยที่เกิดจากครูผู้สอนในเรื่องของทักษะในการถ่ายทอดความรู้ของครูผู้สอน กระบวนการและเทคนิคการสอน ที่ครูผู้สอนควรจะเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้พัฒนาทักษะต่างๆ ครูผู้สอนต้องจัดรูปแบบการสอนที่หลากหลายเพื่อ ให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนที่หลากหลายของผู้เรียน ที่ทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์จากการเรียนได้อย่างชัดเจน ว่า “วิทยาศาสตร์สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้” ปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือพฤติกรรมที่เดิมเพียงแต่เห็นว่า “การเรียน การสอนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแค่ในสถานศึกษาเท่านั้น ให้มาเป็นการศึกษาเรียนรู้เกิดขึ้นกับตัวเราตลอดเวลาที่ยังมีชีวิต อยู่” (สุทธิพงษ์ พงษ์วร, 2552, น.7-10)

จากรายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553-2555 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 29.17, 32.19 และ 35.3 ตามลำดับ ค่าคะแนน เฉลี่ยระดับสังกัด ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553-2555 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 29.29, 32.28 และ 35.40 ตามลำดับ

ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัด ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553-2555 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 29.44, 31.95 และ 36.52 ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ย O-NET ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านท่ามะพร้าว มีคะแนนเฉลี่ยในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ประจำปีการศึกษา 2553-2555 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 29.17, 32.18 และ 28.75 ตามลำดับ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2555, น.5-6) และจากรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประจำปีการศึกษา 2555 ในแบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ปพ.5) คะแนนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 69.1 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 นอกจากนี้จากการทดสอบย่อยเก็บคะแนนแต่ละสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ปรากฏว่าในสาระที่ 7: ดาราศาสตร์และอวกาศ คะแนนสอบเฉลี่ยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้นักการศึกษาหลายๆ บุคคลสนใจที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาผลการเรียนต่ำก็คือ การนำชุดกิจกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เนื่องจากชุดกิจกรรมทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้เร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ford (1971) ได้วิจัยเรื่องการประเมินผลของชุดกิจกรรมฝึกความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติเรียนซ้ำ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ผ่านประสบการณ์จากชุดกิจกรรมดังกล่าว ได้คะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงและมีลักษณะในทางสร้างสรรค์ที่ดีกว่ากลุ่มควบคุม Feldson and Blankenship (1976, อ้างถึงใน บุศรา จิตบรรณ, 2552, น.154) ที่พบว่าการสอนที่สนับสนุนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิด ความสามารถอย่างอิสระ มีการเฝ้าและการกระตุ้นให้นักเรียนได้แก้ปัญหาหลายๆ รูปแบบ ฝึกให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และเปิดโอกาสให้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะสามารถส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ Bonnet and Keen (1996, อ้างถึงใน วงศ์วิศ ทวีพงศกร, 2548, น.41) ได้จัดทำชุดกิจกรรมที่กล่าวถึงการพัฒนาโครงการวิทยาศาสตร์จากมุมมองที่สำคัญว่า วิทยาศาสตร์ควรจะสนุกสนาน น่าสนใจและกระตุ้นให้เกิดความคิด จึงจัดสร้างกิจกรรมจำนวน 60 กิจกรรมที่ส่งเสริมการทำโครงการวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ช่วยพัฒนาทักษะการจำแนกประเภท ทักษะการสังเกต ฝึกคิดและบันทึกข้อมูล ผลการใช้พบว่ากิจกรรมต่างๆ ช่วยพัฒนาให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และพัฒนาข้อมูลที่ค้นคว้าได้จนกลายเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ได้

จากปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น การวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อใช้แก้ปัญหาข้างต้นและเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครั้งนี้ มีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรม เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนใช้และหลังใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรม เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

### ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลองเกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรม เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

#### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 19 โรงเรียน รวม 19 ห้องเรียน รวม 475 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนบ้านท่ามะพร้าว อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 24 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) โดยมีนักเรียนที่มีผลการเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน คละกัน

#### 2. ขอบเขตตัวแปร

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

##### 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.2.3 ความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

#### 3. ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สาระที่ 7 : ดาราศาสตร์และอวกาศ หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3

#### 4. ขอบเขตระยะเวลา

ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวมเป็นเวลา 18 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนด้วยตัวเอง

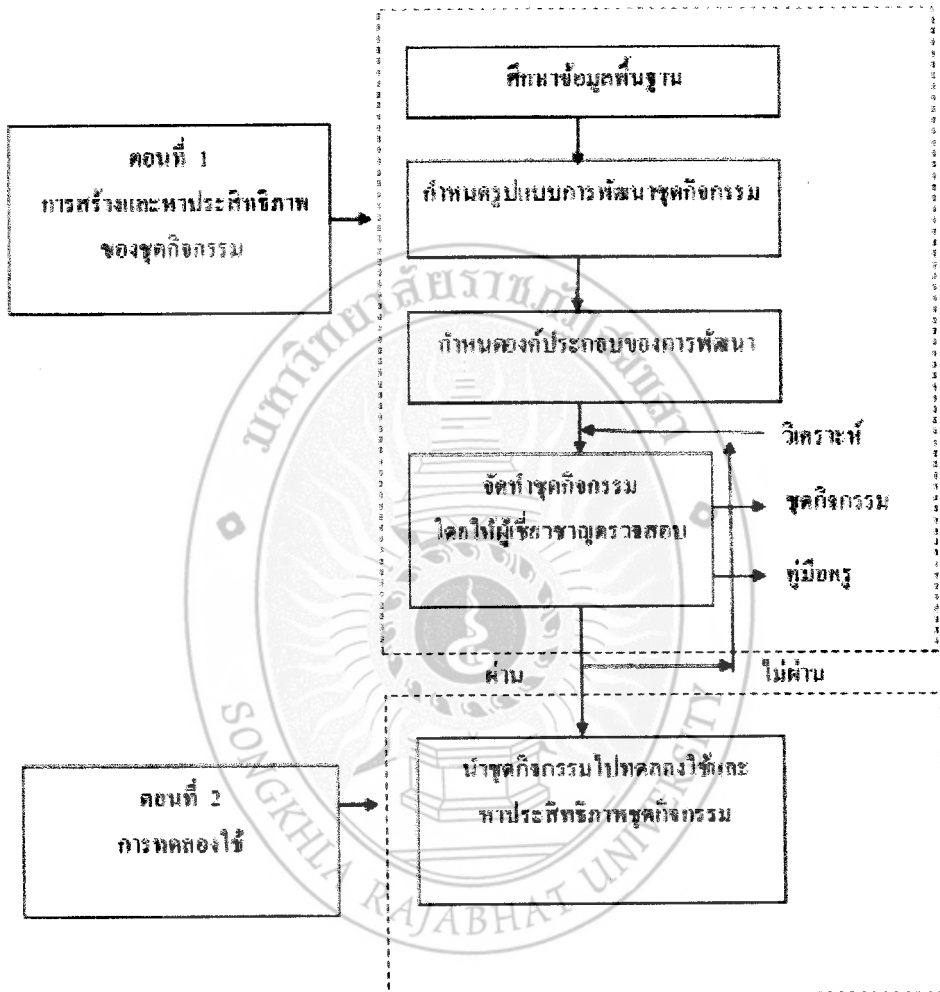
## วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. นำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตภูมิวิทยา อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา เพื่อหาประสิทธิภาพ ( $E_1/E_2$ ) ของชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยกำหนด
  - 1.1 กลุ่มเล็ก 1:1:1 โดยมีนักเรียนที่มีผลการเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน
  - 1.2 กลุ่มย่อย 3:3:3 โดยมีนักเรียนที่มีผลการเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน
  - 1.3 กลุ่มใหญ่ 10:10:10 โดยมีนักเรียนที่มีผลการเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน
2. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน
3. ผู้วิจัยดำเนินการสอนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
4. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน
5. เมื่อเสร็จสิ้น การจัดการเรียนรู้นครบ 18 ชั่วโมง ดำเนินการสอบท้ายชุดกิจกรรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
6. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดความพึงพอใจเพื่อวัดระดับความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

### การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพของชุดกิจกรรมและมีการทดลองใช้ โดยมีขั้นตอนดังรูปที่ 1 ต่อไปนี้



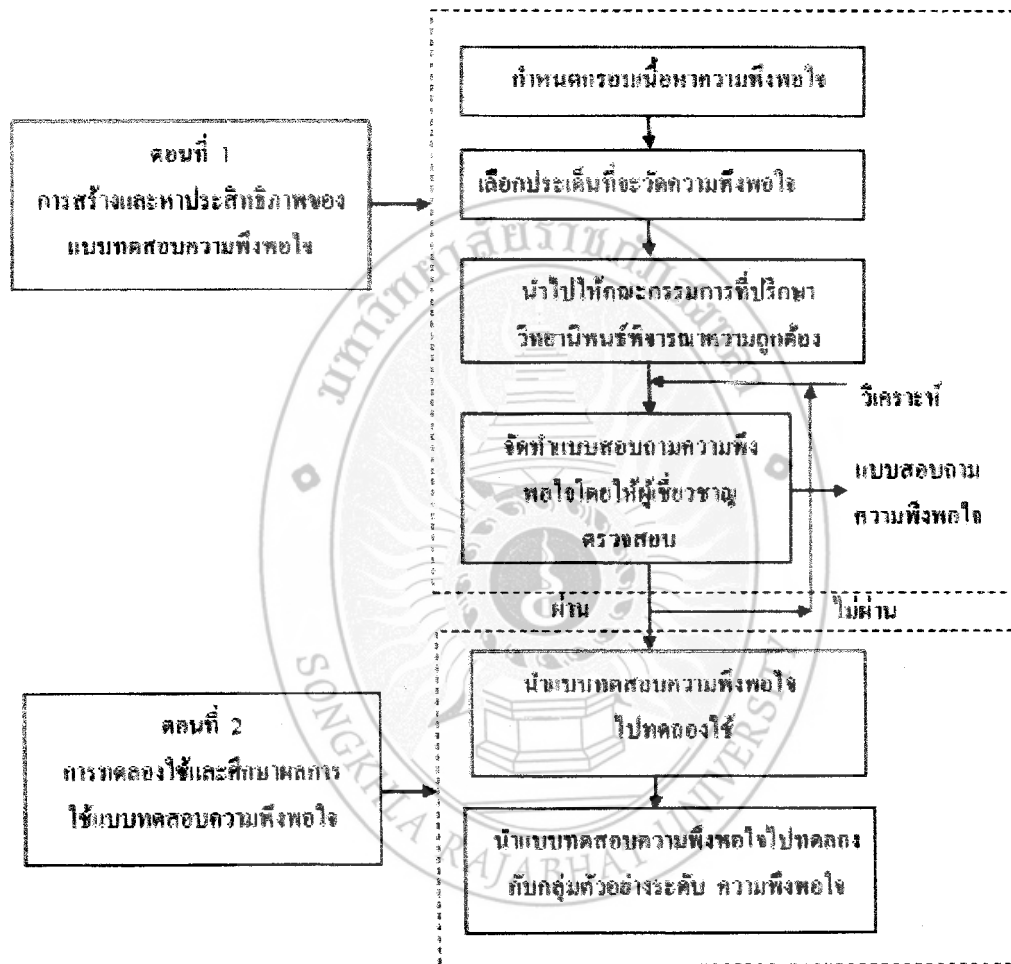
รูปที่ 1 ขั้นตอนการสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

การสร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และมีการทดลองใช้โดยมีขั้นตอนดังรูปที่ 2 ต่อไปนี้



รูปที่ 2 ขั้นตอนการสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์

การสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามความพึงพอใจ และมีการทดลองใช้โดยมีขั้นตอนดังรูปที่ 3  
ต่อไปนี้



รูปที่ 3 ขั้นตอนการสร้างและหาประสิทธิภาพของภาพแบบสอบถามความพึงพอใจ

## ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

จากผลการวิจัยสามารถนำไปสู่การอภิปรายผลตามสมมติฐานได้ดังนี้

**สมมติฐาน ข้อ 1** ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75

ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 77.33/78.89 หมายความว่า ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย เข้าใจความหมายได้เร็ว ทั้งนี้เนื่องมาจากชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นเป็นเอกสารที่มีภาพประกอบ มีสีสันเร้าความสนใจเนื้อหาเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความสุข สนุกสนาน ได้ทำการทดลอง มีการลองผิดลองถูก ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และเกิดความจำได้ดี นอกจากนี้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ผ่านการตรวจสอบแก้ไขตามข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ ได้ทำการประเมินความเหมาะสมทั้งทางด้านเนื้อหาสาระ การใช้ภาษา การลำดับเรื่อง การจัดภาพ และการจัดรูปเล่ม จึงส่งผลให้ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพผ่านตามเกณฑ์ 75/75 เป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งผลที่พึงพอใจ ตามทฤษฎีของธอร์นดิค ที่กล่าวไว้ว่า เมื่อบุคคลได้เรียนรู้จากสิ่งเร้าที่ตนเองสนใจ เรียนรู้อย่างสนุก ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็ว ได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจจะไม่อยากเรียนรู้ ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลองผิดลองถูก ซึ่งจะมีประโยชน์ในการช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหามากขึ้น จดจำ เข้าใจในสิ่งที่เรียนและภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้กระทำ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, น.18-19) สอดคล้องกับงานวิจัยของ คำเพียร อุปรทอง (2550, น.49) ที่ได้ทำการสร้างชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ โดยใช้แผนผังมโนทัศน์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ โดยใช้แผนผังมโนทัศน์ มีประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยเท่ากับ 79.94/72.52 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก

**สมมติฐาน ข้อ 2** ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ ทั้งนี้เนื่องมาจากเนื้อเรื่องในชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ มีความสัมพันธ์ต่อชีวิตนักเรียน จึงทำให้นักเรียนเข้าใจ เกิดความพอใจ และมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาหลักกับหลักการ กฎเกณฑ์ที่เรียนรู้ได้ดี และสามารถนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมที่มีสีสันสวยงาม เร้าความสนใจ เนื้อเรื่องสั้น ยากง่ายเหมาะกับวัย ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและมีความเชื่อมั่นในการแสดงความสามารถ มีการเสริมแรง นักเรียนจึงเรียนและปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเพลิดเพลินและเข้าใจในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น เมื่อนักเรียนเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ย่อมมีความคงทนในการจำดีขึ้น สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ



พาฟลอฟ ในการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวว่า ผู้สอนควรนำความต้องการทางธรรมชาติของผู้เรียนหรือสิ่งที่ผู้เรียนชอบ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้และให้รางวัลผู้เรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น สอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎี ของสกินเนอร์ ที่ว่า การให้แรงเสริมเมื่อมีการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการช่วยปรับหรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, น.19-21) และสอดคล้องการศึกษาของ ดวงพร อาจิวชัย (2549, น.56) ที่ได้ศึกษา เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์และการเรียนแบบสืบเสาะของ สสวท. พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบสืบเสาะของ สสวท. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับมาก

**สมมติฐาน ข้อ 3** นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับพอใจมาก

จากผลการวิจัย พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่ม สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นชุดกิจกรรมที่คู่กับแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก ทำให้ผู้เรียนมีความรู้มากขึ้น นักเรียน มีส่วนร่วมในการได้ฝึกทักษะจากเนื้อหาในชุดกิจกรรม ซึ่งผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองได้มากที่สุด ทำให้นักเรียนมี ความสุขที่ได้เรียนรู้จากชุดกิจกรรม โดยครูจะมีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ร่วมมือในกระบวนการเรียนรู้ และเป็น ผู้เตรียมเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่จะให้นักเรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ มีความสุขในการเรียนรู้จากการค้นพบสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ได้เชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมอย่างมีเหตุมีผล ส่งเสริมให้มีการทำงานกลุ่ม การอภิปราย การ ประยุกต์ความรู้เพื่อผลิตชิ้นงานเป็นผลงานของตนเอง มีการนำเสนอผลงานหรือความรู้อย่างหลากหลายโดยมีการ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์เป็นการปลูกฝังคุณลักษณะด้านใจกว้าง ร่วมแสดงความคิดเห็น และรับฟังความเห็นของผู้อื่นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนด้านต่างๆ (McCarthy, 1990, p.31) สอดคล้องกับทฤษฎี การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ที่กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถเลือกจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิทยาศาสตร์ผ่านกระบวนการต่างๆ ในการสืบเสาะหาความรู้ตามบริบทของผู้สอน ผู้เรียน โรงเรียน และแหล่งการ เรียนรู้ที่มีอยู่ตามความเหมาะสม โดยครูเป็นผู้สนับสนุนให้นักเรียนได้สำรวจปรากฏการณ์ต่างๆ และกระตุ้นให้นักเรียน สร้างความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง (Hogan & Berkowitz, 2000) เปลี่ยนการสอนที่เน้นให้นักเรียน อธิบายจากในหนังสือเป็นการสำรวจคำถามและหัวข้อที่น่าสนใจต่างๆ โดยการยัดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Keys & Kennedy, 1999) กล่าวคือ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น ตั้งคำถามจากความรู้ที่มีอยู่ ให้คำอธิบาย ตั้งสมมติฐาน วางแผนการสำรวจ ค้นคว้าอย่างง่ายๆ รวบรวมข้อมูลจาก การสังเกต อธิบายความรู้โดยมีหลักฐานอ้างอิง การพิจารณาคำอธิบายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายของตนเอง การสื่อสารคำอธิบาย การตรวจสอบคำอธิบาย (National Research Council, 2000) ผลการศึกษาของ นลินี อินดีคำ (2551, น.48) ที่ได้ทำการศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องสาร รอบตัว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีผลต่อ การเรียนรู้ด้านความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงกว่าร้อยละ 75 และ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมอยู่ในระดับพอใจอย่างยิ่ง

**สรุป**

ผลการวิจัยสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 77.33/78.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75
2. หลังการใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมาก

**ข้อเสนอแนะ****1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้**

1.1 ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์สามารถนำชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สูงขึ้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่าการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรนำรูปแบบการสอนนี้ไปใช้ในวิชาวิทยาศาสตร์ในหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ อย่างต่อเนื่อง

1.3 การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ครูผู้สอนควรมีการส่งเสริมการพัฒนาด้านกระบวนการคิด การแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และวิธีการศึกษาค้นคว้าควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งเน้นให้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านกระบวนการคิดการปฏิบัติโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ครูผู้สอนต้องมีเวลาทุ่มเทในการให้คำปรึกษา และให้เวลาในการทำชุดกิจกรรมของนักเรียนพอสมควร

1.4 ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในการนำชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง เอกภพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไปใช้อย่างแพร่หลาย

**2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป**

2.1 ควรมีการพัฒนาชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในเนื้อหาอื่นและระดับชั้นอื่นๆ

2.2 การวิจัยครั้งนี้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการสอน และขั้นสรุป ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนการสอน โดยใช้ชุดกิจกรรมกับวิธีสอนอื่นๆ เช่น การสอนแบบ 5E การสอนแบบโครงงาน เป็นต้น

2.3 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะจุดเด่นและข้อดีของชุดกิจกรรมเท่านั้น ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จึงควรมีการศึกษาวิจัยถึงปัญหาและผลกระทบจากการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรม เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมต่อไป

2.4 ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นที่นอกเหนือจากการวิจัยในครั้งนี้ เช่น ศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และสร้างเครื่องมือวัดที่ระบุทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้วย

### เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัย ในตนเอง. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

กองบรรณาธิการ. (2552, มกราคม-กุมภาพันธ์). “36 ปีสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี”. วารสาร สสวท, 37 (106), 7.

คำเพียร อุปรทอง. (2550). การสร้างชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศ โดยฝั่ง มโนทัศน์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอป่าปอ จังหวัดอุดรดิตต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). 80 นวัตกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ตโปเรชั่น.

นลินี อินดีคำ. (2551). ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารรอบตัวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.

บุศรา จิตวรรณ. (2552). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฝ่ายวิชาการ บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จำกัด. (2551). คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐานวิทยาศาสตร์ ป.1. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

วงศ์วิศ ทวีพงศธร. (2548). การสร้างชุดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมความสนใจในวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2555). ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สุทธิพงษ์ พงษ์วร. (2552, พฤศจิกายน-ธันวาคม). “การเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน”. วารสาร สสวท. 38 (163), 7-10.

Ford, B.C. (1971, April). “An Evaluation of creativity training activity with mentally retarded youngster” *Dissertation Abstracts Intonation*. 36.

Hogan, K. & Berkowitz, A.R. (2000). Teachers as inquiry learners. *Journal of Science Teacher Education* 11(1), 1-25.

- ~~Keys, C.W. & Kennedy, V. (1999). Understanding inquiry science teaching in context: A case study of an elementary teacher. **Journal of Science Teacher Education** 10(4), 315-333.~~
- McCarthy, B. (1990). Using the 4 MAT system to bring learning style to school. **Education Leadership**. 48(2), 31.
- National Research Council. (2000). **Inquiry and the national science education standards: A guide for teaching and learning**. Washington, D.C.: National Academy Press.



**การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดรวบยอด  
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)**

**ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติ**

**The Development of Science Learning Achievement and Conceptual Thinking Ability of students  
in Mattayom 4 Taught by Inquiry Teaching Method (5E) with the Concept Mapping**

**สิริมา แทนบุญ<sup>1\*</sup>**

**Sirima Tanboon<sup>1\*</sup>**

**<sup>1\*</sup>นิสิตปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยทักษิณ**

**อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000**

**<sup>1\*</sup>Graduate Programmes Master of Education School, Curriculum and Teaching,**

**Thaksin University, Meuang, Songkhla, 90000**

**\*ผู้นิพนธ์ประสานงาน : หมายเลขโทรศัพท์ 08-8597-7386 และ E-mail: pockybs@hotmail.com**

**บทคัดย่อ**

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 ของโรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) 1 ห้องเรียน จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 แผน 8 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์วิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แบบคู่ขนาน 2 ฉบับ ฉบับละ 20 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แบบคู่ขนาน 2 ฉบับ จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 2) ความสามารถในการคิดรวบยอด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

**คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติ**

**Abstract**

This objectives of this research were :1) to compare the science achievement of students in Mattayom 4 before and after inquiry teaching method (5E) with the Concept Mapping ; 2) to compare the concept ability of students in Mattayom 4 before and after inquiry teaching method (5E) with the Concept Mapping. The sample were students in Mattayom 4/1 of Tessaban 1 (Aengsiengsamakki) Amphoe Hat Yai, Songkhla Province, who is studying in semester 2, academic year 2013 obtained by Cluster random sampling (1 class of 23 members)

The instruments include: 1) lesson plans of physics of about 4 plans 8 hours: 2) science learning achievement test in physics of students in Mattayom 4 by two parallel copies of the 20 items: 3) the measure ability to conceptualize tests of students in Mattayom 4 by two parallel guide of 20 items. The obtained data were analyzed in terms of the mean, standard deviation.

The results were as follows : 1) science learning achievement of students in Mattayom 4 after inquiry teaching method (5E) with the Concept Mapping higher than before learning was significant at .01; 2) the ability to conceptualize of students in Mattayom 4 after inquiry teaching method (5E) with the Concept Mapping higher than before inquiry teaching method (5E) with the Concept Mapping was significant at .01.

**Keywords** : inquiry teaching method (5E) with the Concept Mapping.

**บทนำ**

วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคน ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่างๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงาน เหล่านี้ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับความ คิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ วิทยาศาสตร์ช่วยให้นักวิทยาศาสตร์ได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิจัย มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถ ตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (knowledge-based society) ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ และมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น.94) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวดที่ 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ระบุว่าจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียน มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 23 (2) กำหนดให้จัดการศึกษาเน้นความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้ง

ความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, น.13)

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิดของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วน รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549, น.1) วิทยาศาสตร์ทำให้คนได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะที่สำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลากหลายและประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นสังคมแห่งความรู้ (knowledge society) ทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล (พูนสุข อุตม, 2548, น.3)

การประเมินคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2553 พบว่าผลการประเมินทั้ง 5 สมรรถนะโดยภาพรวมคิดเป็นร้อยละ 66.48 โดยแบ่งเป็นความสามารถด้านการสื่อสาร ผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 69.20 ความสามารถด้านการคิด ผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 51.59 ความสามารถด้านการแก้ปัญหา ผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 65.80 ความสามารถด้านการใช้ทักษะชีวิต ผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 65.80 ความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี ผลการประเมินคิดเป็น ร้อยละ 69.43 (โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี, 2553, น.147) จากผลการประเมินจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ควรพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิดให้มากขึ้น เนื่องจากผู้เรียนขาดทักษะและประสบการณ์ในการทำข้อสอบที่เน้นทักษะกระบวนการคิด

ความคิดรวบยอดถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพราะผู้ที่จะมีความคิดรวบยอดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นย่อมมีความเข้าใจในเรื่องราวหรือสิ่งนั้นอย่างสมบูรณ์และนอกจากจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ยังต้องรู้จักวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยครุอนุบาล (บันลือ พลฤกษ์วัน, 2531, น.95)

การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ไว้ว่า เป็นวิธีสอนที่เน้นความสำคัญที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีการสอนนี้เป็นการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างแท้จริง โดยให้ผู้เรียนค้นคว้าใช้ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้เป็นคนช่างสังเกต ช่างสงสัย และพยายามหาข้อสรุปจนในที่สุดจะเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่ศึกษานั้น การสอนแบบสืบเสาะนี้ครูผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน ชี้นำ ช่วยเหลือ ตลอดจนแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545, น.37)

มโนมติมีความสำคัญสำหรับการเรียนการสอนและการดำรงชีพของมนุษย์มาก ในชีวิตประจำวันของทุกคนจะต้องพบกับปัญหาที่เกิดขึ้นความต้องการตามวิถีทางของการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา การตัดสินใจ หรือการแสวงหาความรู้ใดๆ ล้วนแต่ต้องอาศัยมโนมติเป็นรากฐานแทบทั้งสิ้น เพราะมโนมติเป็นแก่นของความรู้ หรือที่เรียกว่า “ความคิดหลัก” เมื่อสะสมเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ จากประสบการณ์ต่างๆ ก็จะช่วยให้มีความคิดแตกฉานยิ่งขึ้นอาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีประสบการณ์มามากย่อมแก้ปัญหาได้ดีกว่าหรือมีประสิทธิภาพเหนือกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องให้นักเรียนรู้มโนมติ เพราะนอกจากจะเป็นพื้นฐานของ

ความคิด วิจัยต่างๆ แล้วความรู้และเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง หลักสูตรการเรียนการสอนไม่สามารถจะบรรจุทุกเรื่องของวิทยาการความรู้ใหม่ๆ ไว้ได้หมด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นไปที่มโนคติ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็วถึงแก่นของความรู้ (สมจิต สวชนไพบูลย์, 2535, น.59-60)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิธีการหนึ่งที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้คิดค้น แก้ปัญหาหาคำตอบจากปัญหาโดยใช้กระบวนการที่เป็นระบบเพื่อให้ได้คำตอบที่มีเหตุผลมีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในกระบวนการศึกษาผู้เรียนต้องคิดหลายๆ ระดับโดยใช้คำถามเพื่อให้ได้คำตอบ ครูมีหน้าที่จัดบรรยากาศการเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้ค้นพบหาความรู้ด้วยตนเอง หากนักเรียนได้มีโอกาสค้นหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้นเท่าใดย่อมมีโอกาสฝึกทักษะต่างๆ ได้มากขึ้น และเมื่อนำผังมโนคติเข้ามาใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ จะทำให้ความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ได้จากการศึกษาข้อเท็จจริง หลักการทางวิทยาศาสตร์ สร้างเป็นความคิดหลักในรูปที่แสดงถึงความเข้าใจ ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผลแล้วแสดงออกมาในรูปแบบผังมโนคติ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงประสงค์ทำการวิจัยโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการใช้ผังมโนคติ เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดรวบยอดก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนคติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดรวบยอด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนคติ

### วิธีการวิจัย

#### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 46 คน แต่ละห้องมีการจัดห้องเรียนแบบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) 1 ห้องเรียน จำนวน 23 คน

#### 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ วิชาฟิสิกส์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องงานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ ผังมโนคติ จำนวน 4 แผน 8 ชั่วโมง



2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์วิชาฟิสิกส์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องงานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนทัศน์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบบคู่ขนาน 2 ฉบับ ฉบับละ 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องงานและพลังงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนทัศน์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบบคู่ขนาน 2 ฉบับ ฉบับละ 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

### 3. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อในการทดลอง ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการทดลอง เป็นขั้นที่ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1.1 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1.2 ผู้วิจัยแนะนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนทัศน์กับนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เป็นเวลา 1 ชั่วโมง

3.1.3 ให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดก่อนเรียน

3.2 ขั้นทดลองผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้สร้างไว้เพื่อป้องกันมิให้เกิดตัวแปรแทรกซ้อน อันเนื่องมาจากตัวครู เช่น ประสบการณ์ในการสอน เพศ อายุ ฯลฯ ได้ดำเนินการทดลองโดยใช้เครื่องมือที่จัดเตรียมไว้ซึ่งรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

3.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น โดยใช้เวลาในการทดลองจำนวน 4 สัปดาห์ ใช้เวลาทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง

3.2.2 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย เป็นเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องงานและพลังงาน ซึ่งใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนทัศน์

3.2.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนทัศน์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

#### การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการใช้ผังมโนทัศน์

กระบวนการสืบเสาะหาความรู้และการใช้ผังมโนทัศน์ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ขั้นสร้างความสนใจและเลือกเรื่องที่จะสร้างผังมโนทัศน์
- 2) ขั้นสำรวจค้นหาและจัดลำดับมโนทัศน์
- 3) ขั้นอธิบายลงข้อสรุปและจัดกลุ่มมโนทัศน์
- 4) ขั้นขยายความรู้และจัดระบบมโนทัศน์
- 5) ขั้นประเมินและเชื่อมโยงมโนทัศน์ที่มีความสัมพันธ์กัน

3.3 ขั้นหลังการทดลอง ภายหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการทดลอง ให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดหลังเรียน ตรวจให้คะแนนจากการทำแบบทดสอบของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

#### 4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังต่อไปนี้

##### 4.1 สถิติพื้นฐาน

4.1.1 ค่าเฉลี่ย (Mean)

4.1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

##### 4.2 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

4.2.1 ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลปรากฏว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกแผนการจัดการเรียนรู้

4.2.2 ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด ดำเนินการดังนี้

4.2.3 ตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ผลปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67 - 1.00 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดผลปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67 - 1.00

4.2.4 ตรวจสอบค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์โดยใช้เกณฑ์ความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 ปรากฏว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ก่อนเรียน มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.38 - 0.66 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียน มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.31 - 0.72 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดก่อนเรียน มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.69 - 0.83 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดหลังเรียน มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.62 - 0.79

4.2.5 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด โดยใช้สูตร KR-20 (Kuder Richardson -20) โดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ก่อนเรียน มีค่าเท่ากับ 0.85 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียน มีค่าเท่ากับ 0.89 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอด ก่อนเรียน มีค่าเท่ากับ 0.81 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดรวบยอดหลังเรียน มีค่าเท่ากับ 0.83

#### 5. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

5.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติ โดยการทดสอบค่า t - test แบบ Dependent

5.2 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดรวบยอด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติ โดยการทดสอบค่า t - test แบบ Dependent

### ผลการวิเคราะห์และวิจารณ์ผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ความสามารถในการคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ ได้ผลการวิจัยดังที่ผู้วิจัยเสนอการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จากการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง งานและพลังงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาล 1 เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสงขลา เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยภาพรวมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 5.43 คะแนน คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 12.73 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่เป็นเช่นนี้เพราะการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติเป็นวิธีการที่ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผลจนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเองและสรุปเป็นหลักการ กฎเกณฑ์หรือวิธีการในการแก้ปัญหา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ โดยแสดงออกมาในรูปของผังมโนมติ จึงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ดังที่ สุวัฒน์ นิยมคำ (2531, น.39) ที่ได้สรุปหลักการสำคัญเกี่ยวกับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ไว้ว่าเป็นการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านกระบวนการทดลอง สังเกต บันทึกข้อมูลและสรุปผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระพรรณ ชุนจันทร์ (2542, น.บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบไม่กำหนดแนวทางกับแบบกำหนดแนวทางที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบกำหนดแนวทางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แล้วยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมาเร็ค (Marek, 1989 อ้างถึงใน ภัณฑุษา ไม้สา 2538, น.41) ได้ทำการศึกษาผลการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ต่อการพัฒนาสติปัญญาผลสัมฤทธิ์ด้านเนื้อหาวิชา ผลสัมฤทธิ์ในด้านทักษะการสืบเสาะหาความรู้และโอคิวโดยการสอนโครงการการสอนโดยวิธีสืบเสาะด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่าการสอนโดยวิธีสืบเสาะหาความรู้ทำให้พัฒนาความรู้

ความเข้าใจผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเองและโอคิวสูงขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่องงานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเส็งสามัคคี จังหวัดสงขลา

เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ แต่ละด้านพบว่าหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติดูสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้านทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากกิจกรรมใบงานใบความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติดังกล่าวทำให้นักเรียนมีความสามารถในการผสมผสานความรู้ และนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่เป็นข้อความเป็นการกระตุ้นหรือท้าทายให้นักเรียนสนใจใคร่รู้ และทำให้นักเรียนต้องการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล ทดลองโดยเฉพาะขั้นขยายความรู้ นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือแนวคิดที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม หรือนำข้อสรุปที่ได้ไปใช้อธิบายสถานการณ์หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้เกิดความรู้กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งสามารถทำให้นักเรียนจดจำและเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ด้านการนำไปใช้สูงสุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนมนัส สุตสัน (2543,น.บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์และความสามารถด้านการวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการเขียนผังมโนมติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการเขียนผังมโนมติดังกล่าวกับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านการนำไปใช้ ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในส่วนของคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ด้านความเข้าใจ นักเรียนยังมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากนักเรียนยังขาดความสามารถในการอธิบายความรู้ หรือจับใจความสำคัญของเนื้อหาที่ได้เรียนมา หรือแปลความหมายของความรู้ในรูปของสัญลักษณ์หนึ่งไปสู่รูปของอีกสัญลักษณ์หนึ่ง ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ด้านความเข้าใจมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนต่ำ

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ เป็นกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นการสังเกต ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ แสวงหาความรู้ ตั้งคำถาม คาดคะเนคำตอบ ตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและนำไปใช้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้ากับประสบการณ์หรือความรู้เดิมด้วยผังมโนมติ จึงเป็นการจัดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์พัฒนาไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ จึงส่งผลให้ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนสูงขึ้น

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ความสามารถในการคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดรวบยอด โดยภาพรวม ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติมีความสามารถในการคิดรวบยอด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 9.96 คะแนน คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 14.65 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมติ มีขั้นตอนในการ

การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับกระบวนการสร้างความคิดรวบยอด ดังนั้นทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความคิดรวบยอดนั้น และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างความคิดรวบยอดซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจความคิดรวบยอดอื่นๆ ได้ต่อไปรวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลของนักเรียนอีกด้วยและนำผังมโนเมติกมาเป็นเครื่องมือในการจัดบันทึกความคิดรวบยอดเพื่อจะทำให้เกิดความคงทนของการเรียนรู้และนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอร่าม วัฒนะ (2536, น.บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอด กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอน แบบสืบสวนสอบสวนกับการสอนปกติ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนกลุ่มทดลองแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสามารถในการแก้ปัญหของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เมื่อพิจารณาความสามารถในการคิดรวบยอด แต่ละด้านพบว่าหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติกสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้านทั้งนี้อาจเนื่องมาจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติกในชั้นการอธิบายและลงข้อสรุป นักเรียนสามารถนำข้อมูลที่ได้อภิปรายและสรุปผลด้วยการคิดอย่างมีเหตุผลทำให้นักเรียนสามารถตัดสินใจและสรุปได้ว่าข้อสรุปใดจริงหรือเป็นเท็จ จึงทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดรวบยอดด้านการสรุปหาเหตุผลสูงขึ้น ในส่วนของคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดรวบยอดด้านการรับรู้ นักเรียนยังมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติกในชั้นสำรวจและค้นหานักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถทำความเข้าใจในประเด็น หรือคำถามที่สนใจจะศึกษาอย่างถ่องแท้แล้วก็ไม่มีกรวางแผนกำหนดแนวทางการสำรวจตรวจสอบตั้งสมมติฐานกำหนดทางเลือกที่เป็นไปได้ จนถึงขั้นลงมือทดลองเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล นักเรียนก็ไม่สามารถเลือกวิธีการทดลองได้จึงไม่สามารถนำไปสู่ความสามารถในการคิดรวบยอดในด้านการรับรู้ได้อย่างถูกต้องส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดรวบยอดด้านการรับรู้ต่ำสุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริทิพย์ พูลศรี (2542, น.บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้รูปแบบการสร้างความคิดรวบยอดที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่าวิธีคิดของนักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสร้างความคิดรวบยอดพบว่าวิธีคิดที่นักเรียนใช้จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดคือการสังเกตตัวอย่างและตั้งสมมติฐาน การจำแนกตัวอย่าง และเปรียบเทียบความแตกต่างของตัวอย่าง การหาลักษณะร่วมของตัวอย่าง ลำดับขั้นในการคิดของนักเรียนเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดมีดังนี้คือ สังเกตลักษณะทั่วไปของตัวอย่างเปรียบเทียบความแตกต่างของตัวอย่าง การหาลักษณะร่วมของตัวอย่าง สรุปเป็นความคิดรวบยอดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แชมมณี (2548, น.122) กล่าวว่ากระบวนการสร้างความคิดรวบยอดคือการสังเกต จำแนกความแตกต่าง ลักษณะร่วม ระบุความคิดรวบยอดทดสอบและนำไปใช้เพื่อประเมินความรู้

จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นการสนับสนุนผลการวิจัย ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติกมีผลทำให้ความสามารถในการคิดรวบยอดของผู้เรียนมีการพัฒนาสูงขึ้นโดยที่ลักษณะของกิจกรรมที่อยู่ในการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนเมติก เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองต่อกลุ่ม โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและ

คอยให้ความสะดวกส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดรวบยอดและใช้การเขียนแผนผังมโนมิตีในการสรุปองค์ความรู้ ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเกิดการเรียนรู้ได้ดีและมีความคงทนในการเรียนรู้ได้มาก

### ข้อเสนอแนะ

#### 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมิตี ครูต้องจัดกิจกรรมให้เร้าความสนใจนักเรียนและควรจัดอย่างหลากหลาย เช่น ไร่เกม เพลง ฯลฯ และในการยกตัวอย่างให้นักเรียนศึกษาครูจะต้องเตรียมตัวอย่างให้มากพอและครอบคลุมลักษณะของความคิดรวบยอดนั้น

1.2 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมิตี ครูต้องแนะนำเทคนิคการสร้างผังมโนมิตีแบบอื่นๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสร้างผังมโนมิตีตรงตามเนื้อที่เรียน ดังนั้นเพื่อให้การสอนบรรลุวัตถุประสงค์ ครูต้องให้เวลานักเรียนในการคิดหาคำตอบอย่าด่วนสรุปให้

1.3 ควรมีการจัดแสดงผลงานนักเรียนที่สร้างผังมโนมิตีได้ถูกต้องเพราะทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนเองเป็นการสร้างความมั่นใจ เป็นการเสริมแรงจูงใจและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

#### 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมิตี กับการพัฒนาความสามารถด้านการคิดอื่นๆ เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมิตี ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์เรื่องอื่นๆ ต่อไป เช่น ไฟฟ้า แรงและการเคลื่อนที่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นต้น

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการใช้ผังมโนมิตี ที่มีผลต่อตัวแปรอื่นๆ เช่น กระบวนการกลุ่ม พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

### เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิระพรรณ ชุนจันทร์. (2542). การเปรียบเทียบผลการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้โดยใช้กิจกรรมแบบไม่กำหนดแนวทางกับแบบกำหนดแนวทาง ที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิตนา แซมณี. (2548). รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บันลือ พฤษะวัน. (2531). หลักสูตรกับบูรณาการทางการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- พูนสุข อุดม. (2548). การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา: ภาควิชา  
หลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- กัญญา ไม้สา. (2538). การเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา  
ปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบสืบสอบที่มีระดับการสืบสอบต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญา  
มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนมนัส สุดสิ้น. (2543). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์  
วิจารณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการเขียน  
แผนผังมโนคติ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี. สำนักการศึกษาเทศบาลนครหาดใหญ่. (2553). รายงานประจำปี 2553.  
สงขลา: โรงเรียนเทศบาล 1 เอ็งเสียงสามัคคี.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). แนวการวัดและประเมิน  
ผลในชั้นเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช  
2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สมจิต สวธนไพบูลย์. (2535). การพัฒนาการสอนของครูวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิรินทิพย์ พูลศรี. (2541). ผลของการใช้รูปแบบการสร้างความคิดรวบยอดที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน  
คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย  
เชียงใหม่.
- สุวัฒน์ นิยมคำ. (2531). ทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสอนวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้. กรุงเทพฯ:  
เจเนอรัลบุ๊กเซนเตอร์.
- อร่าม วัฒนะ. (2536). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา  
และความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอด กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องสิ่งแวดล้อม  
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอน แบบสืบสวนสอบสวนกับการสอนปกติ.  
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

## แนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียม

## ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

## Premium Coffee Shop Marketing Management Approaching Hatyai Municipality

จิตพงศ์ ชินปา<sup>1</sup> สุระพรรณ จุลสุวรรณ<sup>2</sup> ฐานิษฐ์ ทินนาม<sup>3</sup>Thitipong Chinpa<sup>1</sup> Surapan Junsuwan<sup>2</sup> Thanit Tinnam<sup>3</sup><sup>1</sup>นิสิตปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา  
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000<sup>1</sup>Graduate Programmes Master of Business Administration in Business Administration,  
Songkhla Rajabhat University, Meuang, Songkhla, 90000<sup>2</sup>อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา  
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000<sup>2</sup>Lecturer in Business Administration Program, SongkhlaRajabhat University,  
Meuang, Songkhla, 90000<sup>3</sup>อาจารย์พิเศษประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา  
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000<sup>3</sup>Guest Lecturer in Business Administration Program, SongkhlaRajabhat University,  
Meuang, Songkhla, 90000

ผู้พิมพ์ประสานงาน : หมายเลขโทรศัพท์ 08-6488-5457 และ E-mail : bbs43@hotmail.com

## บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อส่วนประสมทางการตลาด 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาด และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากตัวอย่าง จำนวน 460 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบความแตกต่าง โดยใช้วิธีการทดสอบค่าที (t - test) วิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของ LSD

ผลการศึกษา พบว่าผู้บริโภคพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาด โดยภาพรวมในระดับมากที่สุด โดยพึงพอใจด้านการให้บริการมากที่สุด สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 พบว่าค่าใช้จ่ายในการเข้าร้านกาแฟมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจด้านผลิตภัณฑ์ ระดับการศึกษากับระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับด้านราคา ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับด้านสถานที่ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ สถานที่ที่ชอบดื่มกาแฟ ปัจจัยที่ทำให้เข้าร้านกาแฟมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจด้านการส่งเสริมการตลาด ระดับรายได้ สถานที่ที่ชอบดื่มกาแฟ และค่าใช้จ่ายในการเข้าร้านกาแฟมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจด้านการให้บริการ การจัดการด้านกลยุทธ์ควรเป็นด้านผลิตภัณฑ์ ราคาทำเล ส่งเสริมการขาย เช่น การให้สิทธิพิเศษกับลูกค้า การทำโปรโมชั่นช่วงเทศกาล เป็นต้น

คำสำคัญ : ธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียม การจัดการทางการตลาด



**Abstract**

This research aimed to 1) study the customer satisfaction of marketing mix; 2) study the factors that related with customer satisfaction; and 3) suggest the way to manage marketing strategy of premium coffee shop in Hatyai, Songkhla by using a questionnaire collecting data from 460 people. The data was analyzed and presents in the form of percentage, mean, standard division, and the results from t-test, one-way ANOVA and LSD.

The research found that the customer satisfy with marketing mix over all, in the highest level and satisfied with the service most of all. The factors that significantly related with the satisfy were included the cost that customer pay in the shop related with the product satisfaction; customer education level and income related with the price; customer income related with the shop location. Customer education level, customer income, shop location, other factors that attract the customer related with the marketing promotion.

Customer income, shop location and cost that customer pay in the shop related with service satisfaction. This research suggested that the strategic plan of coffee shop should pay attention to production, price, location, and promotion such as customer privilege, special occasion promotion.

**Keywords :** Premium coffee business, Marketing management

**บทนำ**

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด และภาวะการแข่งขันค่อนข้างสูง ทำให้หลายคนพยายามสร้างความมั่นคงทางรายได้โดยการประกอบอาชีพที่สองหรืออาชีพที่สาม การประกอบธุรกิจที่ลงทุนไม่มากนักก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ เช่น เปิดร้านขายเสื้อผ้า ขายสินค้าพื้นเมือง ขายของมือสอง เปิดร้านอาหาร เป็นต้น ร้านกาแฟก็เป็นธุรกิจอีกอย่างหนึ่งที่พบเห็นกันค่อนข้างมาก มีเปิดร้านในแหล่งชุมชน ในห้างสรรพสินค้า ประชาชนทั่วไปมักนิยมดื่มกันทั้งกาแฟทั่วไปและกาแฟสด เพราะกาแฟเป็นเครื่องดื่มที่มีกลิ่นและรสเป็นเอกลักษณ์ที่ชื่นชอบของคนทั่วไป เนื่องจากมีการคั่วบด และมีการชงกาแฟแบบพิเศษ (Specialty coffee shop) ที่มีการจัดเตรียมวัตถุดิบและอุปกรณ์อย่างดีมีกระบวนการชงอย่างถูกต้อง โดยพนักงานที่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดี มีมาตรฐานรับรองในทุกขั้นตอน ประกอบกับมีการตกแต่งร้านให้มีบรรยากาศที่ดี มีการสร้างบรรยากาศร้านตามแบบฉบับของตนและสร้างจุดเด่นเพื่อดึงดูดลูกค้าจากการนำเสนอกาแฟที่มีคุณภาพสูง ดังนั้นผู้ขายจึงให้ความสำคัญกับการนั่งดื่มกาแฟภายในร้าน รสชาติ คุณภาพ และการให้บริการ รวมทั้งเน้นการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยภายในร้านให้เกิดประโยชน์สูงสุด ร้านประเภทนี้มักมีราคาสินค้าค่อนข้างสูงกว่าร้านทั่วไป (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2549)

ร้านกาแฟพรีเมียมถือเป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมธุรกิจหนึ่ง ด้วยพฤติกรรมของผู้บริโภคชาวไทยที่ต้องการรสชาติกาแฟสดแท้ โดยพร้อมจะจ่ายในราคาที่สูงขึ้นเพื่อแลกกับคุณภาพที่ได้รับซึ่งในมุมมองของผู้บริโภค

มองว่าราคาไม่แพงเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ดีมีกาแฟสดที่รสเข้มข้นในบรรยากาศสบาย ด้วยอัตราค่ากาแฟ 80 -100 บาทต่อแก้ว (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2546)

ในช่วง พ.ศ.2553 ประเทศไทยมีร้านกาแฟพรีเมียมเกิดใหม่จำนวนมาก ทั้งขนาดใหญ่ กลาง เล็กและจิ๋ว ผู้ประกอบการรายใหม่ส่วนมากยังขาดความรู้เกี่ยวกับตลาด โดยเฉพาะภาวะการแข่งขันค่อนข้างสูงส่งผลให้ร้านกาแฟใหม่มีอัตราล้มเหลวสูงมาก ปี พ.ศ.2554 ธุรกิจร้านกาแฟพรีเมียมเติบโตได้ดี เนื่องจากกระแสนิยมดื่มกาแฟของคนไทยเพิ่มขึ้น ร้านกาแฟจะประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นกับปัจจัยระบบการจัดการร้านที่ดี เทคนิคการดึงลูกค้าเข้าร้านให้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะรูปแบบร้านที่ต้องโดดเด่นไม่ซ้ำใครรวมถึงรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2553)

สำหรับเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีร้านกาแฟพรีเมียม จำนวน 23 ร้าน ตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้า ย่านธุรกิจและแหล่งชุมชน (เทศบาลนครหาดใหญ่, 2554) ซึ่งได้รับความนิยมทั้งในกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มคนทำงานทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนใจในรสชาติของกาแฟหรือใช้เป็นที่พบปะพูดคุยเจรจาธุรกิจ ดังนั้นการศึกษารจัดการธุรกิจร้านกาแฟพรีเมียม จึงเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟ เพื่อให้ได้ประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้าในการประกอบธุรกิจ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคประกอบกับในเขตพื้นที่ของเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ถือเป็นศูนย์กลางธุรกิจภาคใต้ตอนล่าง ที่มีการส่งเสริมการลงทุนในประเภทธุรกิจแก่ผู้ประกอบการรายใหม่ๆ ดังนั้นการศึกษานี้อาจเป็นแนวทางในการลดความเสี่ยงทางธุรกิจลงได้ต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

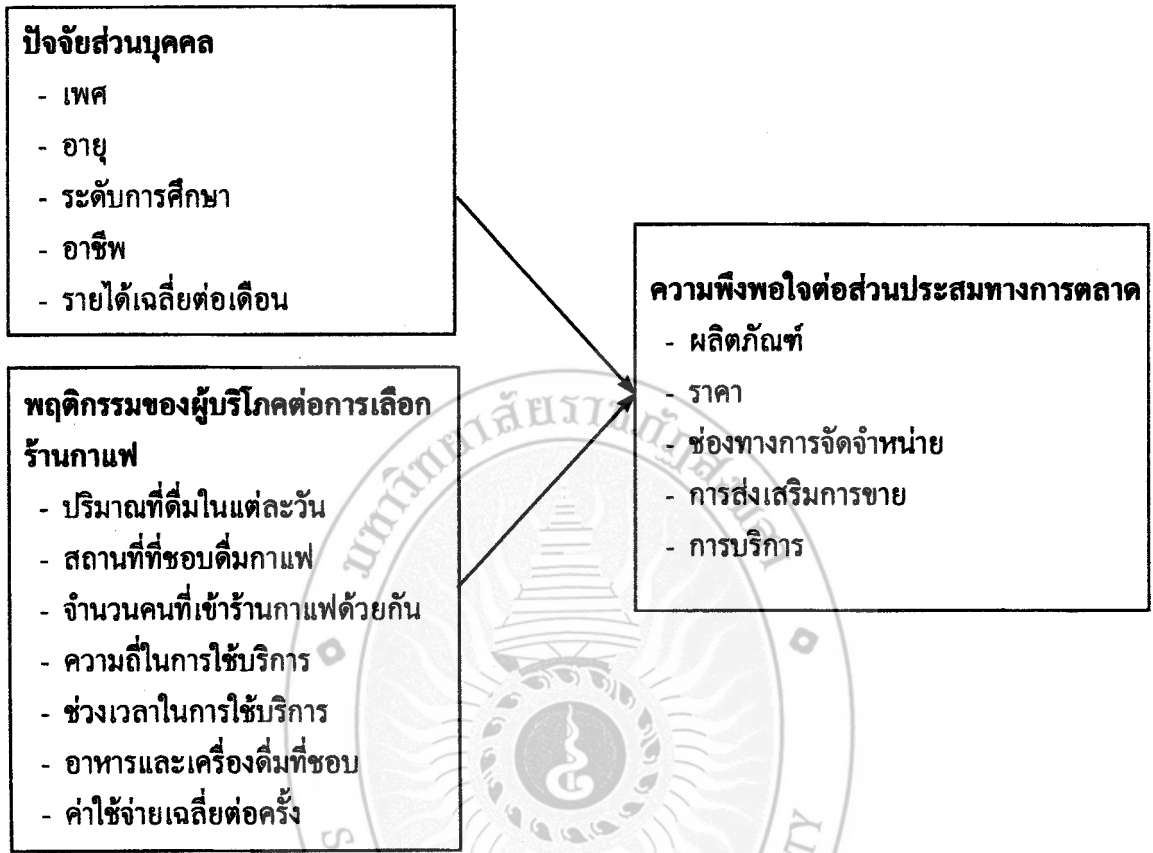
1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อส่วนประสมทางการตลาด
2. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาด
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่

จังหวัดสงขลา

### วิธีการวิจัย

ในครั้งนี้อย่างได้ทำการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งพบว่าส่วนประสมทางการตลาดที่สอดคล้องธุรกิจกาแฟคือ 7 ,P และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคกาแฟ ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปสร้างเป็นกรอบแนวคิด (ดังรูปที่ 1) และพิจารณาเป็นแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย



รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ทำการศึกษาคือ ผู้บริโภคกาแฟร้านกาแฟพรีเมียมและคำนวณขนาดตัวอย่างโดยสูตร  $n = Z^2 \sigma^2 / e^2$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$\sigma^2$  คือ ความแปรปรวนของประชากร ซึ่งอาจหาได้จากการทำวิจัยนำร่อง (Pilot study)

e คือ ขนาดของความคลาดเคลื่อนที่ผู้วิจัยกำหนดหรือความแตกต่างระหว่างค่าประชากรกับค่าสถิติ หรือค่าของกลุ่มตัวอย่าง

Z คือ ค่าคะแนนมาตรฐาน Z จากตารางที่ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนด

ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 460 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาจากกรอบแนวคิด ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และทดสอบความน่าเชื่อถือจากกลุ่มใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง 30 ชุด ได้ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.876

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สถิติพรรณนา ซึ่งใช้สำหรับพรรณนาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง ซึ่งใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย F-test และ t-test

ตัวแปรที่ทำการศึกษานี้ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1.1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานที่พักอาศัยและรายได้ต่อเดือน และ 1.2) พฤติกรรมผู้บริโภค ประกอบด้วย ปริมาณที่ดื่มในแต่ละวันสถานที่ที่ชอบดื่มกาแฟ จำนวนคนที่เข้าร้านกาแฟด้วยกันความถี่ในการใช้บริการ ช่วงเวลาในการใช้บริการ อาหารและเครื่องดื่มที่ชอบ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง

## ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

### 1. ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคกาแฟ

ความพึงพอใจของผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมต่อส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมมีความพึงพอใจด้านรสชาติกาแฟในระดับมากที่สุด ด้านราคาพบว่าผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมมีความพึงพอใจด้านราคาเครื่องดื่มในระดับมากที่สุด ด้านสถานที่พบว่าผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมมีความพึงพอใจด้านบรรยากาศและการตกแต่งร้านในระดับมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่าผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมมีความพึงพอใจด้านคู่มือส่วนลดอาหารและเครื่องดื่ม และด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในระดับมากที่สุด ด้านการให้บริการ พบว่าผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมมีความพึงพอใจด้านการต้อนรับของพนักงานในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม พบว่าผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมมีความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาด ด้านการให้บริการในระดับมากที่สุด และในภาพรวม พบว่าผู้บริโภคกาแฟแบบพรีเมียมมีความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาดในระดับมากที่สุด

### 2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคกาแฟ แบบพรีเมียมในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจด้านราคาและด้านการส่งเสริมทางการตลาด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ตามลำดับ ผู้บริโภคที่มีระดับรายได้ที่ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านราคาและภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และร้อยละ 90 ตามลำดับ ในขณะที่ผู้บริโภคที่มีปัจจัย เพศ อายุ และอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดทั้งในรายด้านและภาพรวม ในส่วนของปัจจัยด้านพฤติกรรมยังพบว่าที่มีผู้บริโภคที่มีสถานที่ที่ชอบดื่มกาแฟแตกต่างกันมีระดับความพึงพอใจด้านการส่งเสริมทางการตลาด และด้านการให้บริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้บริโภคที่มีปัจจัยที่ทำให้เข้าร้านกาแฟแตกต่างกันมีระดับความพึงพอใจด้านการส่งเสริมทางการตลาดและภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และร้อยละ 90 ตามลำดับ ผู้บริโภคที่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร้านกาแฟแตกต่างกันมีระดับความพึงพอใจด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการให้บริการและภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ร้อยละ 95 และร้อยละ 90 ตามลำดับ ในขณะที่ปริมาณการดื่มกาแฟต่อวันและความถี่การให้บริการร้านกาแฟ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาด

### 3. แนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียม

แนวทางการจัดการด้านการตลาดของร้านกาแฟแบบพรีเมียม เพื่อให้ลูกค้ามาใช้บริการจำนวนมาก  
ดังต่อไปนี้

**ด้านผลิตภัณฑ์** ควรมีการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการนำเสนอประเภทของผลิตภัณฑ์ใหม่ ให้มีทางเลือกที่หลากหลาย มีอาหารจานเดียว มีขนมขบเคี้ยว ขนมเค้กที่รสชาติดีมีชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือ ส่วนอาหารและเครื่องดื่มที่ต้องปรุงควรเน้นคุณภาพของวัตถุดิบ เพื่อให้อาหารและเครื่องดื่มมีรสชาติดีมีกลิ่นและสีสันทันเป็นที่พึงพอใจของลูกค้า เช่น ต้องมีความสด มีความเป็นธรรมชาติมากที่สุด เป็นต้น จะมีการได้รับการตรวจอาหารปลอดภัยจากสาธารณสุข อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือ 6, 3, 1 เดือนต่อครั้ง ตามความสะดวก บางร้านได้มีป้ายแสดงให้ลูกค้าได้เห็นเพื่อเพิ่มความมั่นใจว่ามีการตรวจอาหารปลอดภัยจากสาธารณสุข

**ด้านราคาอาหารและเครื่องดื่ม** ควรตั้งราคาให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้โดยหวังเพียงกำไรปกติ เพื่อเพิ่มยอดขาย หรืออาจจะขายในราคาเดิมแต่เพิ่มของแถมหรือจัดโปรโมชั่น ทั้งนี้ต้องตั้งราคาหลายระดับ เพื่อให้ครอบคลุมประเภทลูกค้าและเหมาะกับกำลังซื้อให้มากที่สุด

**ด้านสถานที่** ท่าเล บรรยากาศในร้าน สถานที่ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นแรกในการดำเนินการเปิดร้านกาแฟ สถานที่ควรตั้งอยู่แหล่งชุมชน มีที่จอดรถสะดวกและเพียงพอ ตกแต่งร้านให้นั่งสบาย มีความเป็นธรรมชาติ สะอาด และมีบรรยากาศที่ร่มรื่น เพื่อจูงใจลูกค้าเพราะลูกค้าจะได้ผ่อนคลายความเหนื่อยล้าความเครียด เมื่อเข้ามาในร้าน อีกทั้งให้บริการ WIFI ให้ลูกค้าได้ใช้ฟรี เนื่องจากทุกวันนี้ลูกค้ามีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์สื่อสารระบบออนไลน์ที่ต้องอาศัยสัญญาณเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จะช่วยให้ลูกค้ามีความสะดวก คล่องตัว และสามารถนั่งได้นาน

**ด้านการส่งเสริมการขาย การโปรโมชั่น** ร้านกาแฟควรมีการกำหนดจำนวนกาแฟที่ดื่มครบ 10 แก้ว จะแถมฟรี 1 แก้ว หรือมีการแจกคูปองสะสมตามจำนวนเงินที่ใช้บริการเพื่อให้ส่วนลดในครั้งต่อไป และมีการกำหนดวันที่ทางร้านจะมีส่วนลด คือวันใดวันหนึ่งที่มีข้อมูลว่ามีจำนวนลูกค้าน้อย ก็จะจัดโปรโมชั่นในวันนั้นเพื่อจูงใจลูกค้า

**ด้านการให้บริการ** ควรเน้นที่ตัวพนักงานหรือบริกร ทั้งนี้จะให้ความสำคัญ 2 ประเด็น คือ เรื่องการแต่งกายต้องดูดี สะอาดและสุภาพ กำหนดให้มียูนิฟอร์มอย่างชัดเจน และเรื่องพฤติกรรมในการให้บริการโดยเน้นว่าพนักงานต้องยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาไพเราะ เป็นคนที่อ่อนน้อม ดูแลลูกค้าอย่างเป็นกันเอง ต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อแรงกดดันจากลูกค้าให้ได้ โดยไม่ได้ตอบลูกค้าด้วยวาจาหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทางตรงต่อผู้ที่มีความสนใจในธุรกิจร้านกาแฟหรือผู้ที่กำลังทำธุรกิจร้านกาแฟ เพราะได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงรวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคกาแฟของกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น ส่วนประโยชน์ทางอ้อมคือผู้บริโภคได้มีโอกาสได้รับการจากร้านกาแฟที่ตรงตามความต้องการ มีความสุขกับการได้ลิ้มรสกาแฟที่ถูกต้อง บรรยากาศ และบริการที่สอดคล้องกับวาระและโอกาสต่างๆ

### ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการด้านการตลาดของธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียม ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อได้นำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

กลยุทธ์ทางการตลาดที่น่าสนใจของร้านกาแฟแบบพรีเมียมที่ประกอบธุรกิจเพื่อผลกำไรทางกลไกการตลาด สามารถสร้างผลกำไรทางธุรกิจได้โดยต้องตระหนักและให้ความสำคัญด้านการให้บริการ ด้านราคาและรสชาติอาหารและเครื่องดื่ม เพราะสิ่งนี้จะตอบสนองความต้องการผู้บริโภคได้ดี ส่วนด้านราคานั้นผู้บริโภคให้ความสำคัญรองลงมา ทั้งนี้ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าและบวกเพิ่มกับสภาพบรรยากาศและส่วนที่ให้บริการเสริมความสะดวกสบาย เช่น การให้บริการ WIFI เป็นต้น แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้ประกอบการไม่ควรมองข้าม คือ

พฤติกรรมของพนักงาน จะต้องให้พนักงานทุกคนมีหัวใจบริการอย่างเต็มใจ เพราะจะเป็นการส่งเสริมการขายเนื่องจากการเป็นการดึงดูดผู้บริโภคได้ดีอีกทางเลือกหนึ่ง จะก่อให้เกิดความพึงพอใจได้อย่างมาก ดังนั้นถ้าผู้ประกอบการสามารถสร้างกลยุทธ์ได้ตามที่กล่าวมา ผู้บริโภคก็จะตัดสินใจเลือกใช้บริการด้วยความประทับใจ อันจะส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง

### ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจกาแฟแบบพรีเมียมที่รวมกาแฟทุกประเภท โดยเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการในเมืองใหญ่หรือแหล่งท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งนี้ควรวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อต้องการข้อมูลเชิงลึกที่มีความหลากหลาย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการรายใหม่ นายทุนหรือแหล่งเงินทุน รวมถึงผู้ผลิตกาแฟที่เป็นวัตถุดิบ
2. ควรมีการเก็บข้อมูลเรื่องนี้ด้วยวิธีสังเกตการณ์และบันทึกข้อมูลตามแบบของเครื่องมือ โดยการแฝงตัวไปเป็นพนักงานในร้านอย่างน้อย 1 เดือนต่อร้าน จำนวน 5 ร้าน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก วิธีนี้อาจจะต้องใช้เวลานาน แต่จะได้ข้อมูลที่มีความลึกและกว้างอย่างครอบคลุมและมีความน่าเชื่อถือ โดยจะทำงานวิจัยปริมาณหรือวิจัยเชิงคุณภาพ หรือใช้เป็นวิจัยเชิงผสมก็ได้

### เอกสารอ้างอิง

- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย บริษัท จำกัด. (2546). ร้านกาแฟพรีเมียม: คาวรุ่ง ... ในธุรกิจผลิตภัณฑ์กาแฟไทย. สืบค้น 20 มกราคม 2555, จาก: <http://www.kasikornresearch.com/TH/K-EconAnalysis/Pages/ViewSummary.aspx?docid=3541>.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย บริษัท จำกัด.(2553). บทความแฟรนไชส์เครื่องดื่มนำลงทุนปี 2553-2554. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2555, จาก: <http://www.thaifranchise center.com/document/show.php?docuID=289>.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2549). การปรับตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย. สืบค้น 10 มกราคม 2557, จาก:<http://cms.sme.go.th/osmep>.

การศึกษาวิธีการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองระยะเล็ก  
Study on Application of *Andrographis paniculata* (Burm. F) Wall.  
ex Nees in Starting Period Native Chicken

วรัญญา ชะโนวรรณะ<sup>1\*</sup>

Waranya Chanowanna<sup>1\*</sup>

<sup>1\*</sup>นิสิตปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีการเกษตร  
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

<sup>1\*</sup>Graduate Programmes Master of Science, Program in Agricultural Technology Management  
of Graduate School Songkhla Rajabhat University, Meunag, Songkhla, 90000

\*ผู้นิพนธ์ประสานงาน : หมายเลขโทรศัพท์ 08-4750-8011 และ E-mail : waranyachasa@gmail.com

**บทคัดย่อ**

การศึกษาวิธีการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตั้งแต่อายุแรกเกิดจนถึง 6 สัปดาห์ โดยใช้ไก่พื้นเมือง จำนวน 300 ตัว วางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 4 ซ้ำๆ ละ 15 ตัว โดยเสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรบดแห้งที่ระดับร้อยละ 0, 0.1 และ 0.3 และสารสกัดฟ้าทะลายโจรที่ระดับร้อยละ 0.1, 0.3 ในสูตรอาหารพบว่า การเสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรบดแห้งที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารในช่วงอายุ 0-4 สัปดาห์ ทำให้ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารของไก่พื้นเมืองดีกว่ากลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P < 0.05$ )

**คำสำคัญ :** ไก่พื้นเมือง ฟ้าทะลายโจร

**Abstract**

Study on Application of *Andrographis paniculata* (Burm. F) Wall. ex Nees in starting period native chicken. The experiment was conducted to assess the effect of using *A. paniculata* on growth of 300 native chickens (from birth to 6 weeks of age). There were 5 treatments, with 4 replications (with 15 chickens per replication). The treatment in completely randomized design (CRD) included the chickens which were fed with either dried-ground powder (at 0, 0.1, and 0.3 % by weight of feed) or the crude extract of *A. paniculata* (at 0.1, 0.3 % by weight of feed). The result of supplementing the feed with dried-ground powder of *A. paniculata* (at 0.1% by weight of feed) during 0-4 weeks of age had feed conversion ratio (FCR) better than other treatment, with statistical significant difference at  $P < 0.05$ .

**Keywords :** Native Chicken, *Andrographis paniculata*

## บทนำ

ประเทศไทยมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมาตั้งแต่อดีตกาล และเกษตรกรในชนบทจะเลี้ยงไก่พื้นเมืองเกือบทุกครัวเรือน ซึ่งแต่ละครัวเรือนจะมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยเฉลี่ยประมาณ 10-20 ตัว การเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรนั้นจะเลี้ยงโดยอาศัยการปล่อยให้ไก่หากินเองตามธรรมชาติ หรือบางครั้งเกษตรกรจะนำเศษอาหารให้ไก่กิน เวลากลางวันไก่จะนอนใต้ถุนบ้าน หรือตามต้นไม้ซึ่งเปรียบเหมือนโรงเรือนของไก่ ไก่พื้นเมืองเหล่านี้จะเลี้ยงไว้เป็นแหล่งอาหารโปรตีนของครอบครัว โดยกินเนื้อไก่ และไข่ไก่ นอกจากนี้ยังขายเป็นรายได้เสริม โดยทั่วไปมักจะปล่อยให้แม่ไก่ฟักไข่เองทั้งหมด เมื่อไก่มีน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาเลี้ยง 20 สัปดาห์ จึงจะขายไก่ หรือใช้บริโภคภายในครอบครัว (เจ็ดชัย รัตนเศรษฐากุล และคนอื่นๆ, 2541, น.1)

การสูญเสียไก่เล็กเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจในอันดับต้นๆ เสมอมา ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องเสริมอาหารด้วยวัตถุที่เติมในอาหาร (feed additives, FA) โดยเฉพาะปฏิชีวนะสารในระดับเร่งการเจริญเติบโต (antibiotic growth promoter, AGP) เพื่อช่วยป้องกันควบคุมโรค ช่วยลดการสูญเสีย และกระตุ้นสมรรถนะการเจริญเติบโตช่วยลดต้นทุนการผลิตอยู่ตลอดมา แต่ในยุคปัจจุบันที่ผู้บริโภคต้องการอาหารที่ปลอดภัยจึงจำเป็นต้องแสวงหาวัตถุทางเลือกที่สามารถควบคุมโรคและเพิ่มสมรรถนะการเจริญเติบโตทดแทน FA และ AGPs หนึ่งในทางเลือกที่มีสมรรถภาพสูงคือการใช้สมุนไพร (สารโชนิ์ คำเจริญ และคนอื่นๆ, 2551, น.1)

ฟ้าทะลายโจรเป็นสมุนไพรที่มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ คือ *Andrographis paniculata* (Burm. f.) Wall. Ex. Nees. วงศ์ Acanthaceae ซึ่งมีการทดลองใช้ในไก่ในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้ฟ้าทะลายโจรต้มกับน้ำให้ไก่กินในช่วงระยะของการผลิต 47 วัน โดยให้ในช่วง 3 สัปดาห์แรก ซึ่งเป็นช่วงเหมาะสมที่สุดในการช่วยลดอัตราการตายของไก่ เพราะเป็นช่วงที่ไก่อังเล็กมีโอกาสติดเชื้อ และมีอัตราการตายสูง จากการศึกษาไก่กระทงพันธุ์อาร์เบอร์ เอเคอร์ (Arbor Acres) โดยทดลองดูผลของการเสริมด้วยน้ำที่ได้จากการหมักพืชสมุนไพรฟ้าทะลายโจรด้วยจุลินทรีย์อีเอ็มในน้ำดื่ม พบว่ามีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อลักษณะที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพการผลิต และคุณภาพซากในบางลักษณะเท่านั้น แต่ไม่มีผลต่อคุณค่าทางโภชนาการของเนื้ออกไก่ (เทอด เทศประทีป และคนอื่นๆ, 2545, น.4)

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหาวิธีการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรที่เหมาะสมต่อการผลิตไก่พื้นเมืองระยะเล็กของเกษตรกรรายย่อย

## วิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้วางแผนการทดลองเป็นแบบสุ่มสมบูรณ์ (Completely Randomized Design: CRD) โดยใช้ลูกไก่พื้นเมืองแรกเกิดคละเพศ จำนวน 300 ตัว ซึ่งได้จากลูกไก่ที่เกิดในวันเดียวกัน และแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 4 ซ้ำๆ ละ 15 ตัว โดยลูกไก่แต่ละกลุ่มจะได้รับปัจจัยการทดลองต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 อาหารควบคุมที่ไม่ได้เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจร

กลุ่มที่ 2 อาหารควบคุมเสริมด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจรในรูปแบบใบ และต้นแห้งบดผสมอาหารในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง อัตราส่วนน้ำหนักแห้งร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร



กลุ่มที่ 3 อาหารควบคุมเสริมด้วยสมุนไพรฟ้าทะลายโจรในรูปแบบใบ และต้นแห้งบดผงผสมอาหาร ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง อัตราส่วนน้ำหนักแห้งร้อยละ 0.3 ในสูตรอาหาร

กลุ่มที่ 4 อาหารควบคุมเสริมสารสกัดหยาบสมุนไพรฟ้าทะลายโจรร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร

กลุ่มที่ 5 อาหารควบคุมเสริมสารสกัดหยาบสมุนไพรฟ้าทะลายโจรร้อยละ 0.3 ในสูตรอาหาร

อาหารทดลองสำหรับไก่ในช่วงอายุ 0 - 6 สัปดาห์ ดังตารางที่ 1 ในแต่ละกลุ่มจะได้รับอาหาร ที่มีระดับโปรตีนร้อยละ 16 ไก่ทดลองถูกเลี้ยงในระบบโรงเรือนแบบเปิด และเลี้ยงบนพื้นที่ปูด้วยวัสดุรองพื้น การให้อาหาร และน้ำเป็นแบบเต็มที่ และไม่มีการให้วัคซีนตลอดระยะเวลาการทดลอง โดยการดำเนินการเลี้ยงไก่ในสถานปฏิบัติการณ์สัตวบาล คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

### การสกัดหยาบฟ้าทะลายโจร

นำฟ้าทะลายโจรอบแห้ง ไปบดละเอียด และร่อนผ่านตะแกรงหมายเลข 20 จากนั้นซึ่งผงฟ้าทะลายโจร 100 กรัม หมักด้วยแอลกอฮอล์ 95% ปริมาตร 1,000 มิลลิลิตร นาน 5 วัน กรองส่วนใสด้วยกระดาษกรอง No.1 นำส่วนของเหลวที่สกัดได้ไประเหยเอทิลแอลกอฮอล์ภายใต้สุญญากาศด้วยเครื่องระเหยแบบหมุน (Rotary evaporator) ที่อุณหภูมิ 50 °C จนแห้ง (ตัดแปลงจาก จุไรวรรณ รุ่งกำเนิดวงศ์ และสมพร รุ่งกำเนิดวงศ์, 2553, น.5) ของเหลวเข้มข้นที่เหลือจะถูกนำไปผสมด้วยแป้งข้าวเจ้าในอัตราส่วน ฟ้าทะลายโจรอบแห้ง 1,000 กรัมต่อแป้งข้าวเจ้า 250 กรัม จากนั้นจึงนำไปอบด้วยตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิไม่เกิน 55 °C จนแห้ง แล้วบดละเอียดก่อนนำไปใช้ (ตัดแปลงจาก ประภากร ธาราฉาย, มานิตย์ เทวรักษ์พิทักษ์, และสุกิจ ชันรปราบ, 2552, น.2)

ตารางที่ 1 ส่วนประกอบ และคุณค่าทางโภชนาการโดยการคำนวณในสูตรอาหารต่างๆ ที่ใช้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ช่วงอายุ 0-6 สัปดาห์

วัตถุดิบอาหารสัตว์	สูตรอาหาร				
	สูตรที่ 1	สูตรที่ 2	สูตรที่ 3	สูตรที่ 4	สูตรที่ 5
ข้าวโพด บด	47.50	47.50	47.50	47.50	47.50
กากถั่วเหลือง (ร้อยละ 44)	18.50	18.50	18.50	18.50	18.50
ปลายข้าว	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00
รำละเอียด	12.50	12.50	12.50	12.50	12.50
ปลาป่น (ร้อยละ 55)	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50
โดแคลเซียมฟอสเฟต	2.00	1.90	1.70	1.97	1.91

ตารางที่ 1 ส่วนประกอบ และคุณค่าทางโภชนาะโดยการคำนวณในสูตรอาหารต่างๆ ที่ใช้เลี้ยงไก่พื้นเมือง  
ช่วงอายุ 0-6 สัปดาห์ (ต่อ)

วัตถุดิบอาหารสัตว์	สูตรอาหาร				
	สูตรที่ 1	สูตรที่ 2	สูตรที่ 3	สูตรที่ 4	สูตรที่ 5
เปลือกหอยป่น	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
เกลือ	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50
พรีมิกซ์	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50
ฟัททะเลายโจรบดแห้ง	-	0.10	0.30	-	-
สารสกัดหยาบฟัททะเลายโจร	-	-	-	0.10	0.30
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
องค์ประกอบทางโภชนาะโดยการคำนวณ					
โปรตีน (ร้อยละ)	16.00	16.00	16.00	16.00	16.00
พลังงานที่ใช้ประโยชน์ได้ (กิโลแคลอรี; อาหาร 1 กิโลกรัม)	3,009.76	3,009.76	3,009.76	3,009.76	3,009.76
แคลเซียม (ร้อยละ)	1.07	1.05	1.00	1.07	1.05
ฟอสฟอรัส (ร้อยละ)	0.58	0.56	0.52	0.58	0.56

สูตรอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในตารางที่ 1 การสกัดฟัททะเลายโจรที่ร้อยละ 0.10 และ 0.30 ในสูตรอาหาร ได้ปริมาณสารสกัดเท่ากับ 0.03 และ 0.09 ตามลำดับ อีกทั้งปริมาณแคลโคตรวมของสารสกัดฟัททะเลายโจรที่ร้อยละ 0.10 และ 0.30 ในสูตรอาหารนั้นเท่ากับ 40 และ 120 ppm. (ประกาศ ราชอาณาจักร, มานิตย์ เทวรักษ์พิทักษ์, และสุกิจ ชันชรปาว, 2552, น.3)

### ขั้นตอนและการเก็บข้อมูล

ซึ่งบันทึกน้ำหนัก และปริมาณอาหารที่กินของลูกไก่พื้นเมืองที่อายุแรกเกิด 1 , 2, 3, 4, 5 และ 6 สัปดาห์ เพื่อเก็บข้อมูลจากการทดลองต่างๆ ดังนี้ คือ ปริมาณอาหารที่กิน น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น อัตราการเจริญเติบโต ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหาร อัตราการเลี้ยงรอดซึ่งจะใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$\text{ปริมาณอาหารที่กินต่อตัว} = \frac{\text{น้ำหนักอาหารที่ให้}-\text{น้ำหนักอาหารที่เหลือ (kg)}}{\text{จำนวนไก่}}$$

$$\text{น้ำหนักที่เพิ่มขึ้นต่อตัว} = \frac{\text{น้ำหนักไก่เมื่อสิ้นสุดการทดลอง}-\text{น้ำหนักไก่เมื่อเริ่มต้นการทดลอง (kg)}}{\text{จำนวนไก่ที่ซัง (ตัว)}}$$

$$\text{อัตราการเจริญเติบโต} = \frac{\text{น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น}}{\text{จำนวนวันที่เลี้ยง}}$$

ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหาร =  $\frac{\text{ปริมาณอาหารที่กินน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น}}{\text{น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น}}$

อัตราการเลี้ยงรอด =  $\frac{\text{จำนวนไก่สิ้นสุดการทดลอง} \times 100}{\text{จำนวนไก่เริ่มต้นการทดลอง}}$

### การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองทั้งหมดนำมาวิเคราะห์หาค่าความแปรปรวน (Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่ได้จากแต่ละกลุ่มทดลองโดยวิธี Duncan's new Multiple Range Test (DMRT)

### ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

ผลการศึกษาของผลการเสริมสมุนไพรรักษาโรคลำไส้อักเสบในสุกรอาหารต่อสมรรถภาพการผลิตไก่พื้นเมืองนั้น พบว่าสมรรถนะการผลิตไก่ ได้แก่ ปริมาณอาหารที่กิน น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น อัตราการเจริญเติบโต ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหาร เปอร์เซ็นต์การเลี้ยงรอด ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลของการเสริมฟ้าทะลายโจรต่อปริมาณอาหารที่กิน น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น อัตราการเจริญเติบโต ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหาร อัตราการเลี้ยงรอด

	สูตรอาหาร					C.V. (%)	F-test
	สูตรที่ 1	สูตรที่ 2	สูตรที่ 3	สูตรที่ 4	สูตรที่ 5		
<b>น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น (กรัม/ตัว)</b>							
น้ำหนักเริ่มต้น	28.91 ± 1.07	30.31 ± 1.08	29.69 ± 1.49	29.53 ± 2.06	28.44 ± 2.31	5.72	ns
0-2 สัปดาห์	48.2 ± 4.7 <sup>ab</sup>	54.2 ± 2.4 <sup>a</sup>	46.9 ± 8.5 <sup>ab</sup>	44.0 ± 6.9 <sup>b</sup>	47.6 ± 3.0 <sup>ab</sup>	11.6	*
0-4 สัปดาห์	132.9 ± 11.3 <sup>ab</sup>	154.2 ± 2.3 <sup>a</sup>	135.3 ± 9.6 <sup>ab</sup>	128.4 ± 16.6 <sup>b</sup>	132.4 ± 6.0 <sup>ab</sup>	7.7	**
0-6 สัปดาห์	257.5 ± 22.7	285.4 ± 11.8	254.5 ± 19.4	260.0 ± 40.7	258.9 ± 13.9	9.1	ns
<b>ปริมาณอาหารที่กิน (กรัม/ตัว)</b>							
0-2 สัปดาห์	133.1 ± 1.9 <sup>ab</sup>	135.1 ± 4.2 <sup>a</sup>	129.8 ± 3.6 <sup>ab</sup>	123.3 ± 8.4 <sup>b</sup>	130.7 ± 4.1 <sup>ab</sup>	3.8	**
0-4 สัปดาห์	481.7 ± 8.5	466.0 ± 26.7	476.8 ± 4.8	469.8 ± 10.2	483.8 ± 16.3	3.2	ns
0-6 สัปดาห์	990.1 ± 74.0	80.8 ± 86.6	981.8 ± 74.9	1,015.6 ± 34.6	1,050.2 ± 39.1	6.5	ns
<b>ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหาร</b>							
0-2 สัปดาห์	2.78 ± 0.23	2.50 ± 0.13	2.85 ± 0.58	2.83 ± 0.27	2.75 ± 0.13	11.4	ns
0-4 สัปดาห์	3.64 ± 0.33 <sup>a</sup>	3.02 ± 0.13 <sup>b</sup>	3.54 ± 0.25 <sup>a</sup>	3.70 ± 0.48 <sup>a</sup>	3.66 ± 0.26 <sup>a</sup>	8.9	*
0-6 สัปดาห์	3.85 ± 0.20	3.43 ± 0.17	3.88 ± 0.52	3.98 ± 0.63	3.97 ± 0.63	10.6	ns
<b>อัตราการเจริญเติบโต (กรัม/ตัว/วัน)</b>							
0-2 สัปดาห์	3.4 ± 0.3 <sup>ab</sup>	3.9 ± 0.1 <sup>a</sup>	3.3 ± 0.6 <sup>ab</sup>	3.2 ± 0.5 <sup>b</sup>	3.4 ± 0.2 <sup>ab</sup>	11.7	*
0-4 สัปดาห์	4.7 ± 0.4 <sup>ab</sup>	5.5 ± 0.6 <sup>a</sup>	4.8 ± 0.3 <sup>ab</sup>	4.6 ± 0.6 <sup>b</sup>	4.7 ± 0.2 <sup>ab</sup>	8.0	**
0-6 สัปดาห์	6.1 ± 0.6	6.8 ± 0.2	6.0 ± 0.4	6.2 ± 0.9	6.2 ± 0.3	9.1	ns
<b>อัตราการเลี้ยงรอดของไก่พื้นเมือง</b>							
0-6 สัปดาห์	98.7 ± 3.6	100 ± 0	100 ± 0	100 ± 0	98.7 ± 3.6	2.31	ns

**หมายเหตุ :** ค่าเฉลี่ยที่มีอักษรต่างกันในแนวนอนเดียวกัน

ns : ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

\* : แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

\*\* : แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.01

### **น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้น**

น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นของโกพื้นเมืองช่วงอายุ 0-2 สัปดาห์ โกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารมีน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นดีกว่าโกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับสารสกัดพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P < 0.05$ ) แต่การเสริมสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0, 0.1, 0.3 และสารสกัดพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.3 นั้นไม่แตกต่างกันทางสถิติ สำหรับน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นของโกพื้นเมืองช่วงอายุ 0-4 สัปดาห์นั้น โกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร มีน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นดีกว่าโกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับสารสกัดพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P < 0.01$ ) อย่างไรก็ตามโกพื้นเมืองช่วงอายุ 0-6 สัปดาห์ โกพื้นเมืองทุกกลุ่มมีน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นของโกพื้นเมืองไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ สอดคล้องกับ ประภากร ธาราฉาย, มานิตย์ เทวรักษ์พิทักษ์, และสุกิจ ชันชปราบ (2552, น.5) ซึ่งพบว่าการเสริมพยาธิในสูตรอาหารที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P < 0.05$ )

### **ปริมาณอาหารที่กิน**

ปริมาณอาหารที่กินได้ของโกพื้นเมืองช่วงอายุ 0-2 สัปดาห์ ของโกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารมีปริมาณอาหารที่กินได้ดีกว่าโกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับสารสกัดพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P < 0.05$ ) แต่การเสริมสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0, 0.1, 0.3 และ สารสกัดพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.3 นั้นไม่แตกต่างกันทางสถิติ สำหรับผลการเสริมและไม่เสริมสารสกัดพยาธิในโกพื้นเมืองช่วงอายุ 0-4 และ 0-6 สัปดาห์นั้น พบว่าปริมาณอาหารที่กินได้ของโกพื้นเมืองไม่แตกต่างกันทางสถิติเช่นกัน สอดคล้องกับ ประภากร ธาราฉาย, มานิตย์ เทวรักษ์พิทักษ์, และสุกิจ ชันชปราบ (2552, น.5) ซึ่งพบว่าการเสริมพยาธิที่ระดับต่างกัน ในสูตรอาหารที่ช่วงอายุแรกเกิดถึง 40 วัน มีปริมาณอาหารที่กินไม่แตกต่างกันทางสถิติ ( $P > 0.05$ )

### **ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหาร**

ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารของโกพื้นเมืองของโกพื้นเมืองช่วงอายุ 0-4 สัปดาห์นั้น โกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร มีประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารดีกว่าโกพื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0, 0.3 และ สารสกัดพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1, 0.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P < 0.05$ ) แต่การเสริมสมุนไพรรักษาพยาธิในโกพื้นเมืองช่วงอายุ 0-2 และ 0-6 สัปดาห์ พบว่าประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารของโกพื้นเมืองทุกกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่าการเสริมสมุนไพรรักษาพยาธิที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนอาหารดีกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสอดคล้องกับไพโรจน์ มะหะหมัด (2549, น.5) ที่ใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรสดแห้งในสูตรอาหารที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารเลี้ยงไก่แจ้ มีแนวโน้มว่าประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารดีกว่ากลุ่มอื่นทั้งในช่วงอายุ 0-2 และ 0-4 สัปดาห์

### อัตราการเจริญเติบโต

อัตราการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองที่ช่วงอายุ 0-2 สัปดาห์ ซึ่งไก่พื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรสดแห้งที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร มีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าไก่พื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับสารสกัดฟ้าทะลายโจรที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P < 0.05$ ) แต่การเสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรสดแห้งที่ระดับร้อยละ 0, 0.1, 0.3 และสารสกัดฟ้าทะลายโจรที่ระดับร้อยละ 0.3 นั้นไม่แตกต่างกันทางสถิติ สำหรับอัตราการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองช่วงอายุ 0-4 สัปดาห์นั้น ไก่พื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรสดแห้งที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร มีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าไก่พื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับสารสกัดฟ้าทะลายโจรที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหาร อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ( $P < 0.01$ ) อย่างไรก็ตามไก่พื้นเมืองในช่วงอายุ 0-6 สัปดาห์ พบว่าไก่พื้นเมืองทุกกลุ่มมีอัตราการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ สอดคล้องกับ ประภากร ธาราฉาย, มานิตย์ เทวรักษ์พิทักษ์ และสุกิจ ชันชรปราบ (2552, น.5) ซึ่งพบว่า การเสริมฟ้าทะลายโจรในสูตรอาหารทำให้มีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างมีความแตกต่างกันทางสถิติ ( $P < 0.05$ ) อย่างไรก็ตามถ้าไก่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรเป็นเวลานานอัตราการเจริญเติบโตอาจไม่แตกต่างกันเนื่องจากไก่มีความเคยชิน

### เปอร์เซ็นต์การเลี้ยงรอด

ส่วนเปอร์เซ็นต์การเลี้ยงรอดของไก่พื้นเมืองในทุกสูตรอาหารนั้นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการตายของไก่พื้นเมืองตลอดการทดลองนั้น มีเพียงตายในสัปดาห์แรกของการเลี้ยงเท่านั้น โดยไก่พื้นเมืองในกลุ่มที่เสริมฟ้าทะลายโจรสดแห้งที่ระดับร้อยละ 0.1 และกลุ่มที่เสริมสารสกัดฟ้าทะลายโจรที่ระดับร้อยละ 0.3 ในสูตรอาหาร มีการตายเพียงร้อยละ 1.3 ส่วนสัปดาห์อื่นไม่มีการตายเกิดขึ้น สาเหตุของการตายน่าจะมาจากลูกไก่ที่นำมาเลี้ยงไม่แข็งแรง อีกทั้งตลอดการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตลอดช่วง 6 สัปดาห์ และอัตราการเลี้ยงรอดของไก่พื้นเมืองของไก่พื้นเมืองไม่แตกต่างกัน

ทางสถิติซึ่งสอดคล้องกับ สารโจน์ คำเจริญ และคนอื่นๆ (2551, น.162) ซึ่งทำการศึกษาโดยการเสริมสารสกัดฟ้าทะลายโจรในอาหารไก่เนื้อ พบว่าอัตราการเลี้ยงรอดของไก่ทุกกลุ่มในการทดลอง คือมีอัตราการเลี้ยงรอดร้อยละ 98.97 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การเฉลี่ยของการเลี้ยงเป็นการค้า (สูญเสียไม่เกินร้อยละ 5) และไม่แตกต่างกันทางสถิติเช่นกัน แสดงว่าไก่ทดลองชุดนี้มีสุขภาพความแข็งแรงสมบูรณ์ดี และมีการควบคุมความปลอดภัยทางชีวภาพอย่างเข้มงวด มีภาวะคุกคามจากโรคต่ำจึงมีการสูญเสียไก่พื้นเมืองต่ำทั้งกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เสริมสารสกัดฟ้าทะลายโจร และกลุ่มที่เสริมสารสกัดฟ้าทะลายโจร อีกทั้งยังสอดคล้องกับ กมลทิพย์ พิลาแดง (2550, น.64) ซึ่งพบว่าผลของการเสริมสารสกัดฟ้าทะลายโจรในอาหารต่ออัตราการเลี้ยงรอดนั้น อัตราการเลี้ยงรอดของไก่ทุกกลุ่มมีค่าสูง คือ เลี้ยงรอดเฉลี่ยร้อยละ 98.97 (พิสัยร้อยละ 97.60 ถึง 100) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์การเฉลี่ยของการเลี้ยงเป็นการค้า (สูญเสียไม่เกินร้อยละ 5) เช่นกัน และไม่แตกต่างกันทางสถิติ แสดงว่าไก่ทดลองชุดนี้มีสุขภาพความสมบูรณ์ดี และมีการควบคุมความปลอดภัยทางชีวภาพอย่างเข้มงวด มีภาวะคุกคามจากโรคต่ำจึงมีการสูญเสียต่ำทั้งในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจร และกลุ่มที่เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจร

**สรุป**

การศึกษาวิธีการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองระยะเล็กสามารถสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

- 1) ไก่พื้นเมืองที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรทุกกลุ่มเมื่อเลี้ยงไปจนถึง 6 สัปดาห์หรือสิ้นสุดการทดลองจะมีสมรรถภาพการผลิตไข่พื้นเมืองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P>0.05$ )
- 2) ไก่พื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสารสกัดฟ้าทะลายโจรที่ระดับร้อยละ 0.1 และ 0.3 ในสูตรอาหารในทุกช่วงอายุมีสมรรถภาพการผลิตไข่พื้นเมืองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P>0.05$ )
- 3) ไก่พื้นเมืองกลุ่มที่ได้รับอาหารที่เสริมสมุนไพรฟ้าทะลายโจรระดับที่ระดับร้อยละ 0.1 ในสูตรอาหารในช่วงอายุแรกเกิด ถึงอายุ 4 สัปดาห์ มีประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารดีกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ( $P<0.05$ ) อีกทั้งมีแนวโน้มว่าอัตราการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองดีกว่ากลุ่มอื่นๆ เช่นเดียวกัน ดังนั้นวิธีการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเสริมในอาหารที่ระดับร้อยละ 0.1 ของสูตรอาหารเหมาะสมในการใช้สมุนไพรเลี้ยงไก่พื้นเมืองระยะเล็ก

**เอกสารอ้างอิง**

กมลทิพย์ พิลาแดง. (2550). ผลของการเสริมแกรนูโลสารสกัดสมุนไพรฟ้าทะลายโจรในอาหารต่อสมรรถนะการเจริญเติบโต คุณภาพเนื้อ และภูมิคุ้มกันในไก่เนื้อ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จุไรวรรณ รุ่งกำเนิดวงศ์ และสมพร รุ่งกำเนิดวงศ์. (2553). ผลของสารสกัดหยาดจากฟ้าทะลายโจร (*Andrographis paniculata*) ต่อองค์ประกอบเนื้อกระดูกและไขมัน และความต้านทานโรคในปลากะพงขาว. สงขลา: สถาบันวิจัยสุขภาพสัตว์น้ำชายฝั่ง.

เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล, และคนอื่นๆ. (2541). การเผยแพร่เทคโนโลยีการผลิตไก่พื้นเมืองลูกผสม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เทอด เทศประทีป, และคนอื่นๆ. (2545). โครงการการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรในการผลิตไก่เพื่อการส่งออก. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ประภากร ธาราฉาย, มานิตย์ เทวรักษ์พิทักษ์, และสุกิจ ชันขันธ์. (2552). ผลการเสริมสารสกัดหยาดฟ้าทะลายโจรในอาหารต่อสมรรถภาพการผลิตและการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางจุลกายวิภาคของลำไส้เล็กของไก่เนื้อ. ในการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 47. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ไพโรจน์ มะหะหมัด. (2549). การศึกษาพืชสมุนไพรฟ้าทะลายโจรเพื่อทดแทนยาปฏิชีวนะในการอนุบาลไก่เนื้อ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สาโรจน์ คำเจริญ, เยาวมาลย์ คำเจริญ, สาธิต พรตระกูลพิพัฒน์, วัชรีย์ คุณกิตติ, วีรพงศ์ ลุทธิตานนท์, และวิมลศรีภิญโญวณิช. (2551). การใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจรทดแทนวิตามินดีในอาหารเลี้ยงไก่เนื้อ และสุกรหลังหย่านม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

**การตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกรในอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา**  
**Farmer's Decision on Paddy Field under Oil Palm Plantation**  
**in Krasaesin District, Songkhla Province**

**พลากร สัตย์ซื่อ<sup>1\*</sup> ปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์<sup>2</sup>**

**Palakorn Satsue<sup>1\*</sup> Purawich Phitthayaphianant<sup>2</sup>**

**<sup>1\*</sup>สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**  
**อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112**

**<sup>1\*</sup>Department of Agricultural Economics, Faculty of Economics, Prince of Songkla University,**  
**Hatyai, Songkhla 90112**

**<sup>2</sup>ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**  
**อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90112**

**<sup>2</sup>Department of Agricultural Development, Faculty of Natural Resources,**  
**Prince of Songkla University, Hatyai, Songkhla 90112**

**\*ผู้พิมพ์ประสานงาน : หมายเลขโทรศัพท์ 08-9599-6344 และ E-mail : palakorn.sa@psu.ac.th**

**บทคัดย่อ**

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกร รวมทั้งประเมินระดับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา โดยทำการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในนาข้าวจำนวน 40 ราย ซึ่งทำการเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบของแมน-วิทนีย์ ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 58 ปี ปัจจัยจูงใจที่มีอิทธิพลมากต่อการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าว คือ ราคาปาล์มน้ำมัน เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขึ้นไป ได้แก่ ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน รายได้จากการประกอบอาชีพ รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน หนี้สิน ประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน และผลผลิตปาล์มน้ำมัน

**คำสำคัญ :** การตัดสินใจ ปลูกปาล์มน้ำมัน พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน พื้นที่นาข้าว

**Abstract**

This paper aimed to explore farmers' socio-economic characteristics and factors motivating decision on paddy field under oil palm plantation, examine farmers' knowledge of oil palm plantation, and investigate factors affecting area under oil palm plantation in Krasaesin District, Songkhla Province. The research collected primary data through semi-structured interviews with 40 farmers who grow oil palm in paddy fields, using the snowball sampling technique. Descriptive

~~statistics and Mann-Whitney test were applied for data analysis. The results found that the majority of farmers were male with an average age of 58 years. Prices of oil palm fresh fruit were a very influence on the decision to grow oil palm in paddy fields. Farmers' knowledge of oil palm plantation was moderate. The statistically significant factors affecting area under oil palm plantation were education level, number of household labor, farmer's income, household income, household expenditure, debt, years of oil palm farm experience and oil palm outputs (P < 0.05).~~

**Keywords :** Decisions Making, Oil Palm, Area under Oil Palm Plantation, Paddy Field

### บทนำ

การผลิตทางการเกษตรในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพที่เน้นความพอเพียงไปสู่การผลิตเพื่อการค้าที่เน้นปริมาณและคุณภาพของผลผลิตมากขึ้น เกษตรกรมีการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ และ/หรือเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นแทนพืชเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิม รวมถึงมีการขยายพื้นที่เพื่อเพาะปลูกพืชที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง เช่น ปาล์มน้ำมัน ยางพารา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการตอบสนองความต้องการของตลาด อันจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้เพื่อการบริโภคสินค้าและบริการ ตัวอย่างเช่น การปลูกปาล์มน้ำมันแทนข้าว ทั้งในพื้นที่นาข้าวปกติและนาข้าวร้างในภาคใต้ เนื่องจากปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทวีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น ในขณะที่ข้าวกลับมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจไม่มากนักเมื่อเทียบกับภาคอื่น เพราะเกษตรกรในภาคใต้ผลิตข้าวได้น้อยและมีคุณภาพต่ำ ทำให้ต้องมีการนำเข้าข้าวจากภาคอื่น (อัจฉรา ทองประดับ, 2553, น.27) ส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกข้าวในพื้นที่ลดลง โดยในปี พ.ศ.2556 ภาคใต้มีพื้นที่เพาะปลูกข้าว 964,759 ไร่ ลดลงจากปีที่ผ่านมา 17,765 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557ก, น.1) ในขณะที่พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันกลับเพิ่มขึ้น กล่าวคือในปี พ.ศ.2556 ภาคใต้มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน 3,898,474 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า 61,687 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557ข, น.1)

การปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ของพื้นที่จากการปลูกข้าวไปเป็นปาล์มน้ำมันเป็นผลมาจากแรงจูงใจด้านราคา เพราะปาล์มน้ำมันให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงกว่าข้าวที่มีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเกือบทุกปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556ก, น.9 และ 29) เช่น ต้นทุนปุ๋ยเคมี ต้นทุนสารเคมีทางการเกษตร เป็นต้น แต่ราคาข้าวที่เกษตรกรได้รับกลับไม่สูงมากนัก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556ข, น.3) ส่งผลให้เกษตรกรอยู่ในภาวะขาดทุนสะสมมาโดยตลอด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอุปทานที่กล่าวไว้ว่าราคาของปัจจัยการผลิตเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระดับการผลิต (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2550, น.47) และแม้รัฐบาลจะมียุทธศาสตร์ชาวมายาวอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่างบประมาณที่จัดสรรในการดำเนินนโยบายนั้นมียุทธศาสตร์ที่จำกัด ทำให้นโยบายไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ส่งผลให้เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาต่ำกว่าที่ควรจะเป็นหรือที่คาดหวังไว้ ในขณะที่ปาล์มน้ำมันมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556ข, น.35) อีกทั้งยังเป็นพืชที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐ ซึ่งตั้งเป้าหมายที่จะขยายพื้นที่เพาะปลูกให้ได้ 10 ล้านไร่ภายใน 25 ปี ระหว่างปี พ.ศ.2547-2572 (ธีระ เอกสมทราเมษฐ์, 2554, น.6)



จังหวัดสงขลาเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญและมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของภาคใต้ โดยถูกจัดให้เป็นเขตเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว ซึ่งประกอบด้วย 14 อำเภอ 98 ตำบล (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น.161-164) ในปี พ.ศ.2556 จังหวัดสงขลามีพื้นที่เพาะปลูกข้าว 224,865 ไร่ มากเป็นอันดับสองของภาค รองจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีจำนวน 329,214 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.31 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมดของภาคใต้ ในขณะที่มีผลผลิตต่อไร่มากที่สุด คือ 562 กิโลกรัม ซึ่งสูงกว่าผลผลิตต่อไร่ของภาคใต้ที่มีจำนวน 458 กิโลกรัม และทั้งประเทศที่มี จำนวน 431 กิโลกรัม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557ก, น.1, 4) อำเภอกระแสดินธุ์ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสงขลา แบ่งการปกครองเป็น 4 ตำบล อาชีพหลักของประชากรคือ การทำนา การทำสวนยางพารา และการทำประมง (ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, 2551, เทศบาลตำบลกระแสดินธุ์, 2557, องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่, 2557) มีพื้นที่เพาะปลูกข้าว 19,352 ไร่ ในปี พ.ศ.2555 มากเป็นอันดับสี่รองจากอำเภอรโนด สทิงพระ และสิงหนคร หรือร้อยละ 8.45 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งจังหวัด ในขณะที่มีผลผลิตต่อไร่ 551 กิโลกรัม มากเป็นอันดับสองรองจากอำเภอรโนด ซึ่งมีจำนวน 703 กิโลกรัม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557ค, น.29) โดยอำเภอกระแสดินธุ์เป็นพื้นที่ล่าสุดของจังหวัดสงขลา ที่เกษตรกรบางรายได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่นาข้าวเดิมที่มีอยู่ให้เป็นพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน

เกษตรกรส่วนใหญ่ในภาคใต้เป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรจำกัดเฉลี่ย 23.43 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556ก, น.2) และระบบการผลิตไม่สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันได้เท่าที่ควร ทำให้เกษตรกรต้องใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรทางการผลิตที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อลดผลกระทบจากความไม่แน่นอนของภัยธรรมชาติในเรื่องน้ำท่วมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในพื้นที่ เนื่องจากสภาพพื้นที่ในบางส่วนเป็นพื้นที่ลุ่มและมีน้ำท่วมขังในฤดูฝน และเพื่อหวังผลกำไรในอนาคตที่คาดว่าจะได้มากกว่าการปลูกข้าว เพราะปาล์มน้ำมันมีตลาดรองรับที่แน่นอน อย่างไรก็ตามปาล์มน้ำมันจัดว่าเป็นพืชใหม่ในพื้นที่ที่เกษตรกรสนใจและปลูกได้เพียงไม่นาน ทำให้เกษตรกรอาจจะขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันในบางประเด็น การวิจัยในครั้งนี้ได้สังเกตเห็นถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกหลายประการที่ทำให้เกษตรกรต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด โดยการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากการทำนาข้าว ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาของคนในพื้นที่ มาทำสวนปาล์มน้ำมันกันมากขึ้น

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกร
2. ประเมินระดับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา โดยได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดตัวแปรที่คาดว่าจะป็นปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ได้แก่ เลิศ ประจันพล (2543, น.96-97) ทองล้วน ประโยชน์มี (2545, น.101) อภิวัฒน์ ถาวรพยัคฆ์ (2546, น.91-92) อังคณา วะวิทักษ์ (2546, น.67-68) เมธา ถนอมพันธุ์ (2547, น.120-122) สัจด์ ทองภูธรณ์ (2550, น.109-110) และ Ibitoye et al. (2011, p.103)

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรในอำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา และในพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสงขลา สำนักงานเกษตรอำเภอกระแสสินธุ์ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการส่งเสริมและพัฒนาการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าว รวมถึงแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการดำรงชีพของคนในชุมชนต่อไป

## วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง ดำเนินการรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีลำดับขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของอำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา ซึ่งประชากรมีความหายาก พบได้น้อยมาก ตลอดจนไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอนและแหล่งรวบรวมข้อมูลของประชากรได้ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานใดทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลไว้ อีกทั้งจากการสอบถามเกษตรอำเภอ พบว่ามีเกษตรกรที่ลงทะเบียนเป็นผู้ปลูกปาล์มน้ำมันประมาณ 200 ราย ซึ่งมีได้จำนวนกว่าพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่นาข้าวหรือพื้นที่เพาะปลูกยางพารา และพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันบางส่วนยังไม่ให้ผลผลิต การเลือกตัวอย่างจึงใช้การเลือกแบบบอลลูน (snowball sampling technique) (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2548, น.252-253; องอาจ นัยพัฒน์, 2549, น.112; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550, น.139; สุภางค์ จันทวานิช, 2550, น.35-36; วรัญญา ภัทรสุข, 2552, น.121; ฉัตรสุมน พุฒิกัญญา, 2553, น.192; ผ่องพรรณตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์, 2553, น.236; บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ, 2554; ธานินทร์ ศิลปจารุ, 2555, น.64; รัตนะ บัวสนธ์, 2556, น.55-56; Carson et al., 2002, p.87) จนกระทั่งได้รายชื่อเกษตรกรซ้ำกันเป็นจำนวนมากและคาดว่าตัวอย่างซึ่งมีลักษณะตามที่ต้องการไม่มีอีกแล้ว จึงทำการยุติ โดยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 40 ราย

### 2. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 มาตรฐาน เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกร ตลอดจนเพื่อประเมินระดับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร โดยข้อคำถามปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ คือ 5 แทนมีอิทธิพลมากที่สุด และ 4, 3, 2, 1, 0 แทนมีอิทธิพลมากรองลงมาจนถึงไม่มีอิทธิพลเลย ตามลำดับ ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การประเมินระดับอิทธิพลของปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมัน คือ มากที่สุด (4.01-5.00 คะแนน) มาก (3.01-4.00 คะแนน) ปานกลาง (2.01-3.00 คะแนน) น้อย (1.01-2.00 คะแนน) และน้อยที่สุด (0.00-1.00 คะแนน) ในขณะที่ข้อคำถามความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันมีลักษณะแบบ

ให้เลือกตอบ คือ ใช่และไม่ใช่ จำนวน 15 ข้อ ถ้าเกษตรกรตอบถูกจะได้ข้อละ 1 คะแนน ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การประเมินระดับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน คือ สูง (11-15 คะแนน) ปานกลาง (6-10 คะแนน) และต่ำ (0-5 คะแนน)

2.2 สถิติไม่ใช้พารามิเตอร์ ได้แก่ การทดสอบความแตกต่างของมัธยฐานสำหรับ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันของแมนน์-วิทนี (Mann-Whitney test) ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง (อมรรัตน์แมกไม้รักษา, 2550, น.109)

### ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

ผลการวิจัยจำแนกเป็น 3 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกรเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 50 อายุเฉลี่ย 58.23 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาจำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.50 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 3-4 คน จำนวน 23 ราย คิดเป็นร้อยละ 57.50 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ซึ่งเป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 2 คน มีรายได้จากการประกอบอาชีพอยู่ในช่วง 10,000-30,000 บาทต่อเดือน และ 30,001-60,000 บาทต่อเดือนในจำนวนเท่ากัน คือ 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.50 รายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ย 14,712.50 บาทต่อเดือน มีรายได้ของครัวเรือนอยู่ในช่วง 5,000-15,000 บาทต่อเดือน จำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 50 รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 29,567.50 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายของครัวเรือนน้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.50 รายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย 20,487.50 บาทต่อเดือน มีเงินออมน้อยกว่า 10,000 บาทต่อปี จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 เงินออมเฉลี่ย 22,037.50 บาทต่อปี

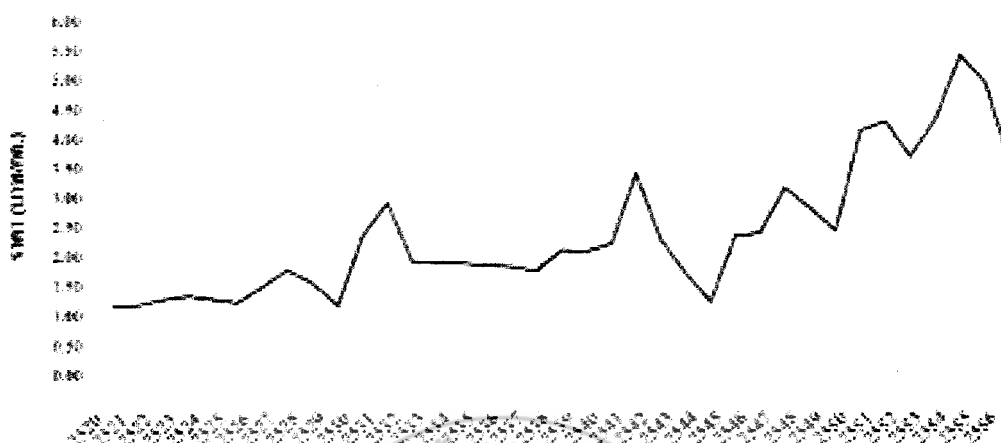
เกษตรกรส่วนมากมีหนี้สิน จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 60 โดยมีหนี้สินมากกว่า 150,000 บาท จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.83 หนี้สินเฉลี่ย 114,100 บาท ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่กู้เงินมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 45.45 วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมคือ เพื่อนำมาใช้จ่ายในสวนปาล์มน้ำมัน จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.62 เกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 20 ไร่ จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 55 ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันน้อยกว่า 10 ไร่ จำนวน 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 80 พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 6.69 ไร่ โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 5.10 ปี สูงสุด 8 ปี และต่ำสุด 3 ปี

ปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกรที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ราคาปาล์มน้ำมัน มีคะแนนเฉลี่ย 3.88 แสดงว่า ปัจจัยจูงใจดังกล่าวมีอิทธิพลในระดับมากต่อการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าว รองลงมาคือ ระยะเวลาการให้ผลผลิต สภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ความมั่นคงในรายได้ และปาล์มน้ำมันดูแลรักษาง่ายและทนต่อสภาพแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ย 3.85, 3.83, 3.80 และ 3.55 ตามลำดับ ซึ่งพิจารณาได้ว่า ปัจจัยจูงใจเหล่านี้มีอิทธิพลในระดับมากต่อการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวของเกษตรกร

ปัจจัยจูงใจ	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับอิทธิพล
ราคาปาล์มน้ำมัน	3.88	0.82	มาก
ระยะเวลาการให้ผลผลิต	3.85	0.89	มาก
สภาพพื้นที่มีความเหมาะสม	3.83	0.64	มาก
ความมั่นคงในรายได้	3.80	0.79	มาก
ปาล์มน้ำมันดูแลรักษาง่ายและทนต่อสภาพแวดล้อม	3.55	0.64	มาก
แรงงาน	2.98	1.17	ปานกลาง
ปริมาณน้ำฝน	2.95	0.85	ปานกลาง
ความเพียงพอของเงินทุน	2.80	0.85	ปานกลาง
กระแสนิยม	2.48	1.63	ปานกลาง
นโยบายของรัฐบาล	0.80	1.26	น้อยที่สุด
ราคาข้าว	0.33	0.80	น้อยที่สุด
ราคาพืชชนิดอื่น ได้แก่ ยางพารา	0.08	0.47	น้อยที่สุด

อำเภอกระแสสินธุ์ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ตำบล อันได้แก่ ตำบลกระแสสินธุ์ ตำบลเกาะใหญ่ และตำบลเชิงแส ถูกจัดให้เป็นเขตเหมาะสมสำหรับการปลูกปาล์มน้ำมัน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น.281) จึงทำให้การลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมันมีความเป็นไปได้ทางการเงิน ประกอบกับการรับรู้ถึงราคาทะลายนผลปาล์มน้ำมันในตลาดที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับราคาในอดีต และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (รูปที่ 1) ซึ่งเป็นปัจจัยจูงใจสำคัญที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันแทนข้าว และส่งผลให้เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อการปลูกปาล์ม โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่คำนึงถึงราคาของผลผลิตเป็นสำคัญ (ธนวุฒิ บุญทองใหม่, 2550, น. 65) กล่าวคือ เกษตรกรในกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่จะเลือกผลิตพืชที่มีราคาผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ หรือให้ผลตอบแทนในรูปตัวเงินสูงกว่าโดยเปรียบเทียบ พบว่าเกษตรกรจำนวน 21 ราย หรือร้อยละ 52.50 มีความพึงพอใจในการทำสวนปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าวในระดับมาก ส่วนที่เหลืออีก 19 ราย หรือร้อยละ 47.50 มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง



รูปที่ 1 ราคาทะลายผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ. 2520 ถึง ปี พ.ศ. 2556  
ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2553 และ 2557

พฤติกรรมการผลิตของเกษตรกรสอดคล้องกับทฤษฎีอุปทาน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2550, น.44-45) เนื่องจากราคาทะลายผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรขายได้เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เกษตรกรเพิ่มอุปทานปาล์มน้ำมันด้วยการขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน ร่วมกับการใช้ปาล์มน้ำมันพันธุ์ดีเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การปรับปรุงระบบชลประทาน และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม แต่ทว่าการปลูกปาล์มน้ำมันและชาวไร่ปัจจัยการผลิตเดียวกัน นั่นคือ ที่ดิน ซึ่งเกษตรกรมีอยู่อย่างจำกัดจำนวนหนึ่ง และนับวันยังมีความหายากมากขึ้น ดังนั้นราคาทะลายผลปาล์มน้ำมันที่อยู่ในระดับสูงและเป็นที่น่าพอใจของเกษตรกร จึงมีผลทำให้เกษตรกรอาจจะจัดสรรทรัพยากรที่ดินที่ใช้ในการปลูกข้าว ทั้งในพื้นที่นาปกติและนาร้างไปใช้ปลูกปาล์มน้ำมันมากขึ้น เพราะคาดหวังว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการปลูกปาล์มน้ำมันจะสูงกว่าการปลูกข้าว

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่เริ่มให้ผลผลิตเมื่ออายุประมาณ 3 ปี หลังจากนั้นผลผลิตจะค่อยๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงระดับหนึ่ง ผลผลิตจะคงที่และรักษาระดับของผลผลิตไว้จนกระทั่งเมื่อปาล์มน้ำมันอายุมากขึ้น ผลผลิตจะค่อยๆ ลดลง (ธีระ เอกสมทราเมษฐ์ และคนอื่นๆ, 2548, น.51) โดยมีช่วงการให้ผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจยาวนานมากกว่า 25 ปี และสามารถให้ผลผลิตทะลายสดได้ตลอดทั้งปี (ธีระ เอกสมทราเมษฐ์, 2554, น.17) อีกทั้งปาล์มน้ำมันเป็นพืชน้ำมันที่มีศักยภาพในการแข่งขันสูงกว่าพืชน้ำมันชนิดอื่น ทั้งด้านการผลิตและการตลาด เพราะเป็นพืชที่ให้ผลผลิตน้ำมันต่อหน่วยพื้นที่สูงที่สุด ทำให้มีต้นทุนการผลิตต่ำ เมื่อเทียบกับพืชน้ำมันชนิดอื่น (ธีระ เอกสมทราเมษฐ์, 2554, น.9)

นับวันปาล์มน้ำมันยังเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมาก เนื่องจากความต้องการน้ำมันพืชในตลาดเพื่อการบริโภคสูงมาก (ธีระ เอกสมทราเมษฐ์, 2551, น.7) โดยจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร (Sayer et al., 2012, p.114) ซึ่งน้ำมันปาล์มเป็นน้ำมันพืชที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของมนุษย์ทั้งการบริโภคและอุปโภค สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรง หรือแปรรูปเพิ่มมูลค่าในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆ หลากหลายชนิด เช่น น้ำมันปรุงอาหาร เนยเทียม สบู่ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนมขบเคี้ยว (ธีระ เอกสมทราเมษฐ์, 2554,

น.9) รวมถึงการใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตไบโอดีเซล ซึ่งคาดว่าจะมีพลังงานทางเลือกที่ยั่งยืน และส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมน้อยกว่า เมื่อเทียบกับพลังงานจากฟอสซิล จึงกล่าวได้ว่า การทำสวนปาล์มน้ำมันสามารถสร้างความมั่นคงในรายได้และอาชีพให้แก่เกษตรกรมากกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น กระนั้นก็ตามเกษตรกรจำนวน 16 รายได้มีการปลูกปาล์มน้ำมันร่วมกับพืชชนิดอื่น ได้แก่ มะพร้าว ตาลโตนด กล้วย มะละกอ พริก มะนาว มัน เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน

เกษตรกรทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันในช่วง 15-20 วันต่อรอบ ซึ่งเป็นระยะที่ผลผลิตปาล์มน้ำมันสุกพอดี และไม่มีผลปาล์มร่วงมากเกินไป ปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมันในรูปทะลายที่เก็บเกี่ยวได้เฉลี่ย 1,720 กิโลกรัมต่อรอบ สูงสุด 16,000 กิโลกรัมต่อรอบ และต่ำสุด 200 กิโลกรัมต่อรอบ เกษตรกรทั้งหมดขายผลผลิตปาล์มน้ำมันให้แก่ลานเทอเอกชน ทั้งในพื้นที่และต่างอำเภอ ซึ่งมีระยะทางจากสวนปาล์มน้ำมันถึงลานเทอเอกชนเฉลี่ย 15.93 กิโลเมตร สูงสุด 50 กิโลเมตร และต่ำสุด 1 กิโลเมตร

เกษตรกรรายหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ตอนนี้นำมาทำทั้งสวนปาล์มน้ำมันและนาข้าว ซึ่งผมชอบการทำสวนปาล์มน้ำมันมากกว่า แม้ว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชใหม่สำหรับผม เพราะผมสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี ทำให้มีรายได้อย่างต่อเนื่อง แรงงานที่ใช้ก็น้อย การดูแลรักษาสวนปาล์มน้ำมันก็ง่ายและไม่ยุ่งยาก นานๆ ครั้งผมถึงจะเข้าไปตัดหญ้าบ้าง ตัดแต่งทางใบบ้าง เพื่อไม่ให้มันรก และเป็นที่อยู่อาศัย หรือที่หลบซ่อนของหนู ผมว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่มีอนาคตนะ ยิ่งตอนนี้ถูกนำไปใช้ผลิตไบโอดีเซลด้วย”

เกษตรกรส่วนใหญ่ตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันด้วยตนเอง จำนวน 25 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.50 เนื่องจากเกษตรกรมีอายุค่อนข้างมาก จึงมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะสามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ รองลงมาคือ การตัดสินใจอันเนื่องมาจากการแนะนำของเพื่อนเกษตรกร ญาติพี่น้อง และหน่วยงานราชการ ได้แก่ เกษตรอำเภอ จำนวน 17, 3 และ 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.50, 7.50 และ 5 ตามลำดับ เป็นไปได้ว่า เพื่อนเกษตรกรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนมกับเกษตรกร รวมถึงมีความคิดเห็น ทักษะและพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน ตลอดจนมีการพูดคุยปรึกษากันบ่อยครั้ง จึงทำให้มีอิทธิพลซึ่งกันและกันได้ง่าย

## 2. ระดับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 9.40 คะแนน สูงสุด 12 คะแนน และต่ำสุด 5 คะแนน แสดงว่า เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกกลุ่มเกษตรกรโดยใช้ระดับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นเกณฑ์ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.50 ในขณะที่เกษตรกรจำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 25 และ 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.50 มีความรู้ในระดับสูงและต่ำ ตามลำดับ ทั้งนี้ พบว่าเกษตรกรที่มีความรู้ในระดับสูงเป็นเกษตรกรที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป และจากตารางที่ 2 เห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันที่ไม่ถูกต้องในบางประเด็น ได้แก่ การใส่ปุ๋ย พันธุ์ปาล์มน้ำมัน ระยะเวลาปลูก ความเหมาะสมของพื้นที่ปลูก การวางแผนปลูกปาล์มน้ำมัน

เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดปาล์มน้ำมันจากเพื่อนเกษตรกร จำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 75 รองลงมาคือ นักวิชาการอิสระ ประชาชนชาวบ้าน อินเทอร์เน็ต และโทรทัศน์ จำนวน 17, 14, 5 และ 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.50, 35, 12.50, 10 ตามลำดับ ในขณะที่เกษตรกรได้รับข้อมูล

ข่าวสารจากหนังสือ/ตำราทางวิชาการ หน่วยงานราชการ ได้แก่ เกษตรอำเภอ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และอื่นๆ ได้แก่ ลานเทเอกชน ในจำนวนที่เท่ากัน คือ 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.50

เกษตรกรรายหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ผมว่าเกษตรกรอย่างผมที่เพิ่งปลูกปาล์มน้ำมันได้ไม่นาน ต้องหมั่นหาความรู้และทำความเข้าใจจากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นจากรายการโทรทัศน์ด้านการเกษตร หนังสือด้านการเกษตร เว็บไซต์ด้านการเกษตร และผู้ที่มีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันมาก่อน เพราะความรู้เกี่ยวกับการทำสวนปาล์มน้ำมันพัฒนาไปเรื่อยๆ ถ้าเราตามไม่ทัน เราก็จะหยุดอยู่กับที่ หากเรามีความรู้ใหม่ๆ เราก็สามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสวนปาล์มน้ำมันของเราได้ และรายได้ก็ต้องเพิ่มขึ้นแน่ๆ ผมคิดว่าปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ พันธุ์ปาล์มน้ำมัน เป็นเรื่องที่เกษตรกรควรตระหนักให้มาก เพราะว่าการได้พันธุ์ดีมีชัยไปกว่าครึ่ง การทำสวนปาล์มน้ำมันจะรุ่งหรือร่วงก็อยู่ที่พันธุ์ปาล์มน้ำมันด้วย”

## ตารางที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร (n = 40)

ประเด็น	ตอบผิด (ราย)	ร้อยละ	ตอบถูก (ราย)	ร้อยละ
1. ปาล์มน้ำมันเจริญเติบโตได้ดีในสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น คือ มี ฝนตกชุกอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ความชื้นสูง และแสงแดดจัด	2	5.00	38	95.00
2. อายุต้นกล้าปาล์มน้ำมันที่เหมาะสมในการนำมาปลูก คือ 8-10 เดือน*	2	5.00	38	95.00
3. การปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดินจะช่วยเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดิน	3	7.50	37	92.50
4. หากมีการปลูกซ่อมควรดำเนินการให้เสร็จภายใน 6-8 เดือน โดยใช้ต้นกล้าปาล์มน้ำมันที่มีอายุ 16-18 เดือน	6	15.00	34	85.00
5. การเพิ่มหรือลดปริมาณปุ๋ยที่ใส่สามารถวิเคราะห์ได้จากขนาดและอายุของต้นปาล์มน้ำมัน*	7	17.50	33	82.50
6. ก่อนการใส่ปุ๋ยปาล์มน้ำมันควรมีการวิเคราะห์ทางใบและดิน	8	20.00	32	80.00
7. ระยะปลูกปาล์มน้ำมันที่เหมาะสม คือ 9x9x9 เมตร	9	22.50	31	77.50
8. ควรทำลายต้นปาล์มน้ำมันที่ผิดปกติ (ลำต้นสูงหรือเตี้ยเกินไป) เพื่อลดการแข่งขันกันระหว่างต้น	12	30.00	28	70.00
9. ควรมีการจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับต้นปาล์มน้ำมันที่มีลักษณะผิดปกติ เช่น ต้นไม่มีทะลายหรือมีน้อย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำลายในอนาคต	13	32.50	27	67.50
10. ควรปลูกปาล์มน้ำมันตามแนวตะวัน เพื่อให้ต้นปาล์มน้ำมันได้รับแสงแดดมากที่สุด*	18	45.00	22	55.00
11. พื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 3 ปีเป็นพื้นที่ที่ไม่ควรปลูกปาล์มน้ำมัน	19	47.50	21	52.50
12. ดินร่วนปนทรายถึงดินเหนียวปนทรายมีความเหมาะสมแก่การปลูกปาล์มน้ำมัน	24	60.00	16	40.00
13. ฤดูที่เหมาะสมในการปลูกปาล์มน้ำมัน คือ ฤดูร้อน*	32	80.00	8	20.00
14. พันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ปลูกในเชิงการค้า คือ พันธุ์ดูว์รา*	33	82.50	7	17.50

**ตารางที่ 2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร (n = 40) (ต่อ)**

ประเด็น	ตอบผิด (ราย)	ร้อยละ	ตอบถูก (ราย)	ร้อยละ
15. ปุ๋ยที่ใส่ต้องเป็นปุ๋ยเคมีเท่านั้น เพราะมีธาตุอาหารครบถ้วน*	36	90.00	4	10.00

หมายเหตุ: \* หมายถึง เป็นข้อความที่ผิด

ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน เนื่องจากปัจจัยทั้งสองเป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรมีความรู้เพื่อนำไปพัฒนาตนเองให้เกิดเป็นทักษะ ความสามารถ และความชำนาญในการจัดการสวนปาล์มน้ำมันได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่ (ที่ดิน) อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเกษตรกรที่จบการศึกษาในระดับสูงกว่าประถมศึกษา มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 14.79 ไร่ มากกว่าเกษตรกรที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 9.79 ไร่ ในส่วนของประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน พบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันสูงกว่า 5.10 ปี มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 14.32 ไร่ มากกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันไม่เกิน 5.10 ปี ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 11.34 ไร่

สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน เพราะสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน และเป็นแรงงานหลักในกิจกรรมของการทำสวนปาล์มน้ำมัน ตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การปลูก การดูแลรักษาไปจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทั้งนี้ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากย่อมมีแรงงานในการทำสวนปาล์มน้ำมันอย่างเพียงพอ ซึ่งส่งผลต่อการจัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมัน โดยเกษตรกรซึ่งมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมันมากกว่า 2 คน มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 13.63 ไร่ มากกว่าเกษตรกรซึ่งมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมันไม่เกิน 2 คน ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 10.70 ไร่

รายได้จากการประกอบอาชีพ รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน และหนี้สินที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน เนื่องจากรายได้เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อนำไปใช้จ่ายสำหรับการดำรงชีพของเกษตรกร ทั้งค่าใช้จ่ายในส่วนของปัจจัยสี่ การศึกษาของบุตร การชำระหนี้สิน สิ่งอำนวยความสะดวก และอื่นๆ รวมไปถึงใช้เป็นเงินทุน หรือใช้จ่ายในการทำสวนปาล์มน้ำมัน อาทิเช่น การจัดหาปัจจัยการผลิต การบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมัน โดยเกษตรกรที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพมากกว่า 14,712.50 บาทต่อเดือน มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 16.83 ไร่ มากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพไม่เกิน 14,712.50 บาทต่อเดือน ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 8.34 ไร่ ในส่วนของรายได้ของครัวเรือนพบว่า เกษตรกรที่มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่า 29,587.50 บาทต่อเดือน มีพื้นที่ปลูกเพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 17.18 ไร่ มากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้ของครัวเรือนไม่เกิน 29,587.50 บาทต่อเดือน ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 8.46 ไร่

เกษตรกรที่มีรายจ่ายของครัวเรือนมากกว่า 20,487.50 บาทต่อเดือน มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 18.92 ไร่ มากกว่าเกษตรกรที่มีรายจ่ายของครัวเรือนไม่เกิน 20,487.50 บาทต่อเดือน ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 8.91 ไร่ ในส่วนของหนี้สินพบว่า เกษตรกรที่มีหนี้สินมากกว่า 114,100 บาท มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 19.55 ไร่ มากกว่าเกษตรกรที่มีหนี้สินไม่เกิน 114,100 บาท ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย



9.36 ไร่ นอกจากนี้ผลผลิตปาล์มน้ำมันยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน เพราะผลผลิตปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร ซึ่งการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง จะมีผลต่อการตัดสินใจเพิ่มหรือลดพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมัน โดยเกษตรกรที่มีผลผลิตปาล์มน้ำมันมากกว่า 1,702 กิโลกรัมต่อรอบ มีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 18.50 ไร่ มากกว่าเกษตรกรที่มีผลผลิตปาล์มน้ำมันไม่เกิน 1,702 กิโลกรัม ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 9.44 ไร่

### 3. ปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน รายได้จากการประกอบอาชีพ รายได้ของครัวเรือน และประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่รายจ่ายของครัวเรือน หนี้สิน และผลผลิตปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 3) ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ยของลำดับที่	ค่าสถิติ	Prob.
เพศ			
- ชาย	20.05	113.50	0.60
- หญิง	22.31		
อายุ (ปี)			
- £ ค่าเฉลี่ย	21.26	182.50	0.72
- > ค่าเฉลี่ย	19.93		
ระดับการศึกษา			
- ประถมศึกษา	16.29	111.00	0.02
- สูงกว่าประถมศึกษา	25.16		
สถานภาพสมรส			
- โสด	26.50	66.00	0.17
- สมรส	19.44		
สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน (คน)			
- £ ค่าเฉลี่ย	17.28	135.50	0.08
- > ค่าเฉลี่ย	23.73		
รายได้จากการประกอบอาชีพ (บาท/เดือน)			
- £ ค่าเฉลี่ย	17.00	121.00	0.04
- > ค่าเฉลี่ย	24.78		

## ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร (ต่อ)

ปัจจัย	ค่าเฉลี่ยของลำดับที่	ค่าสถิติ	Prob.
<b>รายได้ของครัวเรือน (บาท/เดือน)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	16.98	114.50	0.03 <sup>*</sup>
- > ค่าเฉลี่ย	25.26		
<b>รายจ่ายของครัวเรือน (บาท/เดือน)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	17.31	89.50	0.01 <sup>*</sup>
- > ค่าเฉลี่ย	27.12		
<b>เงินออมของเกษตรกร (บาท/ปี)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	14.44	89.00	0.16
- > ค่าเฉลี่ย	19.14		
<b>หนี้สิน (บาท)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	8.73	22.50	0.004 <sup>**</sup>
- > ค่าเฉลี่ย	16.95		
<b>ประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน (ปี)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	18.31	96.00	0.05 <sup>*</sup>
- > ค่าเฉลี่ย	26.27		
<b>สภาพพื้นที่สวนปาล์มน้ำมัน</b>			
- พื้นที่ลุ่ม	20.46	18.00	0.90
- พื้นที่ราบ	22.00		
<b>ผลผลิตปาล์มน้ำมัน (กก./รอบ)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	15.80	36.50	0.00 <sup>**</sup>
- > ค่าเฉลี่ย	31.46		
<b>ระยะทางจากสวนปาล์มน้ำมันถึงแหล่งรับซื้อผลผลิต (กม.)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	18.70	117.50	0.13
- > ค่าเฉลี่ย	24.71		
<b>ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน (คะแนน)</b>			
- £ ค่าเฉลี่ย	20.24	194.00	0.88
- > ค่าเฉลี่ย	20.79		

หมายเหตุ: \* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ \*\* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

## สรุป

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายและมีอายุมาก ราคาปาล์มน้ำมันเป็นปัจจัยจูงใจสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าว เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันในระดับปานกลาง ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน รายได้จากการประกอบอาชีพ รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน หนี้สิน ประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน และผลผลิตปาล์มน้ำมัน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขึ้นไป

## ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยที่ได้สามารถเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมได้ ดังนี้

1. เกษตรกรควรมีการทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสม หรือแบบผสมผสาน อาทิเช่น การปลูกพืชอาหารหรือธัญพืชแซมในสวนปาล์มน้ำมัน การเลี้ยงปลาเศรษฐกิจในนาข้าว เพื่อกระจายความเสี่ยงด้านรายได้ในช่วงที่ราคาผลผลิตปาล์มน้ำมันตกต่ำ หรือให้ผลผลิตน้อย อีกทั้งยังทำให้ครัวเรือนมีอาหารเพื่อการบริโภคเพิ่มขึ้น และลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือน

2. กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสงขลา และสำนักงานเกษตร อำเภอกระแสสินธุ์ ควรร่วมมือกันในการส่งเสริมการเกษตรแก่เกษตรกร โดยการจัดอบรมให้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่นาข้าว เพราะหลักการปลูกปาล์มน้ำมันโดยส่วนใหญ่เน้นพื้นที่ที่ไม่มีน้ำท่วมขังและระบายน้ำได้ดี ซึ่งแตกต่างกับพื้นที่นาข้าว ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มและมีน้ำท่วมขัง ทั้งนี้ในการอบรมควรเน้นประเด็นการใส่ปุ๋ยอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ การปรับปรุงดิน การเลือกใช้พันธุ์ปาล์มน้ำมันที่เหมาะสมกับพื้นที่และให้ผลผลิตสูง ความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ระยะเวลาปลูกและการวางแผนปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นประเด็นที่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจทำสื่อประกอบ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ (เอกสาร คู่มือ แผ่นพับ) สื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ควรมีการจัดสรรนักวิชาการและ/หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้าไปเยี่ยมเยียนเกษตรกร เพื่อให้ความช่วยเหลือในการแนะนำ ให้คำปรึกษา ถ่ายทอด/แพร่กระจายเทคโนโลยี ตลอดจนวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำสวนปาล์มน้ำมัน เพื่อเป็นการช่วยเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันน้อย ให้มีความมั่นใจและความชำนาญในการผลิตปาล์มน้ำมันมากยิ่งขึ้น

3. กรมส่งเสริมการเกษตรควรเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทนปุ๋ยเคมีแก่เกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุคอกที่มีอยู่ หรือสามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น มูลสัตว์ ขากต้นไม้ ใบไม้ ฟางข้าว เป็นต้น เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต และเป็นการบำรุงดิน นอกจากนี้ควรจัดหาเจ้าหน้าที่ช่วยทำการวิเคราะห์ดินและทางใบ เพื่อให้การใส่ปุ๋ยเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการทำนาข้าว ภาครัฐควรมีการสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรในการทำนาข้าว เพื่อมิให้เกษตรกรเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น อันจะนำไปสู่ความไม่มั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ อาทิเช่น การให้ความช่วยเหลือในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตข้าว เช่น กรมชลประทานควรมีการจัดการระบบชลประทานเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฝนแล้ง หรือฝนทิ้งช่วง การดำเนินการกักเก็บน้ำไม่ให้ไหลเข้าท่วมพื้นที่เพาะปลูกข้าวในช่วงฤดูฝน การรายงานสถานการณ์น้ำให้เกษตรกรรับทราบ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การจัดหาพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง มีความต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช

เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่ต้องการของตลาดแก่เกษตรกร การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่  
ที่มีได้ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิเช่น พื้นที่นาร้าง พื้นที่ทิ้งร้าง พื้นที่ไร่ร้าง พื้นที่ดินเปรี้ยว พื้นที่เสื่อมโทรม พื้นที่  
ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว เพื่อนำไปใช้ปลูกปาล์มน้ำมันแทนพื้นที่นาข้าวปกติ

### เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). เขตเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์ม  
น้ำมันอ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์. สืบค้น 27 เมษายน 2557, จาก: [http://www.moac.go.th/  
download/zoning/zoning\\_plant.pdf](http://www.moac.go.th/download/zoning/zoning_plant.pdf)
- ฉัตรสมุท พลฤทธิบุญ. (2553). หลักการวิจัยทางสังคม. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- ทองล้วน ประโยชน์มี. (2545). การตัดสินใจปลูกถั่วเหลืองฤดูฝนของเกษตรกรในเขตอำเภอสิชล จังหวัด  
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เทศบาลตำบลกระแสดินสุ. (2557). ข้อมูลพื้นฐาน. สืบค้น 28 เมษายน 2557, จาก: [http://www.krasaesin.  
go.th/content/history.php](http://www.krasaesin.go.th/content/history.php)
- ชนวุฒิ บุญทองใหม่. (2550). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทย.  
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธานินทร์ ศิลปจารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ:  
เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- ธีระ เอกสมทราเมษฐ์. (2551). สารพัดประโยชน์ของปาล์มน้ำมัน. ประชาคมวิจัย, 14, 7-11.
- ธีระ เอกสมทราเมษฐ์. (2554). การปรับปรุงพันธุ์ปาล์มน้ำมัน. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินติ้ง เฮาส์.
- ธีระ เอกสมทราเมษฐ์, ชัยรัตน์ นิลนนท์, ธีระพงศ์ จันทรมิยม, ประกิจทองคำ, และ สมเกียรติ สีสนอง. (2548).  
เส้นทางสู่ความสำเร็จการผลิตปาล์มน้ำมัน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการผลิต  
ปาล์มน้ำมัน คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญธรรม กิจปริดาภิรัฐ. (2554). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: จามจุรี  
โปรดักส์.
- ผ่องพรรณ ตรียมมงคล, และ สุภาพ ฉัตรภรณ์. (2553). การออกแบบการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ:  
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. (2548). การสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่าง : ทฤษฎีและปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:  
เสมาธรรม.
- เมธา ถนอมพันธุ์. (2547). การตัดสินใจปลูกข้าวไร่ของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท  
บริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัตน์ บัวสนธ์. (2556). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วี.พรินท์ (1991).
- เลิศ ประจันพล. (2543). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกยางพาราของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัด  
เลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. 2550. หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย  
ธรรมศาสตร์.

- วารัญญา กัทรสุข. (2552). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ. (2551). **อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา**. สืบค้น 20 เมษายน 2557, จาก: <http://www.amphoe.com/menu.php?mid=1&am=623&pv=56>
- สัจด์ ทองภูธรณ์. (2550). **การตัดสินใจปลูกอ้อยในพื้นที่นาของเกษตรกรในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 14)**. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2550). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 15)**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2553). **ปาล์มน้ำมัน: เนื้อที่ ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาและมูลค่าผลผลิตที่เกษตรกรขายได้ปี 2520-2553**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556ก). **ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตรปี 2556**. สืบค้น 20 เมษายน 2557, จาก: [http://www.oae.go.th/download/download\\_journal/commodity56.pdf](http://www.oae.go.th/download/download_journal/commodity56.pdf)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556ข). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปี 2556**. สืบค้น 20 เมษายน 2557, จาก: [http://www.oae.go.th/download/download\\_journal/yearbook56.pdf](http://www.oae.go.th/download/download_journal/yearbook56.pdf)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557ก). **ข้าวนาปี: เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2555-2557 ที่ความชื้น 15% (ปี 2557 พยากรณ์ไตรมาส 1 เดือนมีนาคม 2557)**. สืบค้น 20 เมษายน 2557, จาก: <http://www.oae.go.th/download/prcai/DryCrop/majorrice.pdf>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557ข). **ปาล์มน้ำมัน: เนื้อที่ขึ้นต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2555-2557 (ปี 2557 พยากรณ์ไตรมาส 1 เดือนมีนาคม 2557)**. สืบค้น 20 เมษายน 2557, จาก: <http://www.oae.go.th/download/prcai/farmcrop/palm.pdf>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557ค). **ข้าวนาปี: เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ระดับอำเภอ ปีเพาะปลูก 2555/2556 ที่ความชื้น 15%**. สืบค้น 20 เมษายน 2557, จาก: <http://www.oae.go.th/download/prcai/DryCrop/amphoe/majorrice-amphoe.pdf>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2557ง). **ปาล์มน้ำมัน : ราคาผลปาล์มน้ำมันทั้งทะลาย น.น.>15 กก.ขึ้นไป รายเดือนที่เกษตรกรขายได้ที่สวนทั่วประเทศปี 2540-2557**. สืบค้น 20 เมษายน 2557, จาก: <http://www.oae.go.th/download/price/monthlyprice/paddyrice.pdf>
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะใหญ่. (2557). **ข้อมูลพื้นฐาน**. สืบค้น 28 เมษายน 2557, จาก: <http://www.kohyai.go.th/content/history.php>
- องอาจ นัยพัฒน์. (2549). **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- อภิวัฒน์ ถาวรพยัคฆ์. (2546). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม**. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรรัตน์ แมกไม้รักษา. (2550). **สถิติไม่อิงพารามิเตอร์**. สงขลา: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- อังคณา วะวิทักษ์. (2546). **การตัดสินใจปลูกหญ้าแฝกของเกษตรกรในอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อังฉรา ทองประดับ (2553). การวิเคราะห์ผลกระทบต้อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนจากการเปลี่ยนพื้นที่นาข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ในตำบลการะเกด อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Carson, D., Gilmore, A., Perry, C., & Gronhaug, K. (2002). *Qualitative marketing research*. London : Sage Publications.

Ibitoye, O.O., Akinsorotan, A.O., Meludu, N.T., & Ibitoye, B.O. (2011). Factors affecting oil palm production in Ondo state of Nigeria. *Journal of Agriculture and Social Research*, 11, 97-105.

Sayer, J., Ghazoul, J., Nelson, P., & Boedhihartono, A.K. (2012). Oil palm expansion transforms tropical landscapes and livelihoods. *Global Food Security*, 1, 114-119.



การเตรียมต้นฉบับ  
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา  
(SKRU ACADEMIC JOURNAL)

ประเภทบทความ

- ❖ บทความวิจัย (Research article) เป็นบทความที่ได้จากงานวิจัย
- ❖ บทความวิชาการ (Academic article) เป็นบทความที่มีลักษณะดังนี้
  - Literature review บทความจากการทบทวนเอกสาร ซึ่งเป็นผลมาจากการวิจัยหลายๆ ครั้ง ถือเป็นบทความที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง
  - Technical paper บทความนำเสนอกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การทดสอบภาคสนาม รวมไปถึงเทคนิคการวิเคราะห์ใหม่ๆ
  - Professional practice บทความที่มาจากประสบการณ์ หรือความชำนาญของผู้เขียน
  - Policy paper บทความเกี่ยวกับนโยบายด้านต่างๆ ของหน่วยงาน
- ❖ บทความปริทัศน์ (Review articles) บทความที่เขียนจากการรวบรวมความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งจากวารสารหรือหนังสือต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ประกอบด้วยบทนำ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจ วิธีการสืบค้นข้อมูล บทวิจารณ์และเอกสารอ้างอิง

ลักษณะบทความ

- ❖ บทความสรุปรงานวิจัย ที่มีลักษณะเป็นเอกสารที่มีรูปแบบของการวิจัย และมีการสรุปผลที่น่าไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ หรือบทความทางวิชาการในลักษณะการวิเคราะห์หรือวิจารณ์ ตลอดทั้งการเสนอแนวคิดใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการที่มีคุณค่า
- ❖ บทความที่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนทั้งในหรือนอกประเทศ แต่มีการนำมาปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาขึ้นใหม่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (ผู้เขียนต้องแสดงรายละเอียดของการตีพิมพ์ในครั้งที่แล้ว)
- ❖ บทความที่ไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ
- ❖ บทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนทั้งในหรือนอกประเทศ
- ❖ บทความที่ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น
- ❖ บทความในลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจากรายละเอียดข้างต้นที่ได้รับพิจารณาจากกองบรรณาธิการเป็นกรณีเฉพาะ

## ส่วนประกอบบทความ

### บทความวิจัย

#### ก. ส่วนปก ประกอบด้วย

1. ชื่อบทความ (Title) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรกะทัดรัด ระบุเป้าหมายหลักของการวิจัย
  2. ชื่อผู้เขียน (Authors) ให้ระบุเฉพาะชื่อ และ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำ หน้านาม
  3. ตำแหน่งทางวิชาการ และที่อยู่หน่วยงาน สำหรับการติดต่อทางไปรษณีย์ของผู้เขียน
  4. ตัวเลขยก เขียนไว้บนนามสกุล เพื่อระบุว่าเป็นตำแหน่งทางวิชาการและที่อยู่ของผู้เขียน
  5. บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรสั้นตรงประเด็น ครอบคลุมสาระสำคัญของการศึกษา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการ ผลและวิจารณ์ เป็นต้น
  6. คำสำคัญ (Keywords) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นการกำหนดคำสำคัญที่สามารถนำไปใช้เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูล
  7. ผู้นิพนธ์ประสานงาน (Corresponding Author) ให้ทำเครื่องหมาย \* ไว้บนนามสกุล ระบุหมายเลขโทรศัพท์ และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)
- หมายเหตุ เนื้อหาส่วนปกจะต้องเขียนให้อยู่ในกระดาษ จำนวน 1 หน้าเท่านั้น

#### ข. ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย

1. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนสำคัญและสาเหตุที่นำไปสู่การวิจัย พร้อมวัตถุประสงค์และการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. วิธีการวิจัยหรือวิธีการศึกษา (Research Methodology) เป็นการอธิบาย วิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษาแต่ละประเภท
3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล หรือ ผลการศึกษาและอภิปรายผล (Results and Discussion) ควรเสนอผลอย่างชัดเจน ตรงประเด็น เป็นผลที่ค้นพบ โดยลำดับตามหัวข้อที่ศึกษา พร้อมการวิจารณ์ผล
4. สรุป (Conclusions) สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการศึกษา
5. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements) เป็นการระบุแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย
6. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องใช้ตามแบบที่วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลากำหนด และเขียนเอกสารอ้างอิงเฉพาะเอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น

### บทความวิชาการ

ก. ส่วนปก มีส่วนประกอบเหมือนบทความวิจัย และเขียนให้อยู่ในกระดาษจำนวน 1 หน้าเท่านั้น

#### ข. ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย

1. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของที่มาและสาเหตุของการเขียนบทความ มีลักษณะการกล่าวนำเรื่อง โดยให้ความรู้เบื้องต้น บอกเจตนาของผู้เขียนหรือตั้งคำถาม ซึ่งผู้เขียนอาจเขียนให้ผู้อ่านสนใจติดตามเนื้อเรื่อง
2. เนื้อหา (Text) ส่วนสำคัญที่สุดของบทความ เพราะเป็นส่วนที่รวบรวมความรู้ สาระต่างๆ และความคิดเห็นของผู้เขียน



3. สรุป (Conclusions) สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการศึกษา

4. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องใช้ตามแบบที่วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลากำหนด และเขียนเอกสารอ้างอิงเฉพาะเอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น

### รูปแบบการพิมพ์

บทความต้นฉบับจะต้องจัดทำส่งมาในรูปแบบดังต่อไปนี้

- ❖ ใช้ไฟล์ MS Word
- ❖ จำนวนหน้าไม่เกิน 10 หน้า (พร้อมรูปและตารางที่เกี่ยวข้อง)
- ❖ การพิมพ์ให้ใช้ตัวอักษร Angsana New ขนาด 16 pt.
- ❖ บทความภาษาไทยให้ใช้หลักการสะกดตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและบทความภาษาอังกฤษใช้หลักการสะกดตาม Webster's Dictionary

#### ❖ รูปและตาราง (Figures and Tables)

รูป หมายถึง รูปภาพ แผนภูมิ ควรจัดทำขึ้นโดยให้ความชัดเจนมากที่สุดเพื่อสะดวกในการตีพิมพ์ และเรียงลำดับการนำเสนอเป็นหมายเลข ให้ระบุลำดับที่ของรูป ใช้คำว่า “รูปที่...” และมีคำอธิบายใส่ไว้ได้รูป ไม่ต้องขีดเส้นใต้

ตาราง ให้ระบุลำดับของตาราง ใช้คำว่า “ตารางที่.....” และมีคำอธิบายใส่ไว้เหนือตาราง ไม่ต้องขีดเส้นใต้

### การส่งต้นฉบับ

การส่งต้นฉบับบทความ เพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ประกอบด้วย

1. แบบฟอร์มการส่งบทความวิชาการและวิจัย
  2. ต้นฉบับจำนวน 1 ชุด
  3. แผ่นบันทึกข้อมูล CD 1 แผ่น
- รศ. นฤมล อิศวเกษตรณี (ส่งบทความวารสารวิชาการ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ถ.กาญจนวณิช ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา 90000

หรือส่งทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ E-mail : tk\_2499@windowslive.com

### การพิจารณาบทความ

❖ บทความทุกบทความที่ส่งจะได้รับการตรวจสอบโดยกองบรรณาธิการวารสาร และจัดส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในสาขาวิชานั้นๆ ไม่น้อยกว่า 2 ท่าน พิจารณา โดยไม่เปิดเผยชื่อของผู้เขียนบทความ

❖ การยอมรับเรื่องที่จะตีพิมพ์เป็นสิทธิของกองบรรณาธิการ และกองบรรณาธิการจะไม่รับผิดชอบในเนื้อหาหรือความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ทุกเรื่อง

❖ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขรูปแบบบทความที่ส่งมาตีพิมพ์ และอาจจะส่งเรื่องคืนมายังผู้เขียนให้เพิ่มเติมหรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่ แล้วแต่กรณี

❖ หลังจากตีบทความได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ผู้เขียนจะได้รับวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาจำนวน 1 ฉบับ และบทความ 5 ชุด พร้อมหนังสือรับรองการตีพิมพ์

### ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ห้ามนำข้อความทั้งหมดไปตีพิมพ์ซ้ำ ยกเว้นได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา



## การลงรายการเอกสารอ้างอิง

เพื่อทำรายการให้ผู้อ่านทราบว่า สารนิเทศที่ใช้ ในการเขียนบทความมาจากแหล่งใดบ้าง เป็นการให้เกียรติแก่ผู้เขียนสารนิเทศที่ถูกนำมาใช้ในการเขียนรายงานและเพื่อแจ้งให้ผู้อ่านทราบว่าข้อมูลหรือสารนิเทศที่นำมาใช้นั้นมาจากแหล่งข้อมูลใด หากผู้อ่านสนใจจะค้นคว้าเพิ่มเติม จะสามารถหาได้จากที่ใด

การเขียนบรรณานุกรมมีหลายแบบ แบบที่ใช้กันแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา และถูกดัดแปลงมาใช้มากในประเทศไทยได้แก่ แบบ APA (American Psychological Association Style) ซึ่งจะใช้อ้างอิงในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์

การอ้างอิงระบบนาม-ปี หรือ ระบบ APA เป็นการแจ้งแหล่งที่มาของข้อความไว้ในวงเล็บ แทรกอยู่กับเนื้อหาในตำแหน่งที่มีการอ้างอิง ปัจจุบัน ระบบนาม - ปี หรือ ระบบ APA เป็นระบบที่ได้รับความนิยมมาก เพราะสะดวกและประหยัดเนื้อที่ในการพิมพ์ มีแบบแผนการลงรายการง่ายต่อการศึกษาและปฏิบัติ ข้อสำคัญในการอ้างอิงในระบบนี้ นอกจาก ระบุนามผู้เขียน ปีที่พิมพ์ แล้ว จะต้องระบุหน้าที่อ้างอิงไว้ด้วย

### ■ การลงรายการผู้แต่งหรือบรรณาธิการ

ผู้แต่งหรือบรรณาธิการ ให้ลงชื่อและนามสกุล ถ้าเป็นชาวต่างประเทศให้ลงนามสกุลก่อน ตามด้วยอักษรตัวแรกของชื่อต้นและชื่อกลาง โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นระหว่างชื่อสกุลกับชื่อต้น เช่น

ไพศาล เหล่าสุวรรณ

Reynold, F. E.

ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาคระหว่างชื่อผู้แต่งแต่ละคน และให้ใช้คำว่า “และ” สำหรับภาษาไทย หรือเครื่องหมาย “&” สำหรับภาษาอังกฤษ นำหน้าคนสุดท้าย เช่น

ภิญโญ สาร, และสุนทร แก้วลาย

Birbeck, V. P., & Kenneth, A. W.

ถ้าผู้แต่งมีมากกว่า 5 คน ให้ลงรายการคนที่ 1 และตามด้วยคำว่า “และคนอื่นๆ” สำหรับภาษาไทย และ et al. หรือ and others สำหรับภาษาอังกฤษ เช่น

นิรัตน์ จรจิตร, และคนอื่นๆ

Douglas, I. et al.

ถ้าหนังสือนั้นมีบรรณาธิการ ให้เขียนชื่อบรรณาธิการแทนผู้แต่ง แล้ววงเล็บคำว่า บก. หรือ Ed. กรณีที่มีบรรณาธิการคนเดียว และ Eds. ในกรณีที่มีบรรณาธิการหลายคน เช่น

ประสิทธิ์ ฤทธิกรรมย์ (บก.)

Berton, P. F. (Ed.)

### ■ การลงรายการปีที่พิมพ์

ให้ลงรายการปีที่พิมพ์เฉพาะตัวเลข อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าหนังสือไม่มีปีที่พิมพ์ ให้ลงรายการด้วยปัลลิตีแทน ถ้าไม่มีปีที่พิมพ์ให้เขียน ม.ป.ป. สำหรับภาษาไทย หรือ n.d. สำหรับภาษาอังกฤษ

### ■ การลงรายการชื่อหนังสือ

1. การลงรายการชื่อเรื่องหรือชื่อหนังสือ ให้ลงชื่อเรื่องตามที่ปรากฏในหน้าปกใน ชื่อเรื่องภาษาไทย ที่มีชื่อภาษาต่างประเทศกำกับให้ลงรายการเฉพาะชื่อภาษาไทย ถ้าเป็นหนังสือภาษาอังกฤษ การเขียนชื่อหนังสือให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่เฉพาะอักษรตัวแรกของชื่อเรื่อง อักษรตัวแรกของชื่อรอง(ถ้ามี) และชื่อเฉพาะหรือวิสามานยนาม พิมพ์ตัวหนาหรือขีดเส้นใต้ เช่น

#### การจัดการความรู้

Introduction to knowledge management

Knowledge management: Finance and budget

Writing English

2. การลงรายการเพิ่มเติมสำหรับหนังสือเล่มนั้น เช่น ครั้งที่พิมพ์ หรือเล่มที่ ให้อยู่ในวงเล็บหลังชื่อเรื่อง ให้ใช้มหัพภาคหลังเครื่องหมายวงเล็บปิด เช่น

หลักนิเทศศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2).

สี่แผ่นดิน (2 เล่ม).

สารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (เล่ม 5, น.7-9)

Mass communication ( 3 rd ed.).

### ■ การลงสถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์

ให้ระบุชื่อจังหวัดหรือชื่อเมืองที่สำนักพิมพ์นั้นตั้งอยู่กำกับ ถ้าสำนักพิมพ์ตั้งอยู่ในเมือง มากกว่า 1 เมืองให้เลือกเมืองแรก ถ้าไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ให้ลงรายการ ม.ป.ท. สำหรับภาษาไทย หรือ n.p. สำหรับภาษาอังกฤษ ส่วนชื่อสำนักพิมพ์ พิมพ์เฉพาะชื่อสำนักพิมพ์ ส่วนคำที่ระบุสถานะของสำนักพิมพ์ เช่น คำว่า สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือคำว่า Publishers, Co., Co.Ltd. หรือ Inc. ให้ตัดออก แต่ให้ลงคำว่า โรงพิมพ์ หรือ Books และ Press ไว้ ถ้าไม่ปรากฏชื่อสำนักพิมพ์ ให้ลงรายการ ม.ป.พ. สำหรับภาษาไทย หรือ n.d. สำหรับภาษาอังกฤษ

### รูปแบบการลงรายการเอกสารอ้างอิงและการอ้างอิงในเนื้อหา

■ หนังสือทั่วไป ในการเขียนบรรณานุกรมของหนังสือ ใช้รูปแบบดังต่อไปนี้  
ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

#### 1. หนังสือที่มีผู้แต่งคนเดียว

##### บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). **ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21 แนวคิดการปฏิรูปการศึกษา**  
ไทย. กรุงเทพฯ: ชัคเซสมิเดีย.

##### การอ้างอิง

(เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539, น. 21)

**บรรณานุกรม**

Alter, S. (2001). **Information systems**: New Jersey : Prentice- Hall.

**การอ้างอิง**

(Alter, 2001, pp.50-56)

**2. หนังสือที่มีผู้แต่ง 2 คน**

**บรรณานุกรม**

รุจิร ภู่อาระ, และ จันทราณี สงวนนาม. (2545). **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**.  
กรุงเทพฯ ฯ : บั๊ค พอยท์.

**การอ้างอิง**

(รุจิร ภู่อาระ และ จันทราณี สงวนนาม, 2545 น. 3-4)

**บรรณานุกรม**

Strunk, W., Jr., & White, E. B. (1983). **The elements of style**. (4 th ed.).  
New York : Macmillan.

**การอ้างอิง**

(Strunk, & White, 1983, p. 9)

**3. หนังสือที่มีผู้ แต่ง 3 คน**

**บรรณานุกรม**

สมศักดิ์ คงเที่ยง, สมาน อัสวภูมิ, และสัมพันธ์ โภชนาธาร. (2546). **เทคนิคการบริหารจัดการ  
การศึกษายุคใหม่**. กรุงเทพฯ ฯ : วัฒนาพานิช.

**การอ้างอิง**

(สมศักดิ์ คงเที่ยง, สมาน อัสวภูมิ, และสัมพันธ์ โภชนาธาร, 2546, น.12-17)

**บรรณานุกรม**

Dyal, J.A., Corning, W. C., & Willows, D. M. (1975). **Readings in psychology  
:The search for alternatives** (3 rd ed.). New York : McGraw - Hill.

**การอ้างอิง**

(Dyal, Corning, & Willows, 1975, p.4)

**4. หนังสือที่มีผู้แต่งมากกว่า 5 คน**

**บรรณานุกรม**

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. (2539). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์  
วิสิทธิ์พัฒนา.

**การอ้างอิง**

(ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, 2539, น.19-23)

**บรรณานุกรม**

Niush, N. C., Jr., et al. (2003). Religions of the War. New York : St. Martin's.

**การอ้างอิง**

(Niush et al., 2003, pp.58-75)

**5. หนังสือที่จัดทำโดยองค์กรต่างๆ****บรรณานุกรม**

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

**การอ้างอิง**

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, น.9-45)

**บรรณานุกรม**

Association for Research in Nervous and Mental Disease. (1996). *The Circulation of the brain : A symposium on brain*. New York : Hafner.

**การอ้างอิง**

(Association for Research in Nervous and Mental Disease, 1996, pp.3-5)

**6. หนังสือที่มีบรรณาธิการ****บรรณานุกรม**

Dertouzos, M. L., & Moses, J. (Eds.). (1979). *The computer age : A twenty-year view*. Cambridge, MA : MIT Press.

**การอ้างอิง**

(Dertouzos, & Moses, (Eds.), 1979, pp.2-9)

**7. หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ให้ใช้ชื่อเรื่องแทนชื่อผู้แต่ง****บรรณานุกรม**

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์. น.196

**การอ้างอิง**

(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, 2546, น.196)

**บรรณานุกรม**

Webster's new biographical dictionary. (1988). Springfield, MA : Merriam - Webster.

### การอ้างอิง

(Webster's new biographical dictionary, 1988, p.98).

### ■ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ

#### 1. หนังสือแปล จะประกอบด้วย

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (แปลจากเรื่องโดยผู้แปล). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

#### บรรณานุกรม

บุชาน, โทนี. (2544). ใช้หัวคิด (แปลจาก Use your head โดย รัชญา ผลอนันต์). กรุงเทพฯ : ชวิญข้าว.

### การอ้างอิง

(บุชาน, 2544, น.13-30)

#### บรรณานุกรม

Foucault, M. (1988). *The archaeology of knowledge* (Translated by Arnold M. Smith). London: Tavistock Publications.

### การอ้างอิง

(Foucault, 1988, pp.19-28)

#### 2. บทความในหนังสือ หมายถึงข้อเขียนหนึ่งในหนังสือเล่มเดียวกันที่มีผู้เขียนหลายคน มีองค์ประกอบในการเขียนบรรณานุกรมดังนี้

ผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ในชื่อบรรณาธิการ, ชื่อหนังสือ (เลขหน้า). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

#### บรรณานุกรม

ประสิทธิ์ ชินการณ. (2543).สถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีส. ใน สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์(บก.), **รวมบทความเรื่องภูเก็ต** (น. 13-16). ภูเก็ต: สถาบันราชภัฏภูเก็ต.

### การอ้างอิง

(ประสิทธิ์ ชินการณ, 2543, น. 13-16)

#### บรรณานุกรม

Smylie, M. (1995). Teacher learning in the workplace: Implications for school reform. In T. Guskey & M. Huberman (Eds.), *Professional Development in education: Paradigms and practices* (pp. 92-113). New York: Teachers College Press.

### การอ้างอิง

(Smylie, 1995, pp. 92-113)

**3. บทความในวารสาร มีรูปแบบในการเขียนบรรณานุกรมดังนี้**

ผู้เขียนบทความ. (ปี, เดือน วัน). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า  
บรรณานุกรม

บุญญา มารศรี. (2545). นโยบายการบริหารจังหวัด. วารสารพัฒนา, 2 (4), 6-7.

การอ้างอิง

(บุญญา มารศรี, 2545, น.6-7)

บรรณานุกรม

Simon, A. (2000). Perceptual comparisons through the mind's eye. *Memory & Cognition*, 23, 635-647.

การอ้างอิง

(Simon, 2000, pp. 635-647).

**4. บทความในหนังสือพิมพ์ รายการบรรณานุกรมของบทความในหนังสือพิมพ์ คล้ายกับการลงรายการ  
บรรณานุกรมบทความในวารสาร ต่างกันตรงที่ไม่มีการระบุเล่มที่หรือฉบับที่**

บรรณานุกรม

สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2548, พฤษภาคม 13). วัฒนธรรมแตกต่วน : ภูมิคุ้มกันบกพร่อง. *มติชน*,  
หน้า 34.

การอ้างอิง

(สุจิตต์ วงศ์เทศ, 2548, น.34)

บรรณานุกรม

Dirda, M. (2000, January 09). Books : Funny, gossipy and easy – going : A family  
album about the post- war art scene in England and France. *Bangkok Post*, p. 3.

การอ้างอิง

(Dirda, 2000, p.3)

**5. บทความในสารานุกรม มีรูปแบบดังนี้**

ผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์ ). ชื่อบทความ. ในชื่อสารานุกรม (เล่มที่, หน้า). สถานที่พิมพ์:  
สำนักพิมพ์.

บรรณานุกรม

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์, และนิวัติ เกิดปากแพรก. (2542). หมากรุม. ในสารานุกรมวัฒนธรรม  
ไทยภาคใต้ (ล. 17, น. 8402-8406). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคาร  
ไทยพาณิชย์.

การอ้างอิง

(สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์, และนิวัติ เกิดปากแพรก, 2542, น. 8402-8406)



**บรรณานุกรม**

Sturgeon,T. (1995). Science fiction. In **The Encyclopedia Americana**. (Vol.24, pp. 390- 392). Danbury, CT: Grolier.

**การอ้างอิง**

(Sturgeon, 1995, Vol.24, pp. 390-392)

**6. วิทยานิพนธ์**

ผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อวิทยานิพนธ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, ชื่อมหาวิทยาลัย, ชื่อคณะ, ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา.

**บรรณานุกรม**

เจษฎ์สุดา จันทร์เอี่ยม. (2542). **การศึกษาความสามารถและกลวิธีในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**การอ้างอิง**

(เจษฎ์สุดา จันทร์เอี่ยม, 2542 น.12)

**บรรณานุกรม**

Ruppha Devahuti. (1975). **Use of computer in serials control in Thai libraries**. Unpublished master's thesis, Chulalongkorn University, Graduate School, Department of library Science.

**การอ้างอิง**

(Ruppha Devahuti, 1975, pp.99-102)

**7. โสตทัศนวัสดุ**

ชื่อผู้จัดทำ (หน้าที่). (ปีที่ผลิต). ชื่อเรื่อง [ประเภทของโสตทัศนวัสดุ]. สถานที่ผลิต : หน่วยงานที่เผยแพร่.

**บรรณานุกรม**

สมเกียรติ อ่อนวิมล (ผู้บรรยาย). (2548). **ทางสายไหม**. [CD]. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

**การอ้างอิง**

(สมเกียรติ อ่อนวิมล (ผู้บรรยาย), 2548)

**บรรณานุกรม**

Mihalyi, L. J. (1975). **Landscape of Zambia**. [slides]. Santa Barbara, Calif: Visual Education.

**การอ้างอิง**

(Mihalyi, 1975)

**บรรณานุกรม**

Understanding AIDS. (1997). [Video]. Philadelphia: Health Care Media.

**การอ้างอิง**

(Understanding AIDS, 1997)

**8. บทความย่อใน CD-ROM (Abstract on CD-ROM)**

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่จัดทำ). ชื่อของซีดีรอม [CD-ROM]. ชื่อของ file : หมายเลขของรายการ.

**บรรณานุกรม**

Bower, D.L. (1993). **Employee assistant program's supervisory referrals : Characteristics of referring and nonreferring supervisors.** [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 9315947

**การอ้างอิง**

(Bower, 1993)

**9. บทความในอินเทอร์เน็ต มีส่วนประกอบที่ต้องลงรายการบรรณานุกรมดังนี้**

ชื่อผู้แต่ง. ชื่อบทความ. ชื่อเรื่อง. สืบค้นหรือ Retrieved เดือน วัน ปี, จากหรือ from: ชื่อ URL (วัน เดือน ปี) ชื่อ URL (วันเดือนปี )

**บรรณานุกรม**

ัญญา ศิโรรัตน์ชญโชค. (2547, 14 กรกฎาคม). **วังจันทร์วิจารณ์: การบ้านชีวิต. สยามรัฐ.** สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2550, จาก: <http://www.siamrath.co.th/Education.asp?>

**การอ้างอิง**

(ัญญา ศิโรรัตน์ชญโชค, 2547)

**บรรณานุกรม**

Burka, L. P. (1993). **A hypertext history of multi-user dimension. MUD History.** Retrieved August 2, 1996, from: <http://www.utopia.com/talent/lpb/muddex/essay>

**การอ้างอิง**

(Burka, 1993)

แบบฟอร์มการส่งบทความวิชาการ / บทความวิจัย

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (ภาษาไทย).....  
(ภาษาอังกฤษ).....

2. ระดับการศึกษาสูงสุด.....ตำแหน่งทางวิชาการ.....

3. ชื่อบทความ  
(ภาษาไทย).....  
(ภาษาอังกฤษ).....

4. ชื่อผู้เขียนร่วม  
4.1 (ภาษาไทย).....  
(ภาษาอังกฤษ).....

4.2 (ภาษาไทย).....  
(ภาษาอังกฤษ).....

4.3 (ภาษาไทย).....  
(ภาษาอังกฤษ).....

5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก  
(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

โทรศัพท์.....E-mail.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ลงชื่อ..... ลงชื่อ.....  
(.....) (.....)

ผู้ส่งบทความวิชาการ/บทความวิจัย

หัวหน้าหน่วยงาน

\*กรุณากรอกข้อมูลที่เป็นจริงและสมบูรณ์ที่สุด เพื่อความสะดวกในการประสานงานและการตีพิมพ์บทความ\*

